

ҮНДЭСНИЙ
СТАТИСТИКИЙН
ХОРОО

ГЭМТ ХЭРГИЙН СТАТИСТИК-2022

Улаанбаатар хот
2023 он

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Монгол Улс, Улаанбаатар хот

Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу - 44

Засгийн газрын III байр

Утас : 976-51-26-39-66

Цахим хуудас : www.nso.mn

И-мэйл : international@nso.mn

АГУУЛГА

Товчилсон үгийн тайлбар.....	4
Үндсэн үзүүлэлт.....	5

БҮЛЭГ 1. БҮРТГЭГДСЭН ГЭМТ ХЭРЭГ6

1.1 Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг,	7
1.2 Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр.....	10
1.3 Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, үйлдэгдсэн байдлаар.....	51
1.4 Гэмт хэрэг үйлдэгч.....	55
1.5 Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, хуулийн этгээд.....	57
1.6 Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт.....	61
1.7 Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн, нас барсан хүн.....	64

БҮЛЭГ 2. ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРЭГ67

2.1 Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг.....	68
2.2 Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн.....	72
2.3 Учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт, хохирогч хүн, хуулийн этгээд.....	75
2.4 Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг.....	79
2.5 Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг.....	83
2.6 Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг.....	85
2.7 Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг.....	88
Дүгнэлт.....	91

ХАВСРАЛТ

Үзүүлэлтийн ойлголт, тодорхойлолт.....	96
Гэмт хэргийн статистикийн мэдээлэл цуглуулалт, тархаалт.....	97
Хуулийн тайлбар.....	98

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР:

ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ТХЗ	Тогтвортой хөгжлийн зорилт
ХАБТХАЖ	Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журам
ИХШХШ	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх
ХЗДХЯ	Хууль зүй дотоод хэргийн яам
МУ	Монгол Улс
ЭХ	Эрүүгийн хууль

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Хууль:

1. Гэр бүлийн тухай хууль, 1999 он
2. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, 2016 он
3. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль, 2015 он
4. Захиргааны ерөнхий хууль, 2015 он
5. Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, 2016 он
6. Иргэний хууль, 2002 он
7. Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, 2002 он
8. Хөдөлмөрийн тухай хууль, 1999 он
9. Эрүүгийн хууль, 2017 он
10. Эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, 2017 он

Мэдээллийн эх үүсвэр:

1. Цагдаагийн ерөнхий газрын бүртгэгдсэн гэмт хэргийн захиргааны болон албан ёсны статистикийн мэдээлэл
2. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүхээр шийдвэрлэсэн хэргийн захиргааны болон албан ёсны статистикийн мэдээлэл
3. Үндэсний статистикийн хорооны статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан - www.1212.mn цахим хуудас

ГЭМТ ХЭРГИЙН СТАТИСТИКИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТ, 2021-2022 он

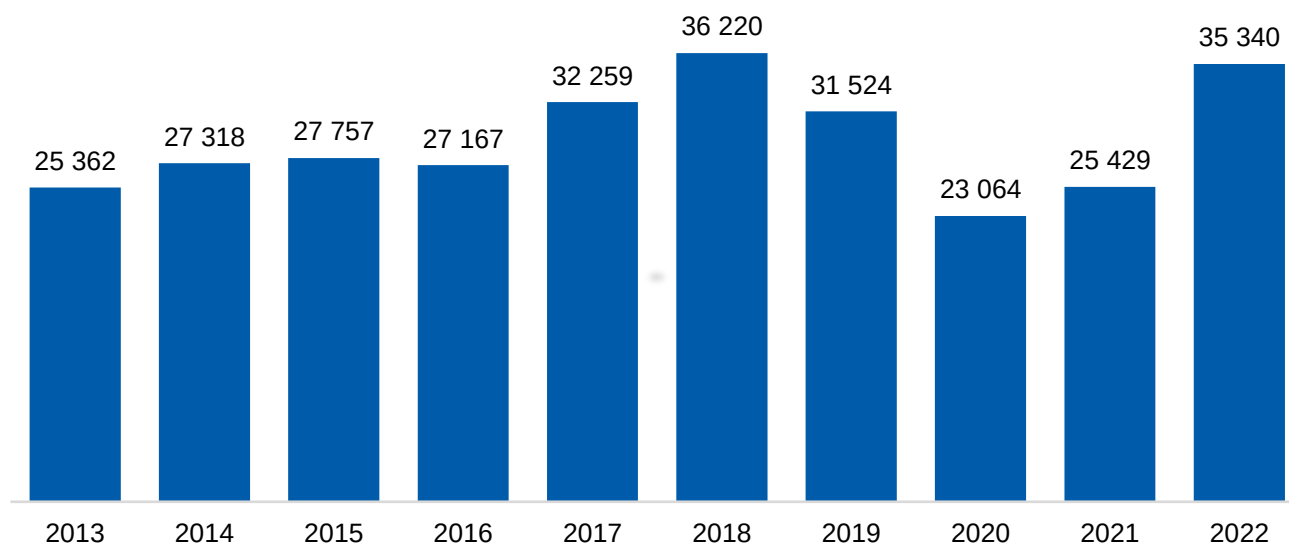
Үзүүлэлтүүд	хэмжих нэгж	2021 он	2022 он	Өсөлт, бууралт (%)
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	тоо	25 429	35 340	↑39.0
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	448	532	↑18.8
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	7 637	9 325	↑22.1
Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	210	238	↑13.3
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	540	678	↑25.6
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	тоо	2	4	↑2.0 дахин
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	13 632	21 493	↑57.7
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	2	-	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	тоо	158	162	↑2.5
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	756	359	↓52.5
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	тоо	601	559	↓7.0
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	915	1 220	↑33.3
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	тоо	52	94	↑80.8
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	232	296	↑27.6
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	тоо	11	10	↓9.1
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	28	35	↑25.0
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	31	54	↑74.2
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	8	9	↑12.5
Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн	тоо	24 994	35 220	↑40.9
Нас барсан хүн	тоо	683	766	↑12.2
Гэмтсэн хүн	тоо	8 299	10 310	↑24.2
Хохирогч байгууллага	тоо	59	87	↑47.5
Учирсан хохирол	Тэрбум төг	180.3	347.9	↑93.0
Нөхөн төлүүлэлт	тэрбум төг	90.4	183.2	↑2.0 дахин
Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагч	тоо	18 078	23 665	↑30.9
Бүх шатны шүүхийн эрүүгийн хэрэг	тоо	14 858	16 402	↑10.4
Бүх шатны шүүхийн иргэний хэрэг	тоо	50 713	63 344	↑24.9
Бүх шатны шүүхийн захиргааны хэрэг	тоо	3 819	4 463	↑16.9
Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн	тоо	11 263	14 394	↑27.8
Шүүхээр шийдвэрлүүлсэн хөдөлмөрийн маргаан	тоо	1 169	1 157	↓1.0
Ажлаас буруу шилжүүлсэн	тоо	24	22	↓8.3
Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан	тоо	628	399	↓36.5
Цалин хөлсний маргаан	тоо	355	416	↑17.2
Шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр				
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг	тоо	280	244	↓12.9
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	6 020	7 336	↑21.9
Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	45	48	↑6.7
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	447	462	↑3.4
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	3 200	3 859	↑20.6
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	15	19	↑26.7
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	тоо	33	47	↑42.4
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	360	250	↓30.6
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	тоо	486	422	↓13.2
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	793	1 079	↑36.1
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	тоо	41	40	↓2.4
Авлигын гэмт хэрэг	тоо	156	183	↑17.3
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	тоо	145	153	↑5.5
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	18	21	↑16.7
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	тоо	1	11	↑11.0 дахин

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ БҮРТГЭГДСЭН ГЭМТ ХЭРЭГ

1.1 БҮРТГЭГДСЭН ГЭМТ ХЭРЭГ

Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд 35340 болж, өмнөх оноос 9911 (39.0%)-ээр өсжээ. Нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 7861 (57.7%), хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 1688 (22.1%), Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын 305 (33.3%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 1. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Хүснэгт 1. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, ангиллаар, 2013-2022 он

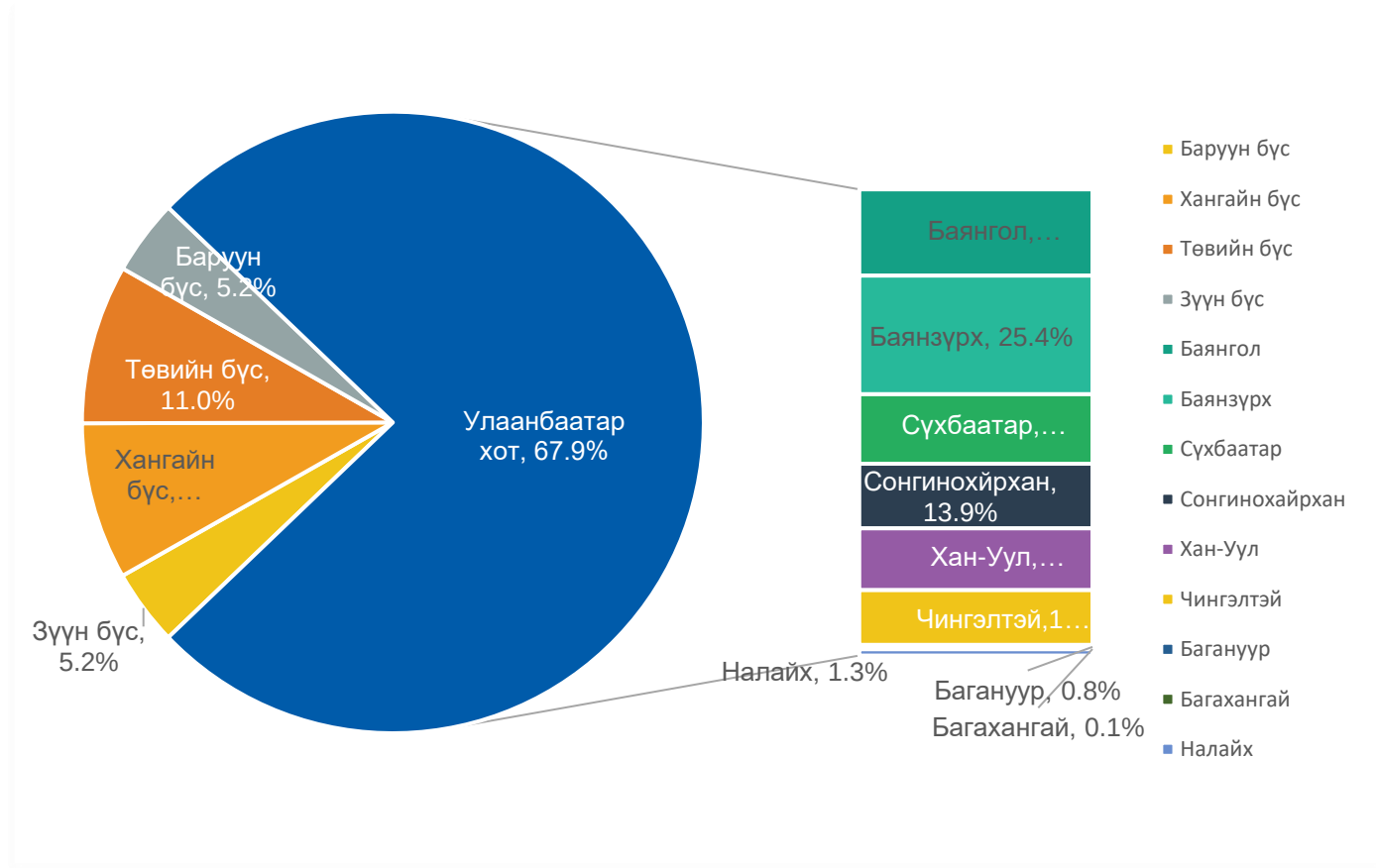
Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	25 362	27 318	27 757	27 167	32 259	36 220	31 524	23 064	25 429	35 340
	гэмт хэрэг, ангиллаар									
Хөнгөн	11 648	13 057	13 487	13 519	20 120	28 095	25 156	19 247	22 091	30 628
Хүндэвтэр	11 514	11 951	12 127	11 767	5 146	-	-	-	-	-
Хүнд	1 766	1 781	1 628	1 393	6 747	8 125	6 368	3 817	3 338	4 712
Онц хүнд	434	529	515	488	246	-	-	-	-	-

Тайлбар: Монгол Улсын Эрүүгийн хууль 2017 онд шинэчлэгдэн батлагдснаар, гэмт хэргийн ангилалд өөрчлөлт орсон болно.

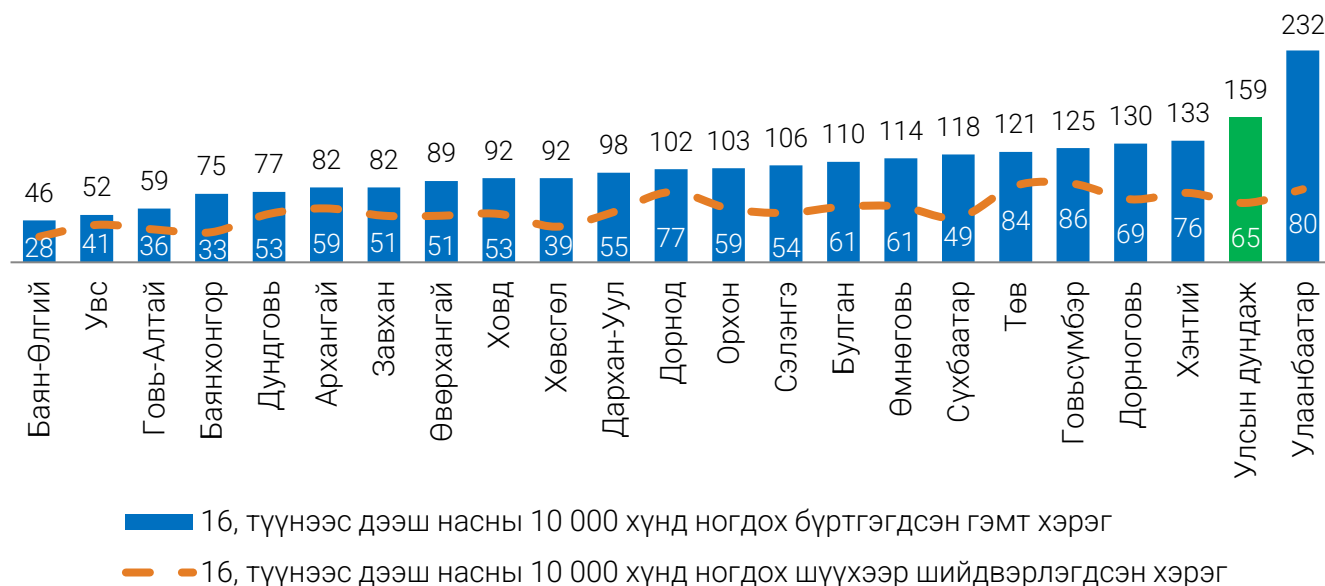
Бүртгэгдсэн хөнгөн хэрэг 30.6 мянга болж, өмнөх оноос 8.5 (38.6%) мянгаар, хүнд хэрэг 4.7 мянга болж, 1.4 (41.2%) мянгаар тус тус өссөн байна.

2022 онд бүртгэгдсэн нийт гэмт хэргийн 10.7 хувь нь Төвийн бүсэд, 10.5 хувь нь Хангайн бүсэд, 5.0 хувь нь Баруун бүсэд, 5.0 хувь нь Зүүн бүсэд, 68.8 хувь нь нийслэлд бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос төвийн бүс 1.6 хувиар, хангайн бүс 1.0 хувиар, баруун бүс 0.6 хувиар, зүүн бүс 0.6 хувиар буурч, харин Улаанбаатар хотод 3.8 хувиар өссөн байна.

Зураг 2. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, бүсээр, дүүргээр, хувиар, 2022 он

Зураг 3. 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох гэмт хэрэг, 2022 он

16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд улсын хэмжээнд 159 болж, өмнөх оноос 42 (35.9%)-оор өссөн байна. 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд Улаанбаатар хотод 65 (38.9%), Сүхбаатар аймагт 38 (47.5%), Орхон аймагт 32 (45.1%), Хэнтий аймагт 31 (30.4%), Өвөрхангай аймагт 31 (53.4%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Улсын дунджаар 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүн тутамд 2022 онд 159 гэмт

хэрэг бүртгэгдсэн бол шүүхээр 65 эрүүгийн хэрэг шийдвэрлэсэн байна. Улаанбаатар хотод 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 232 болж, улсын дундажаас 73 (45.9%)-аар их байна.

Бүртгэгдсэн 35.3 мянган гэмт хэргийн 21.5 (60.8%) мянга нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 9.3 (26.4%) мянга нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 1.2 (3.5%) мянга нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг, 678 (1.9%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Хүснэгт 2. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	25 362	27 318	27 757	27 167	32 259	36 220	31 524	23 064	25 429	35 340
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	592	565	404	443	721	714	636	382	448	532
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 564	8 132	8 064	8 248	8 812	9 134	8 265	7 405	7 637	9 325
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	55	49	57	44	71	115	115	189	210	238
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	425	397	383	384	573	621	610	505	540	678
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	124	144	141	116	29	6	3	5	2	4
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	11 118	12 551	13 445	13 336	18 176	22 468	18 341	12 061	13 632	21 493
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	54	45	10	36	34	99	29	1	2	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	234	426	520	227	287	242	247	123	158	162
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2 212	2 053	1 971	1 895	1 069	314	333	291	756	359
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	337	287	228	165	330	366	489	622	601	559
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт	2 148	2 143	2 010	1 783	1 525	1 231	1 276	985	915	1 220
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт	278	249	269	268	262	237	341	211	232	296
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	104	118	106	91	125	196	172	80	52	94
Авлигын гэмт хэрэг	106	135	128	111	150	362	523	8	15	13
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	10	11	12	10	5	15	12	6	11	10
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	1	13	9	10	44	42	57	146	151	259
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	31	33	39	22	28	35
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	15	21	31	17	31	54
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	3	5	5	8	9
Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

Бүртгэгдсэн хэрэг, 2021-2022 оны сараар бүртгэгдсэн хэрэг өмнөх оноос 9911 (45.4%)-ээр өсөхөд, 1 дүгээр сард өмнөх оны мөн үеэс 2.2 дахин, 5 болон 6 дугаар сард 2.0 дахин, 3 дугаар сард 78.3%-иар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.2 БҮРТГЭГДСЭН ГЭМТ ХЭРЭГ, гэмт хэргийн төрлөөр

1.2.1 Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг

Хүснэгт 3. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	592	565	404	443	721	714	636	382	448	532
Хүнийг санаатай алах	204	211	204	174	189	192	197	192	194	199
Хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох	21	27	32	24	45	53	59	59	72	79
Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх	323	288	144	206	470	459	377	160	177	252
Амиа хорлосон	48	43	24	26	36	45	50	21	8	29
Золгүй явдлаар нас барсан	275	245	120	180	434	414	327	139	169	223
Бусад	44	39	24	39	17	10	3	9	5	2

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 532 бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 84 (18.8%)-өөр өсжээ. Бүртгэгдсэн нийт хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос 84-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотод өмнөх оноос 43-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх хэрэг 75 (42.4%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Амиа хорлосон хэрэг 2022 онд 29 болж, өмнөх оноос 21 (3.6 дахин)-ээр, золгүй явдлаар нас барах хэрэг 223 болж, 54 (32.0%)-өөр өссөн байна.

Зураг 4. Амиа хорлосон болон Золгүй явдлаар нас барсан хэрэг, 2013-2022 он

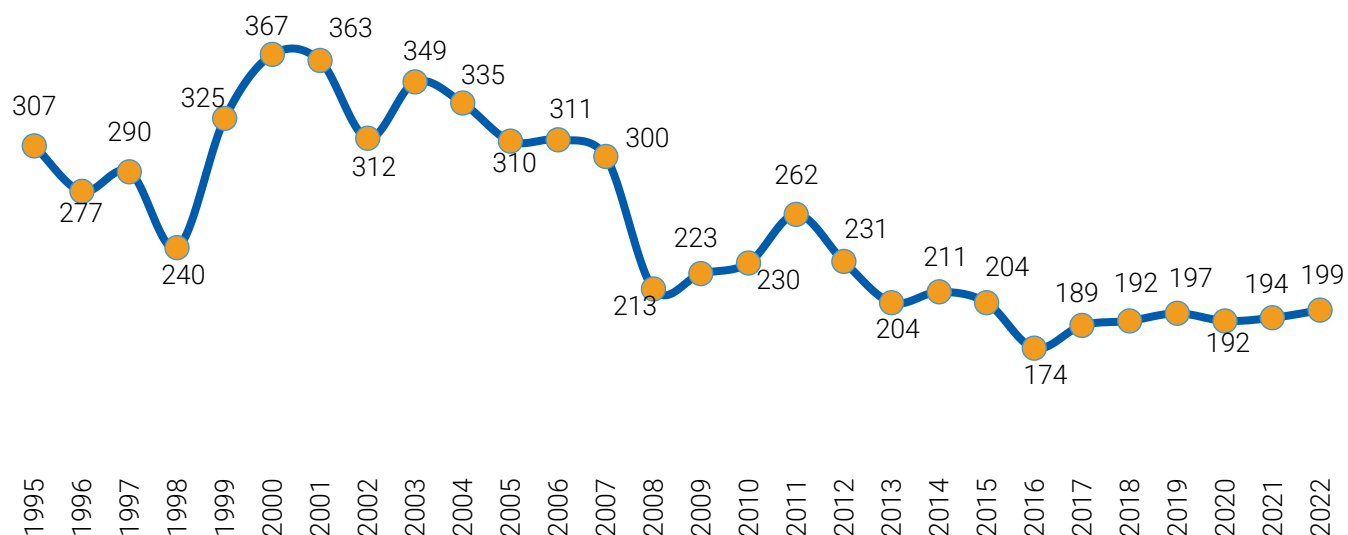
Улаанбаатар хотод 2022 онд бүртгэгдсэн хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 315 болж, өмнөх оноос 43 (15.8%)-аар өсөхөд Хан-Уул дүүрэгт 26-аар, Баянгол дүүрэгт 17-оор, Баянзүрх дүүрэгт 10-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 4. Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, дүүргээр, 2021 -2022 он

Үзүүлэлт	Хүний амьд явах эрхийн эсрэг		Хүнийг санаатай алах		Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх		Хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Улаанбаатар хот	272	315	109	103	133	177	28	35
Баянзүрх	95	105	27	30	61	65	6	10
Сонгинохайрхан	49	45	25	21	20	24	4	-
Баянгол	29	46	9	14	18	27	2	5
Хан-Уул	36	62	12	15	13	34	11	13
Сүхбаатар	25	19	11	8	11	8	2	3
Чингэлтэй	24	28	16	9	7	16	1	3
Багануур	-	2	-	2	-	-	-	-
Налайх	14	8	9	4	3	3	2	1
Багахангай	-	-	-	-	-	-	-	-

2022 онд бүртгэгдсэн нийт 199 хүнийг санаатай алах гэмт хэргийн 103 (51.7%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 6 (5.5%)-аар буурсан байна. Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн санаатай алах гэмт хэрэг өмнөх оноос 6-аар буурахад Чингэлтэй дүүрэгт 7-оор, Налайх дүүрэгт 5-аар, Сонгинохайрхан дүүрэгт 4-өөр буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 5. Хүнийг санаатай алах гэмт хэрэг, 1995-2022 он

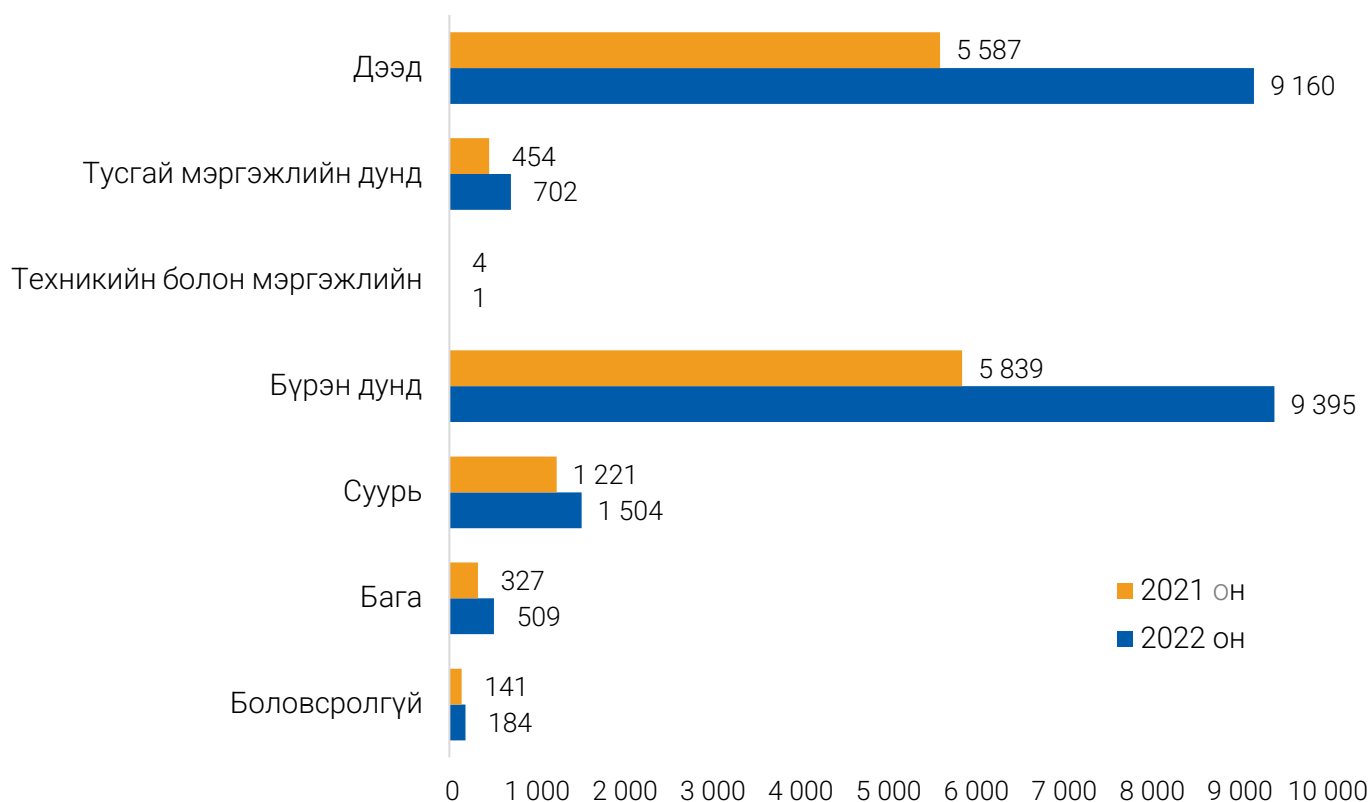
1.2.2 Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, хохирол, нөхөн төлүүлэлт

Хүснэгт 5. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	7 хүртэлх	8-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	530	113	26	20	75	134	124	102	49
2021	458	100	22	16	65	129	105	79	42
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	21.3	4.9	3.8	14.2	25.3	23.4	19.2	9.2
2021	100.0	21.8	4.8	3.5	14.2	28.2	22.9	17.2	9.2

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 530 болж өмнөх оноос 72 (15.7%)-оор өсөхөд 50-59 насныхан 23 (29.1%)-аар, 40-49 насныхан 19 (18.1%)-өөр, 18-29 насныхан 10 (15.4%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 530 хүний 100 (21.3%) нь эмэгтэй хүн, 46 (8.7%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

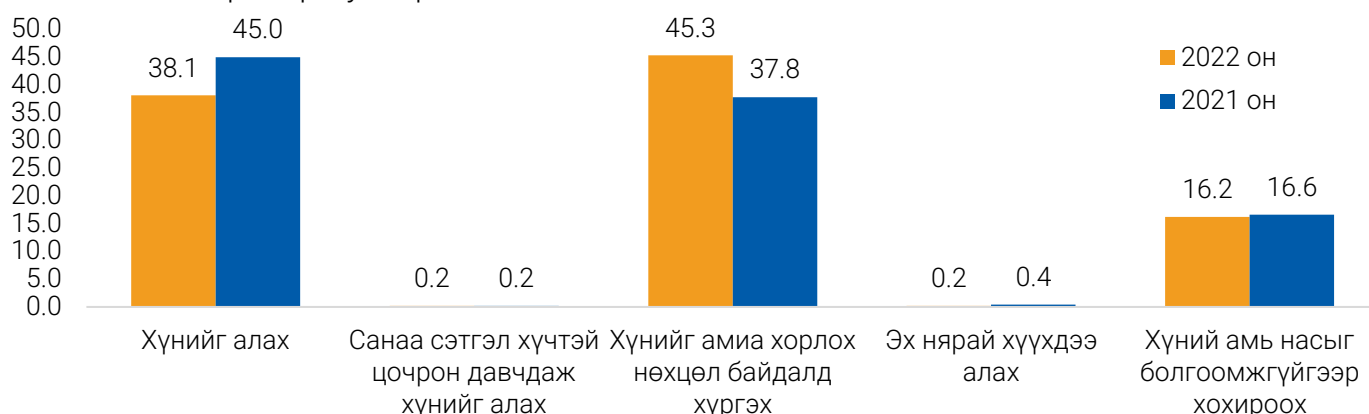
Зураг 6. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч болсон 100 хүн тутмын 9 нь 18 хүртэлх насны хүүхдүүд, 21 нь эмэгтэй байна.

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 530 хүний 304 (57.4%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 62 (11.7%) нь дээд боловсролтой, 86 (16.2%) нь суурь боловсролтой, 34 (6.4%) нь бага боловсролтой, 9 (1.7%) нь тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 35 (6.6%) нь боловсролгүй байна. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 72-оор өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 50 (19.7%)-иар, суурь боловсролтой хохирогч 21 (32.3%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 7. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, хувиар, 2021-2022 он

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн 530 хохирогчийн 202 (38.1%) нь хүнийг алах гэмт хэргийн хохирогч, 1 (0.2%) нь санаа сэтгэл хүчтэй цочрон давчдаж, хүнийг алах гэмт хэргийн хохирогч, 240 (45.3%) нь хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх гэмт хэргийн хохирогч, 1 (0.2%) нь эх нь нярай хүүхдээ алах хэргийн хохирогч, 86 (16.2%) нь хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох гэмт хэргийн хохирогч байна. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 72-оор өсөхөд хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх гэмт хэргийн хохирогч 67 (38.7%)-гоор, хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох гэмт хэргийн хохирогч 10 (13.2%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 6. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

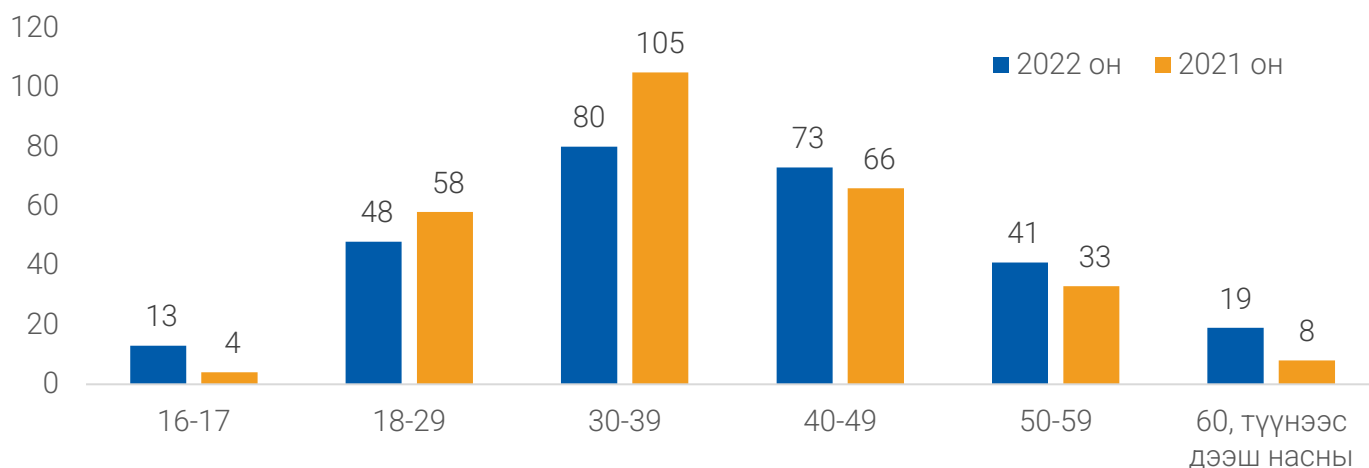
Үзүүлэлтүүд	2021		2022	
	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт
	сая төгрөг		сая төгрөг	
Улсын дүн	1 737.7	1 398.1	4 841.1	4 498.0
Хүнийг алах	1 042.8	919.8	4 005.4	3 865.7
Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх	110.6	46.5	229.9	88.1
Эх нярай хүүхдээ алах	12.0	12.0	0.0	0.0
Хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох	572.3	419.8	605.8	544.3

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 4.8 тэрбум төгрөг, хохирлын нөхөн төлүүлэлт 4.5 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 3103.5 (2.8 дахин) сая төгрөгөөр, нөхөн төлүүлсэн хохирол 3100.0 (3.2 дахин) сая төгрөгөөр өссөн байна.

Учирсан хохирол өмнөх оноос өсөхөд хүнийг алах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2822.9 (2.7 дахин) сая төгрөгөөр, хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх хэргийн улмаас учирсан хохирол 119.3 (2.1 дахин) сая төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. 2022 онд хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан 4.8 тэрбум төгрөгийн хохирлын 4.5 (92.9%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ.

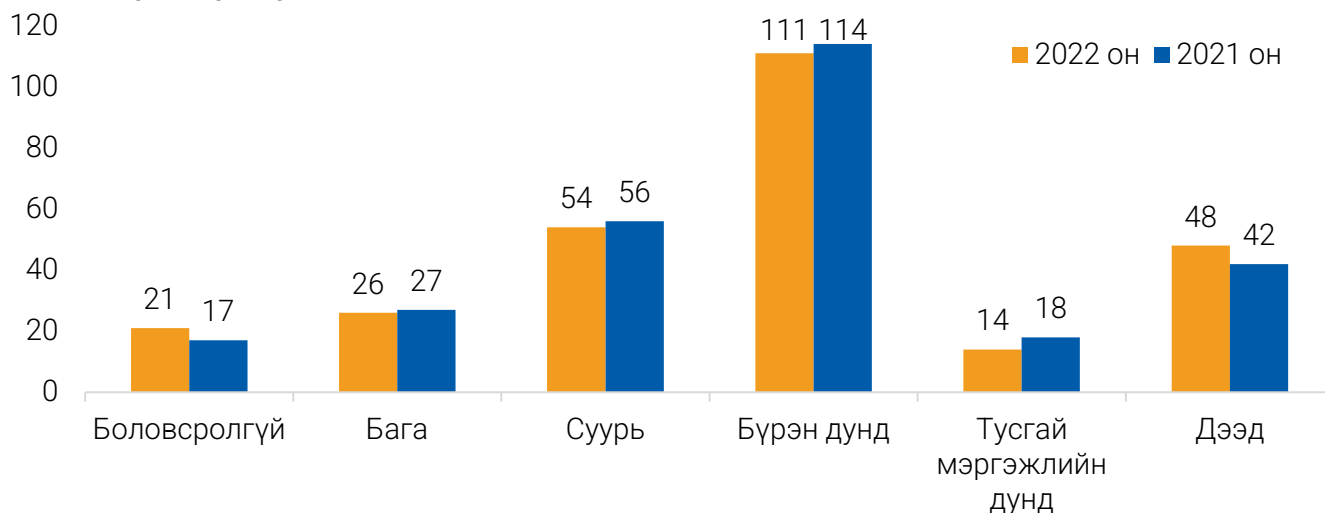
1.2.3 Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч

Зураг 8. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 274 байгаа нь өмнөх оны түвшинд байна. Нийт гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 13 (4.7%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 44 (16.1%) нь эмэгтэйчүүд байна. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон нийт яллагдагчийн 13 (4.7%) нь 16-17 насных, 48 (17.5%) нь 18-29 насных, 80 (29.3%) нь 30-39 насных, 73 (26.6%) нь 40-49 насных, 41 (15.0%) нь 50-59 насных, 19 (6.9%) нь 60, түүнээс дээш насных байна.

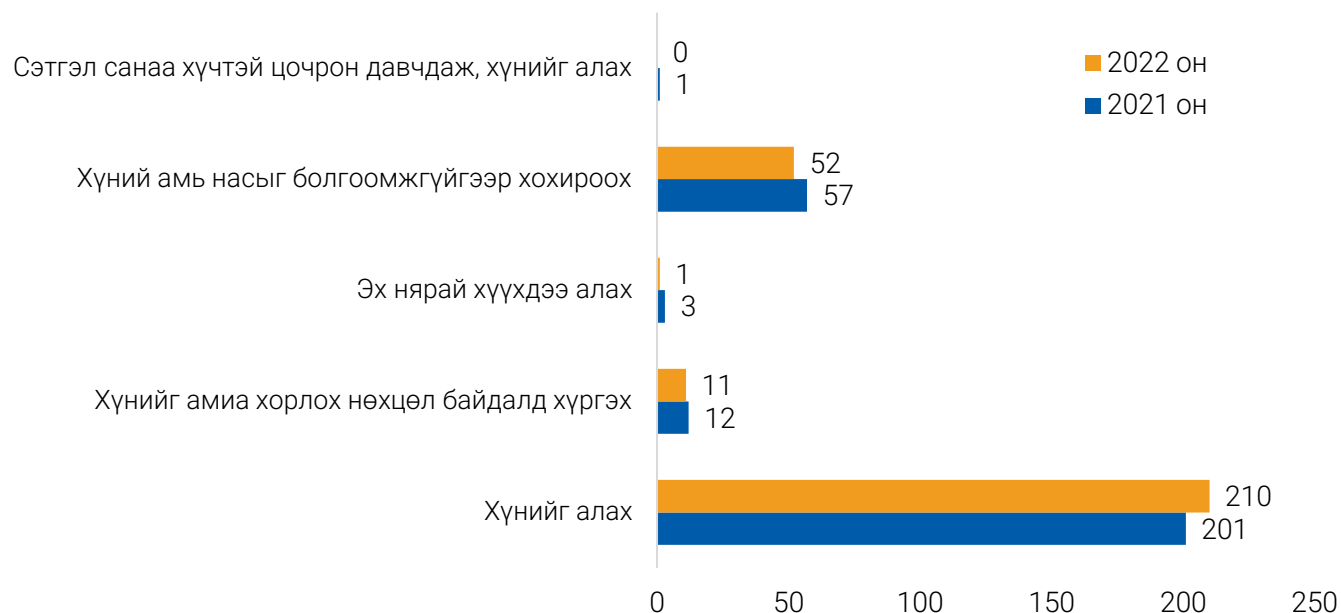
Зураг 9. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 111 болж, өмнөх оноос 3 (2.6%)-аар, суурь боловсролтой яллагдагч 54 болж, 2 (3.6%)-оор, бага боловсролтой яллагдагч 26 болж, 1 (3.7%)-ээр буурсан бол харин дээд боловсролтой яллагдагч 48 болж, 6 (14.3%)-гаар, боловсролгүй яллагдагч 21 болж, 4 (23.5%)-өөр өссөн байна.

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 274 яллагдагчийн 189 (70.0%) нь согтуугаар хэрэг үйлджээ. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 274 яллагдагчийн 137 (50.7%) нь эрхэлсэн ажилгүй иргэн байна.

Зураг 10. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг 274 гэмт хэрэг үйлдэгчийн 210 (76.6%) нь хүнийг санаатайгаар алах гэмт хэрэг үйлдэгч, 1 (0.4%) нь эх нь нярай хүүхдээ алах гэмт хэрэг үйлдэгч, 52 (19.0%) нь хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох гэмт хэрэг үйлдэгч, 11 (4.0%) нь хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх гэмт хэрэг үйлдэгч нь байна. Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгчийн тоо өмнөх оны түвшинд байна.

1.2.2 Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг

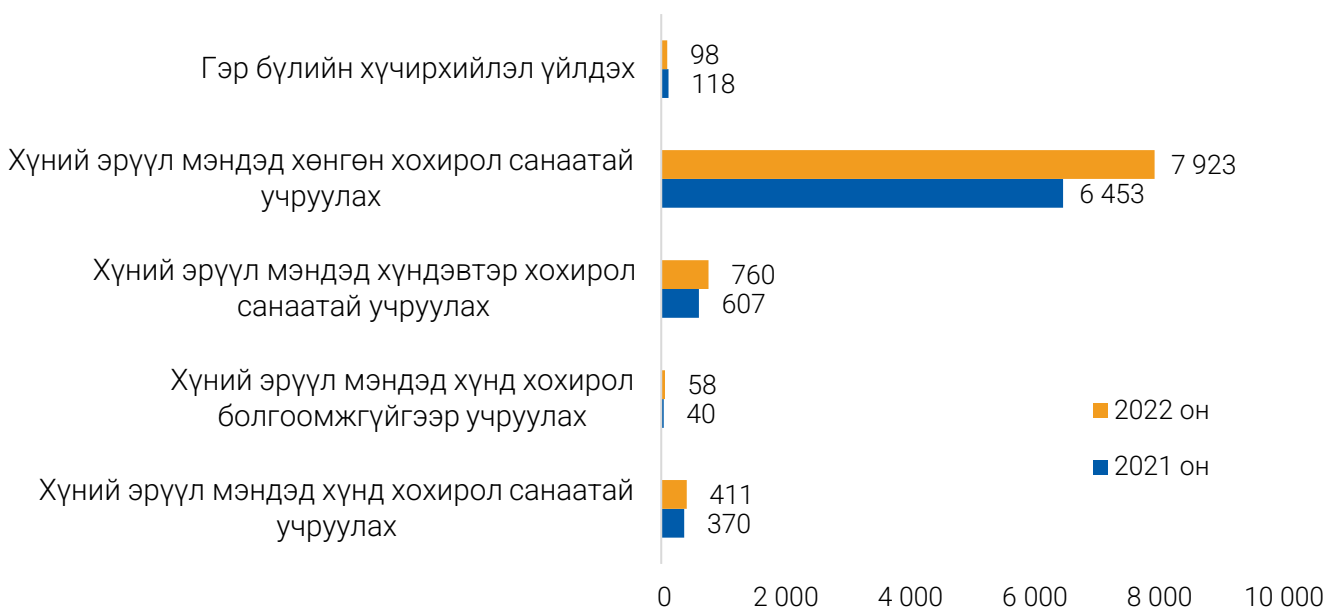
Улсын хэмжээгээр 2022 онд бүртгэгдсэн 35.3 мянган гэмт хэргийн 9.3 (26.4%) мянга нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг байгаа нь өмнөх оноос 1.7 (22.1%) мянгаар өссөн байна. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд Улаанбаатар хотод 1236 (27.2%), Хөвсгөл аймагт 58 (32.0%), Орхон аймагт 48 (24.2%), Өвөрхангай аймагт 47 (30.9%), Увс аймагт 39 (59.1%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 11. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг ба Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг 9325 гэмт хэргийн 7923 (85.0%) нь хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг, 760 (8.1%) нь хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг, 411 (4.4%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг, 98 (1.0%) нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг, 58 (0.6%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах гэмт хэрэг байна.

Зураг 12. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

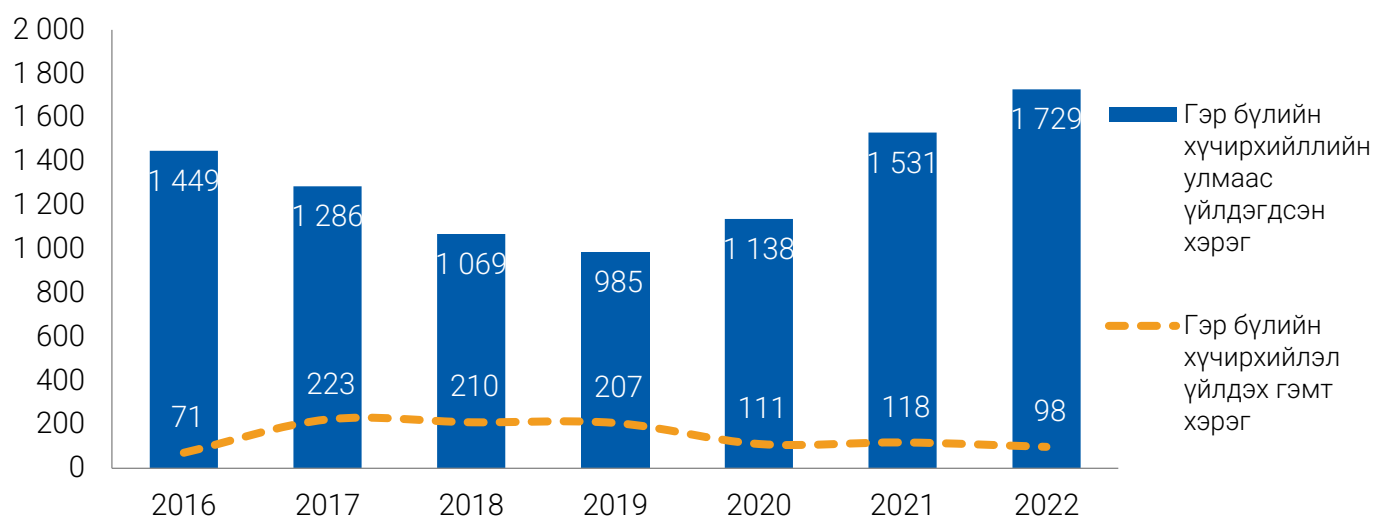

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос 1688-аар өсөхөд хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 1470 (22.8%)-аар, хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 153 (25.2%)-аар, хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах 18 (45.0%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг 9325 гэмт хэргийн 98 (1.0%) нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг байгаа нь өмнөх оноос 20 (16.9%)-оор буурсан байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг өмнөх оноос 20-оор буурахад Дорноговь аймагт 6-гаар, Төв аймагт 6-гаар, Сэлэнгэ аймагт 5-аар буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн 1729 хэргийн 98 (5.7%) нь Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйл (Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг)-ээр зүйлчлэгдэж, шийдвэрлэгдсэн байна.

Зураг 13. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн хэрэг ба Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх хэрэг, 2016-2022 он

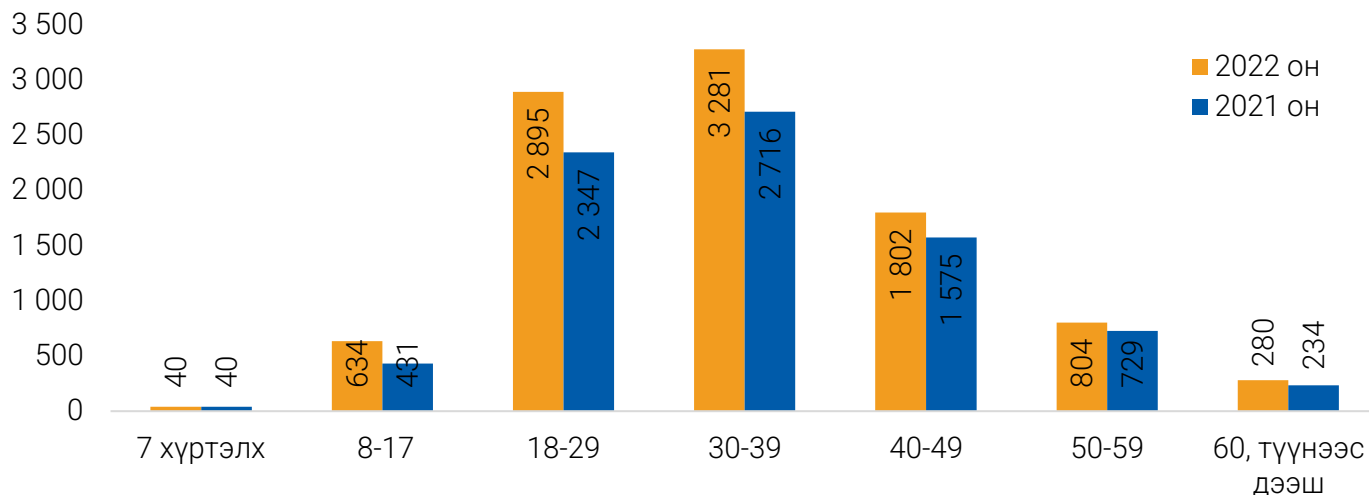
Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн 100 хэрэг тутмын 6 хэрэгт эрүүгийн хэрэг (МУ-ын Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйл (Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг) үүсгэсэн байна.

2022 онд улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн 98 гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн 40 (40.8%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 9 (18.4%)-өөр буурсан байна. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас 2022 онд 1664 хүн хохирсон нь өмнөх оноос 175 (11.7%)-аар өссөн байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 28 хүн амь насаа алдсан нь өмнөх оноос 14 (2 дахин)-өөр өссөн байна.

1.2.3 Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт

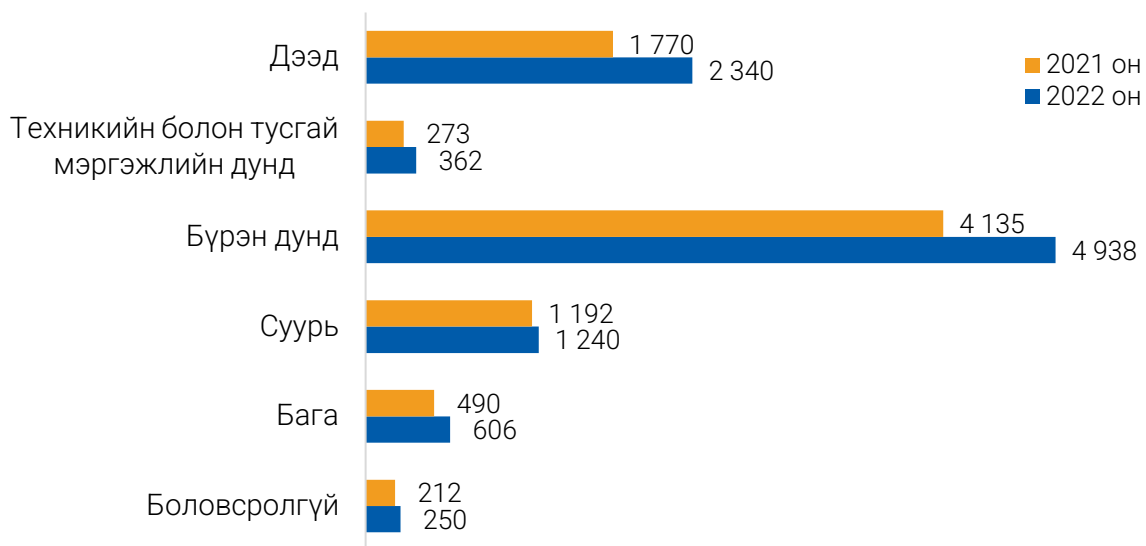
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 9736 болж, өмнөх оноос 1664 (20.6%)-өөр өсөхөд 30-39 насныхан 565 (20.8%), 18-29 насныхан 548 (23.3%), 40-49 насныхан 227 (14.4%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 9736 хүний 3405 (35.0%) нь эмэгтэй хүн, 674 (6.9%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Зураг 14. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 9736 хүний 4938 (50.7%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 2340 (24.0%) нь дээд боловсролтой, 1240 (12.7%) нь суурь боловсролтой, 606 (6.2%) нь бага боловсролтой, 362 (3.7%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 250 (2.6%) нь боловсролгүй байна. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 1664-өөр өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 803 (19.4%)-аар, дээд боловсролтой 570 (32.2%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 15. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн 9736 хохирогчийн 425 (4.4%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн хохирогч, 63 (0.6%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах гэмт хэргийн хохирогч, 809 (8.3%) нь хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн хохирогч, 8266 (84.9%) нь хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах хэргийн хохирогч, 97 (1.0%) нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт

хэргийн хохирогч, 76 (0.8%) нь бусад хэргийн хохирогч байна. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 1664-өөр өсөхөд хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн хохирогч 1450 (21.3%)-аар, хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн хохирогч 168 (26.2%)-аар, хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн хохирогч 28 (7.1%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 16. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, хувиар, 2021-2022 он

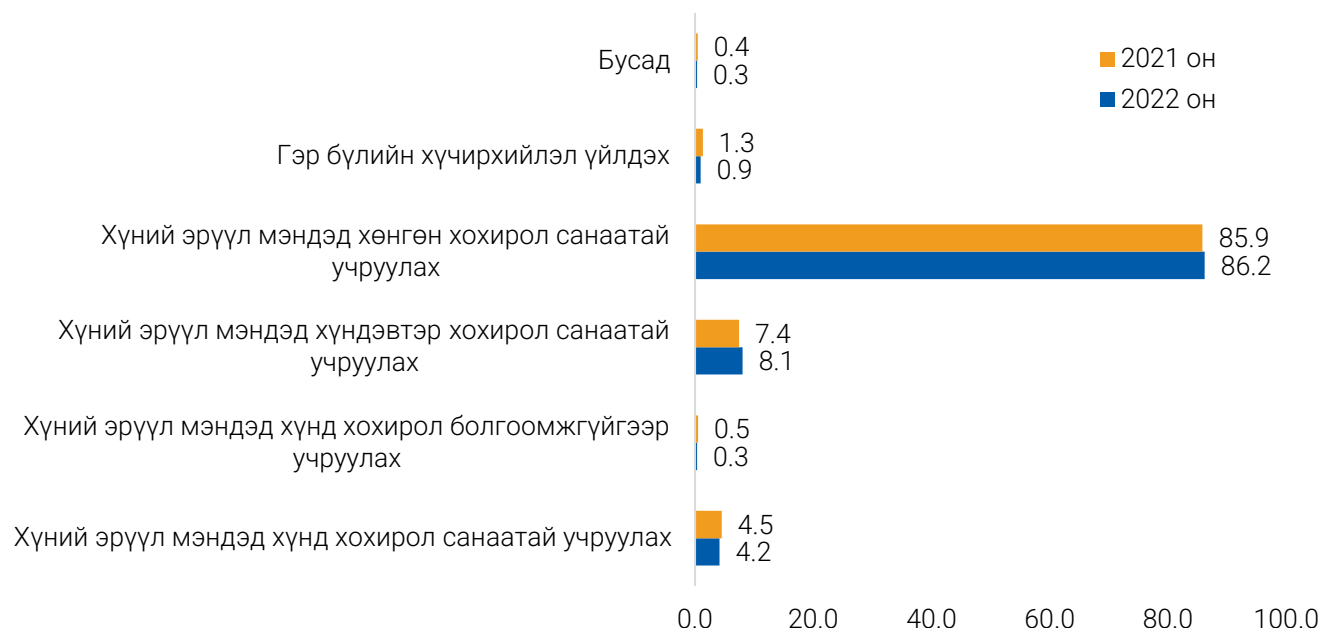
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 12.4 тэрбум төгрөг болж, нийт учирсан хохирлын 9.8 (76.3%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ. Учирсан хохирол өмнөх оноос 3.4 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 2.4 (40.7%) тэрбум төгрөгөөр, хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 498.5 (27.6%) сая төгрөгөөр, хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 449.4 (30.2%) сая төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 7. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирол, нөхөн төлүүлэлт, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлтүүд	2022		2021	
	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт
	сая төгрөг			
Улсын дүн	12 410.9	9 830.8	8 963.1	7 238.9
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах	1 804.4	1 462.7	1 305.9	983.3
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах	415.6	264.5	432.6	370.2
Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах	1 488.1	1 172.4	1 038.7	826.1
Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах	8 383.3	6 736.9	5 960.1	4 890.8
Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх	62.3	50.5	76.3	61.7
Бусад	257.2	143.9	149.4	106.8

1.2.4 Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч

Зураг 17. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, хувиар, 2021-2022 он

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг 7968 гэмт хэрэг үйлдэгчийн 331 (4.2%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг үйлдэгч, 26 (0.3%) нь хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах гэмт хэрэг үйлдэгч, 642 (8.1%) нь хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг үйлдэгч, 6869 (86.2%) нь хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах хэрэг үйлдэгч, 74 (0.9%) нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг үйлдэгч, 26 (0.3%) нь бусад төрлийн гэмт хэрэг үйлдэгч байна. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос 969-өөр өсөхөд хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 860 (14.3%)-аар, хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 123 (23.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

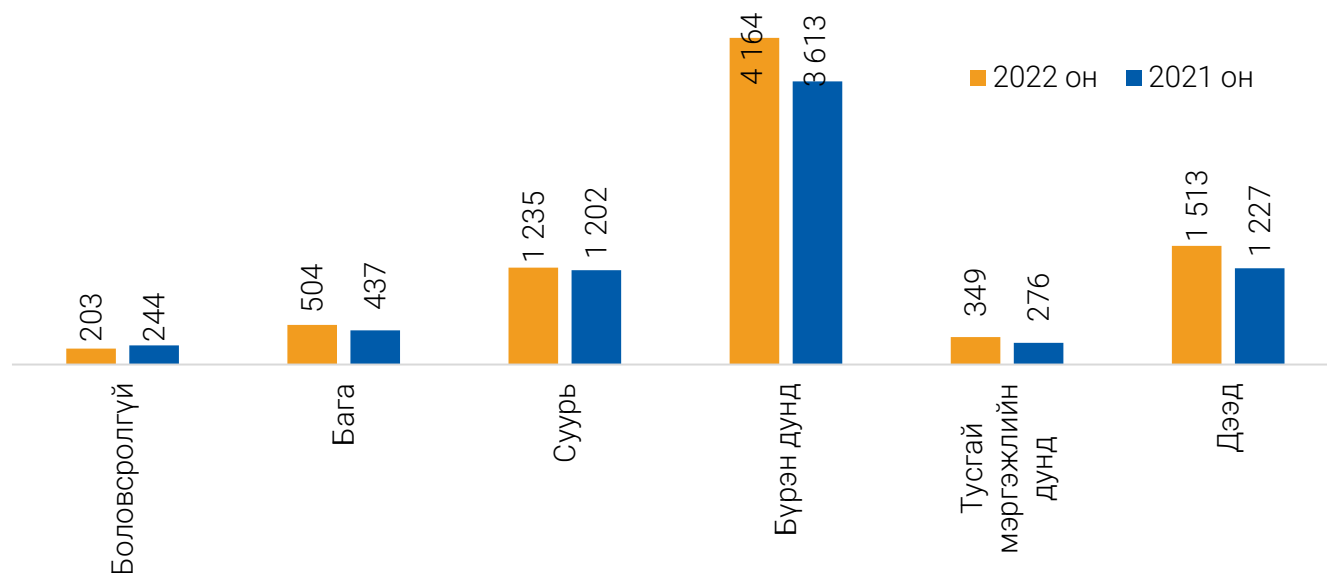
Хүснэгт 8. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	7 968	907	208	155	2 624	2 848	1 423	565	145
2021	6 999	764	116	154	2 313	2 447	1 335	522	112
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	11.4	2.6	1.9	32.9	35.7	17.9	7.1	1.8
2021	100.0	10.9	1.7	2.2	33.0	35.0	19.1	7.5	1.6

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 7968 болж, өмнөх оноос 969 (13.8%)-өөр өсөхөд 30-39 насныхан 401 (16.4%)-ээр, 18-29 насныхан 311 (13.4%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Нийт гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 363 (4.6%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 907 (11.4%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон нийт 7968 яллагдагчийн 208 (2.6%) нь 14-15 насных, 155 (1.9%) нь 16-17 насных, 2624 (32.9%) нь 18-29 насных, 2848 (35.7%) нь 30-39 насных, 1423 (17.9%) нь 40-49 насных, 710 (8.9%) нь 50, түүнээс дээш насных байна.

Зураг 18. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшинээр, 2021-2022 он

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 4164 болж, өмнөх оноос 551 (15.3%)-ээр, дээд боловсролтой 1513 болж, 286 (23.3%)-гаар, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой 349 болж, 73 (26.4%)-аар, бага боловсролтой 504 болж, 67 (15.3%)-гоор, суурь боловсролтой 1235 болж, 33 (2.7%)-аар нэмэгдэж, харин боловсролгүй 203 болж, 41 (16.8%)-ээр, буурсан байна.

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 551 (15.3%)-ээр, дээд боловсролтой 286 (23.3%)-гаар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 7968 яллагдагчийн 4768 (59.8%) нь согтуугаар үйлджээ. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 7968 яллагдагчийн 3389 (42.5%) нь эрхэлсэн ажилгүй иргэн байна.

1.2.3 Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 21493 бүртгэгдэж, өмнөх оноос 7861 (57.7%)-ээр өсөхөд залилах хэрэг 5281 (80.5%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн 35.3 мянган хэргийн 21.5 (60.8%) мянга нь өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг байна. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд Улаанбаатар хотод 6302 (64.4%), Орхон аймагт 195 (94.2%), Өвөрхангай аймагт 177 (87.6%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 9. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 2013-2022 он

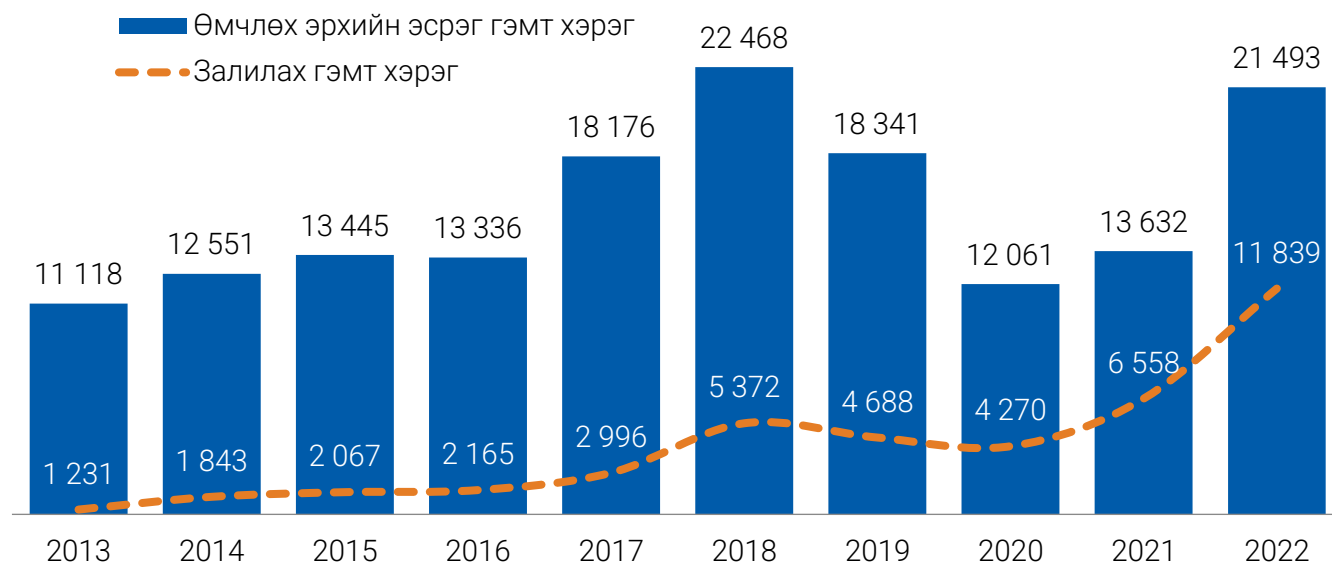
Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	11 118	12 551	13 445	13 336	18 176	22 468	18 341	12 061	13 632	21 493
Хулгайлах	7 884	8 424	9 169	9 065	12 222	13 424	8 968	5 100	4 579	6 077
Дээрэмдэх	620	686	537	474	1 233	1 497	868	404	366	485
Залилах	1 231	1 843	2 067	2 165	2 996	5 372	4 688	4 270	6 558	11 839
Хөрөнгө завших	326	297	333	322	369	562	601	398	350	613
Мал хулгайлах	1 435	1 434	1 180	805	901	1 096	1 809	1 041	736	778

Зураг 19. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг ба Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Хулгайлах гэмт хэрэг 2022 онд 6077 болж, өмнөх оноос 1498 (32.7%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 896 (27.3%), Орхон аймагт 101 (106.3%), Өвөрхангай аймагт 86 (110.3%), Сэлэнгэ аймагт 49 (83.1%), Булган аймаг 37 (75.5%)-гоор буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

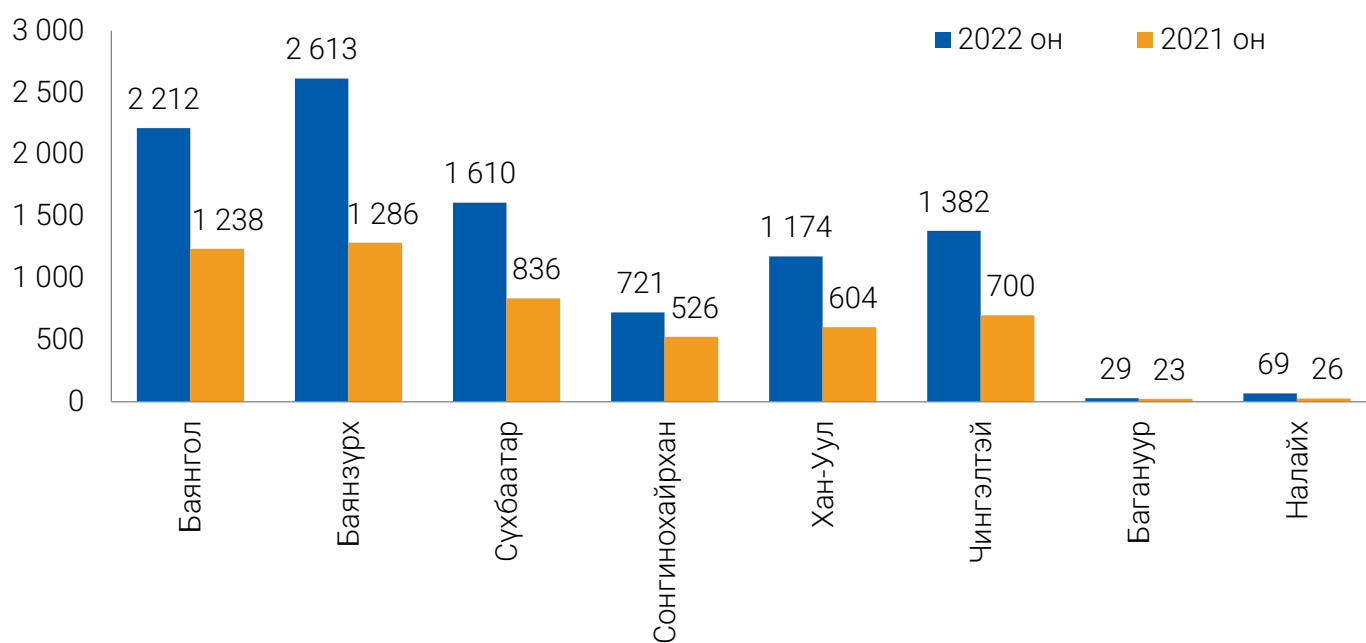
Зураг 20. Залилах гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн нийт залилах гэмт хэргийн 9810 (82.9%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

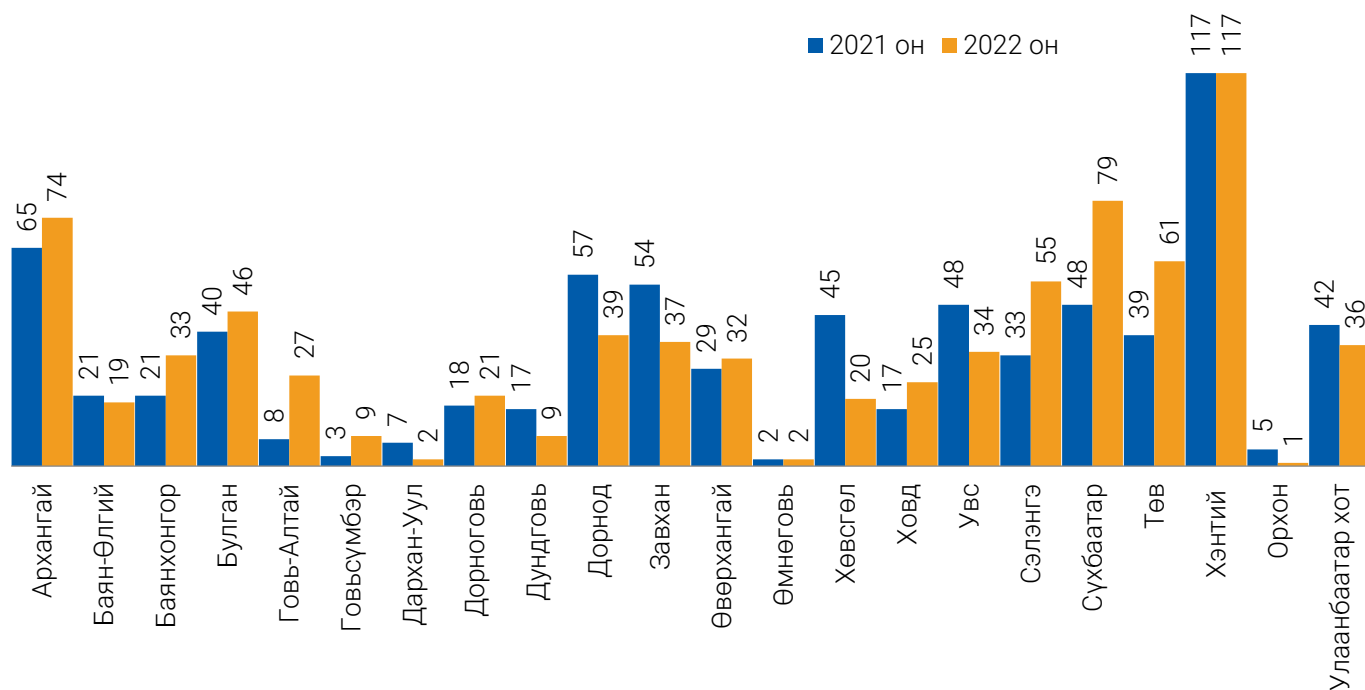
Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн залилах гэмт хэрэг өмнөх оноос 4570-аар өсөхөд Баянзүрх дүүрэгт 1327 (2 дахин), Баянгол дүүрэгт 974 (78.7%), Сүхбаатар дүүрэгт 774 (92.6%), Чингэлтэй дүүрэгт 682 (97.4%), Хан-Уул дүүрэгт 570 (94.4%-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 21. Залилах гэмт хэрэг, дүүргээр, 2021-2022 он

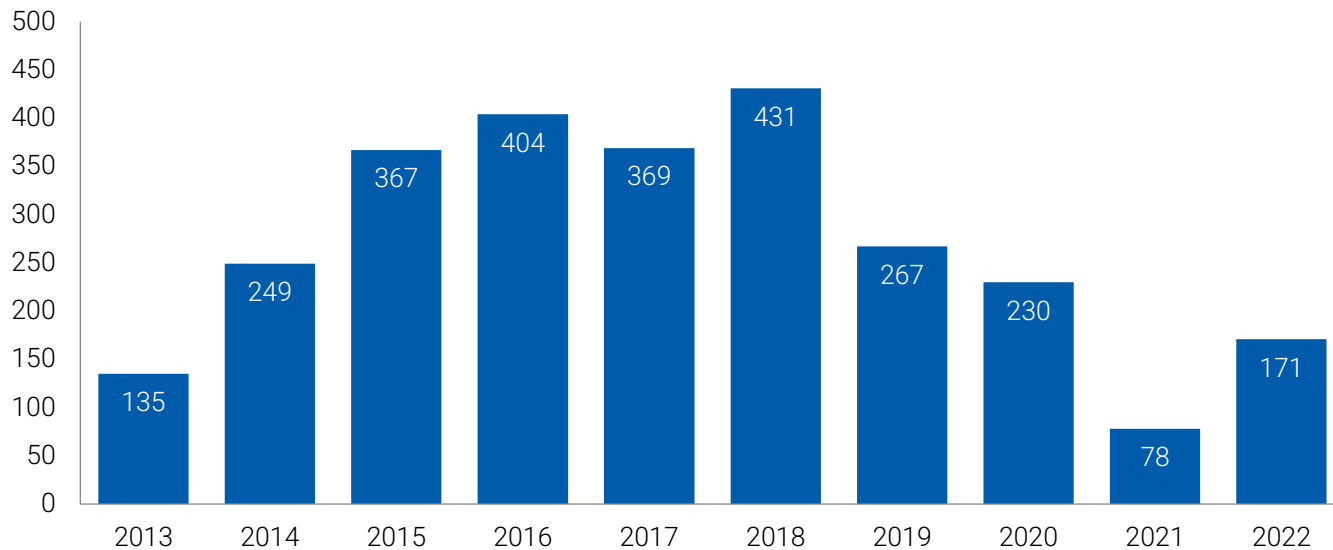

2022 онд мал хулгайлах 778 хэрэг бүртгэгдэж, өмнөх оноос 42 (5.7%-оор өсөхөд Сүхбаатар аймагт 31 (64.6%), Сэлэнгэ аймагт 22 (66.7%), Төв аймагт 22 (56.4%-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 22. Мал хулгайлах гэмт хэрэг, аймаг, нийслэлээр, 2021-2022 он

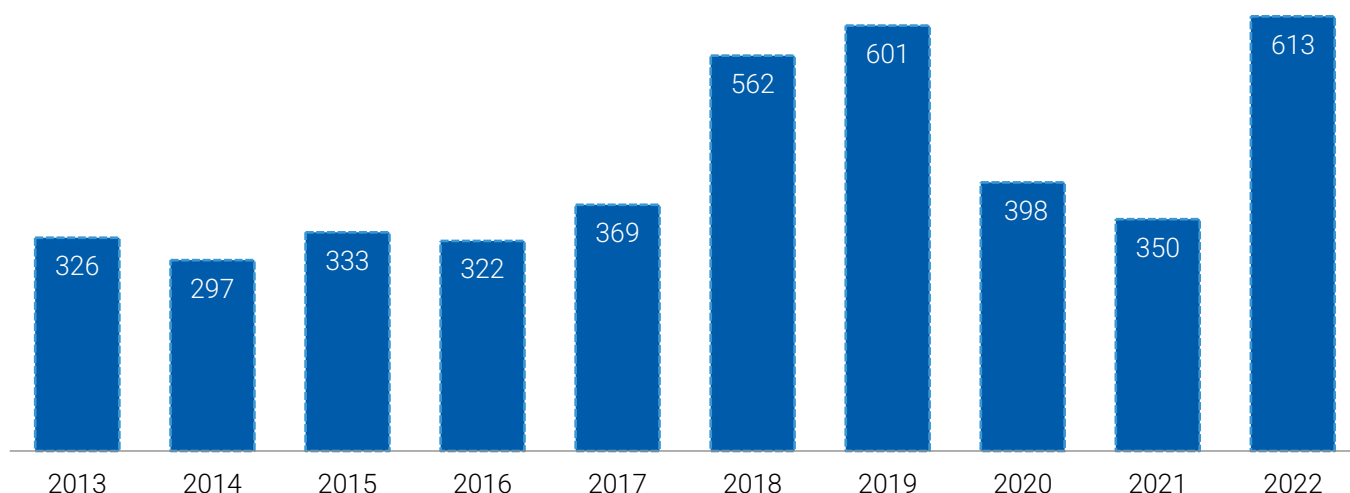
Зураг 23. Авто тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Улсын хэмжээнд 2022 онд нийт хулгайлах гэмт хэрэг 6077 бүртгэгдсэний 171 (2.8%) нь авто тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт хэрэг байна.

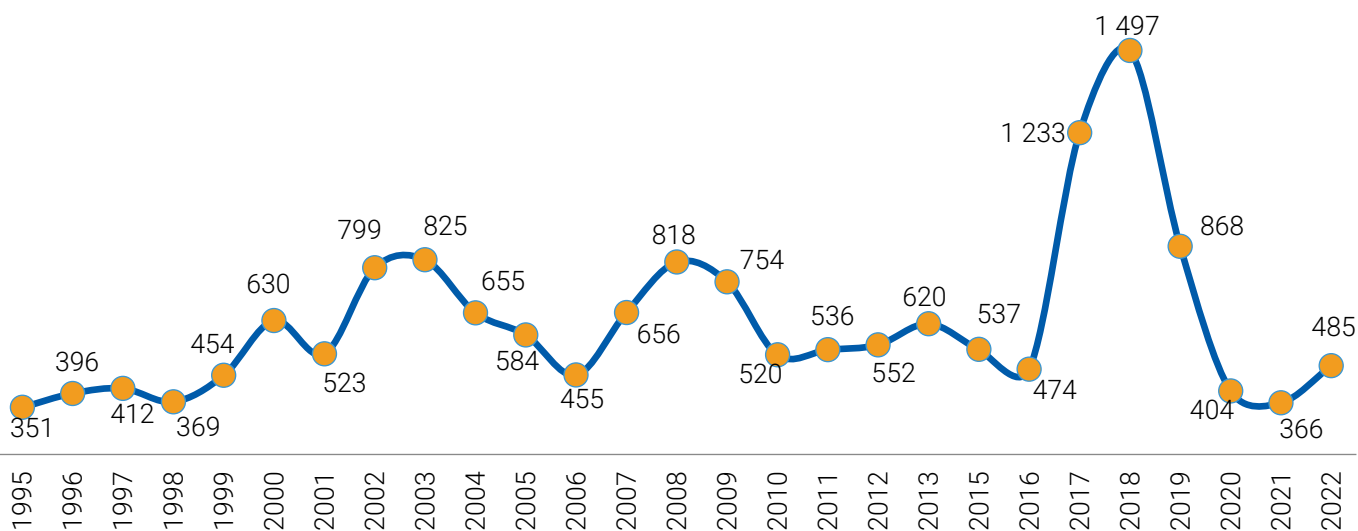
Авто тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт хэрэг өмнөх оноос 93 (2.2 дахин)-аар өссөн байна.

Зураг 24. Хөрөнгө завших гэмт хэрэг, 2013-2022 он

Хөрөнгө завших гэмт хэрэг 2022 онд 613 болж, өмнөх оноос 263 (4.0%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 207 (96.7%)-гоор, Хэнтий аймагт 13 (2.4 дахин)-аар буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 25. Дээрэмдэх гэмт хэрэг, 1995-2022 он

Дээрэмдэх гэмт хэрэг 2022 онд 485 бүртгэгдэж, өмнөх оноос 119 (32.5%)-өөр өссөн байна. Энэ төрлийн гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд Улаанбаатар хотод 91 (29.8%)-ээр, Орхон аймагт 16 (3 дахин)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Улаанбаатар хотод дээрэмдэх хэрэг өсөхөд Баянзүрх дүүрэгт 33 (42.9%)-аар, Сүхбаатар дүүрэгт 24 (92.3%), Баянгол дүүрэгт 23 (35.4%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

1.2.4 Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, хохирол, нөхөн төлүүлэлт

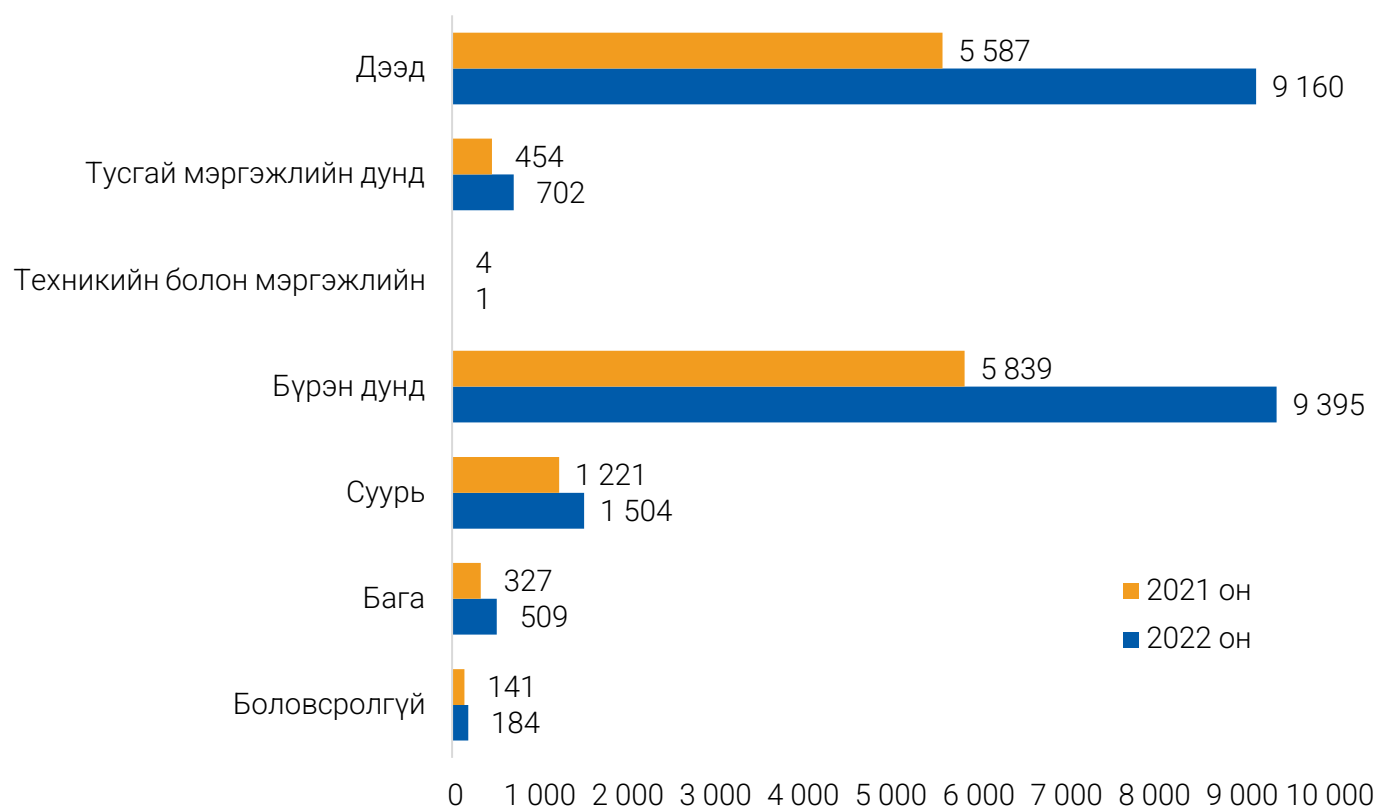
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 21455 болж, өмнөх оноос 7882 (58.1%)-оор өсөхөд 30-39 насныхан 2724 (60.3%)-аар, 40-49 насныхан 1824 (59.8%)-өөр, 18-29 насныхан 1683 (47.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 21455 хүний 10782 (50.3%) нь эмэгтэй хүн, 527 (2.5%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Хүснэгт 10. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, хүйсээр, насны бүлгээр,
2021-2022 он

он	Улсын дүн	Эмэгтэй	18 хүртэлх	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	21 455	10 782	527	5 208	7 240	4 875	2 550	1 055
2021	13 573	6 798	293	3 525	4 516	3 051	1 495	693
дүнд эзлэх хувь								
2022	100.0	50.3	2.5	24.3	33.7	22.7	11.9	4.9
2021	100.0	50.1	2.2	26.0	33.3	22.5	11.0	5.1

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 21455 хүний 9395 (43.8%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 9160 (42.7%) нь дээд боловсролтой, 1504 (7.0%) нь суурь боловсролтой, 509 (2.4%) нь бага боловсролтой, 703 (3.3%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 184 (0.9%) нь боловсролгүй байна. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 7882-оор өсөхөд дээд боловсролтой хохирогч 3573 (64.0%)-аар, бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 3556 (60.9%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 26. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр,
2021-2022 он

Зураг 27. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн 21455 хохирогчийн 6094 (28.4%) нь хулгайлах гэмт хэргийн хохирогч, 495 (2.3%) нь дээрэмдэх гэмт хэргийн хохирогч, 11786 (54.9%) нь залилах гэмт хэргийн хохирогч, 571 (2.7%) нь хөрөнгө завших гэмт хэргийн хохирогч, 861 (4.0%) нь алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших гэмт хэргийн хохирогч, 172 (0.8%) авто тээврийн хэрэгслийг зөвшөөрөлгүйгээр авч явах хэргийн хохирогч, 574 (2.7%) нь эд хөрөнгө устгах, гэмтээх хэргийн хохирогч, 798 (3.7%) мал хулгайлах гэмт хэргийн хохирогч байна. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос өсөхөд залилах гэмт хэргийн хохирогч 5263 (80.7%-аар, хулгайлах гэмт хэргийн хохирогч 1525 (33.4%-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 11. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирол, нөхөн төлүүлэлт, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлтүүд	2022		2021	
	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт
сая төгрөг				
Улсын дүн	299 396.9	145 684.2	134 457.7	59 055.9
Хулгайлах	20 493.1	6 062.4	11 074.1	3 880.5
Дээрэмдэх	9 428.4	1 536.4	541.9	300.6
Залилах	229 193.4	116 161.3	104 522.6	44 931.3
Хөрөнгө завших	26 514.7	17 566.7	9 725.6	6 016.7
Алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших	5 888.8	730.7	1 909.8	335.9
Авто тээврийн хэрэгслийг зөвшөөрөлгүйгээр авч явах	1 187.2	571.9	353.5	199.2
Эд хөрөнгө устгах, гэмтээх	1 725.7	708.8	1 511.1	512.0
Болгоомжгүйгээр эд хөрөнгө устгах, гэмтээх, үрэгдүүлэх	1 224.4	328.5	31.7	27.7
Мал хулгайлах	3 353.1	1 694.6	3 766.4	1 931.8
Бусад	388.1	323.0	1 021.0	920.1

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 299.4 тэрбум төгрөг, хохирлын нөхөн төлүүлэлт 145.7 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 164.9 (2.2 дахин) тэрбум төгрөгөөр өсөж, нөхөн төлүүлсэн хохирол 86.6 (2.3 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 164.9 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд залилах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 124.7 (2.0 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн голлон нөлөөлжээ. 2022 онд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан 299.4 тэрбум төгрөгийн хохирлын 134.5 (44.9%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ.

1.2.5 Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч

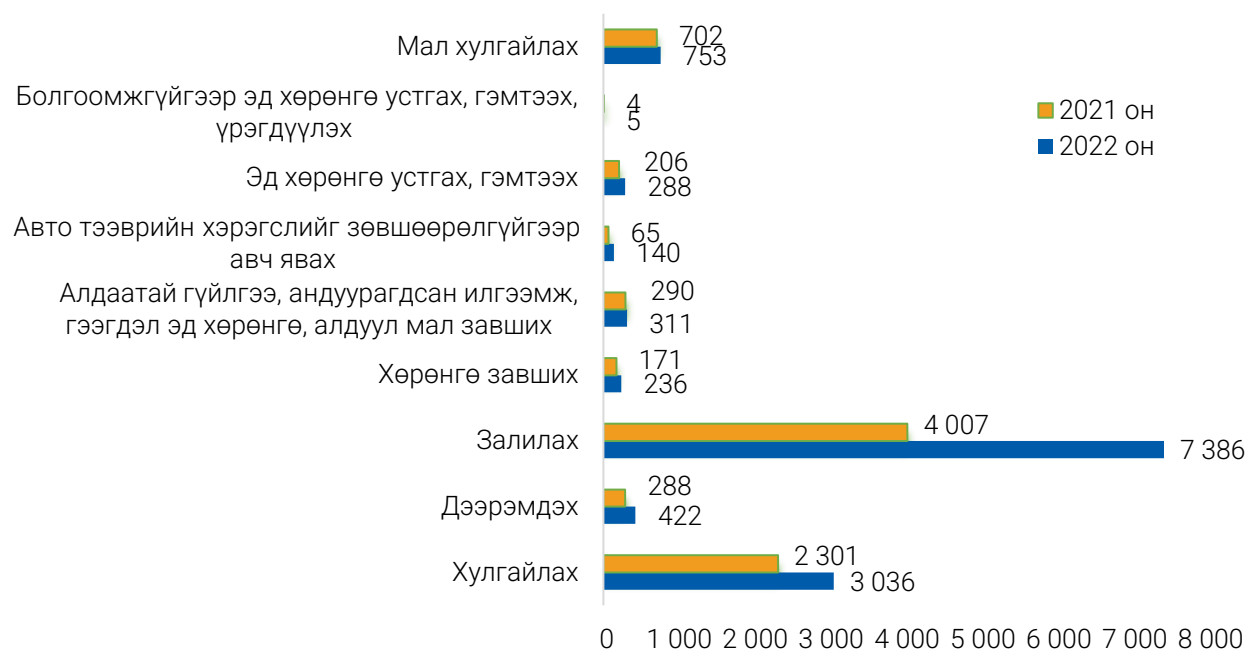
Хүснэгт 12. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	12 639	3 097	405	641	7 350	2 640	1 146	407	50
2021	8 039	1 783	221	355	3 800	2 147	1 175	286	55
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	24.5	3.2	5.1	58.2	20.9	9.1	3.2	0.4
2021	100.0	22.2	2.7	4.4	47.3	26.7	14.6	3.6	0.7

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 2022 онд 12639 болж, өмнөх оноос 4600 (57.2%)-аар өсөхөд 18-29 насныхан 3550 (93.4%)-аар, 30-39 насныхан 493 (23.0%)-аар, 16-17 насныхан 286 (80.6%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 12639 хүний 3097 (24.5%) нь эмэгтэй хүн, 1046 (8.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон нийт 12639 яллагдагчийн 405 (3.2%) нь 14-15 насных, 641 (5.1%) нь 16-17 насных, 7350 (58.2%) нь 18-29 насных, 2640 (20.9%) нь 30-39 насных, 1146 (9.1%) нь 40-49 насных, 457 (3.6%) нь 50, түүнээс дээш насных байна.

Зураг 28. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

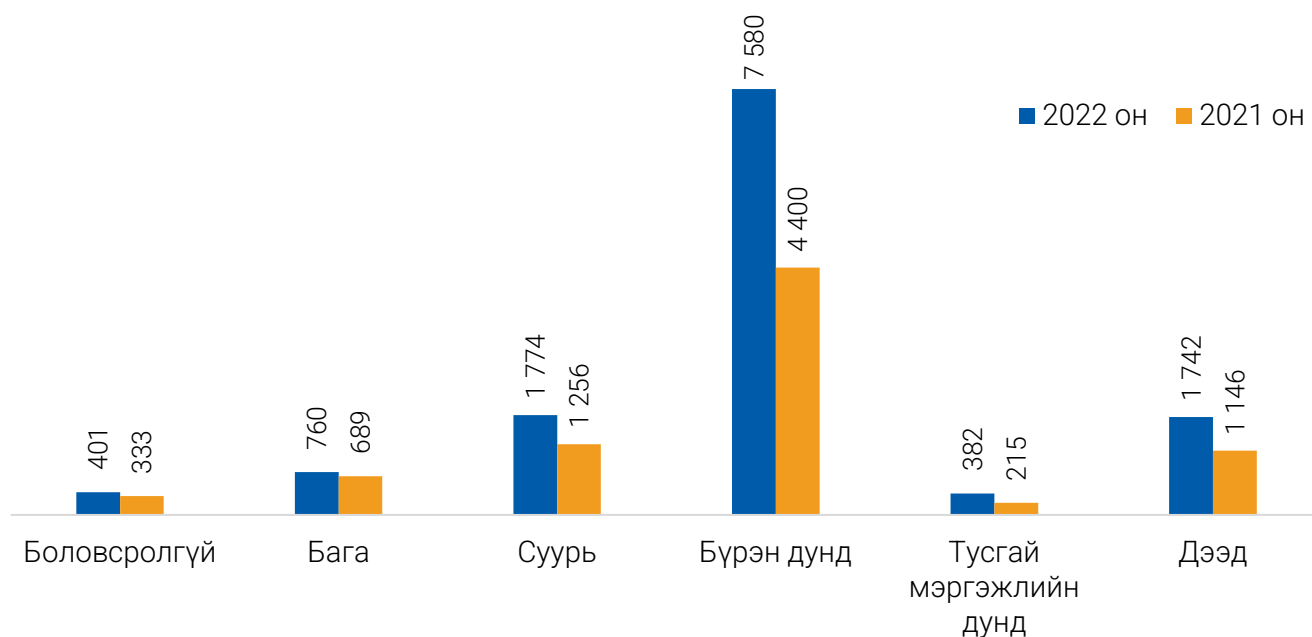

Өмчлөх эрхийн эсрэг 12639 гэмт хэрэг үйлдэгчийн 3036 (24%) нь хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэгч, 422 (3.3%) нь дээрэмдэх гэмт хэрэг үйлдэгч, 7386 (58.4%) нь залилах гэмт хэрэг үйлдэгч, 236 (1.9%) нь хөрөнгө завших гэмт хэрэг үйлдэгч, 311 (2.5 %) нь алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших гэмт хэрэг үйлдэгч, 140 (1.1%) нь авто тээврийн хэрэгслийг зөвшөөрөлгүй авч, явах гэмт хэрэг үйлдэгч, 288 (2.3%) нь эд хөрөнгө устгах, гэмтээх гэмт хэрэг үйлдэгч, 5 (0.04%) нь болгоомжгүйгээр эд хөрөнгө устгах, гэмтээх, үрэгдүүлэх гэмт хэрэг үйлдэгч, 753 (6.0%) мал хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэгч байна.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос өсөхөд залилах гэмт хэрэг үйлдэгч 3379 (84.3%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 7580 болж, өмнөх оноос 3180 (72.3%)-аар, дээд боловсролтой 1742 болж, 596 (52.0%)-аар нэмэгдэж, харин суурь боловсролтой 1774 болж, 518 (41.2%)-гоор, бага боловсролтой 760 болж, 71 (10.3%)-ээр, боловсролгүй 401 болж, 68 (20.4%)-аар, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой 382 болж, 167 (77.7%)-гаар буурсан байна.

Зураг 29. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

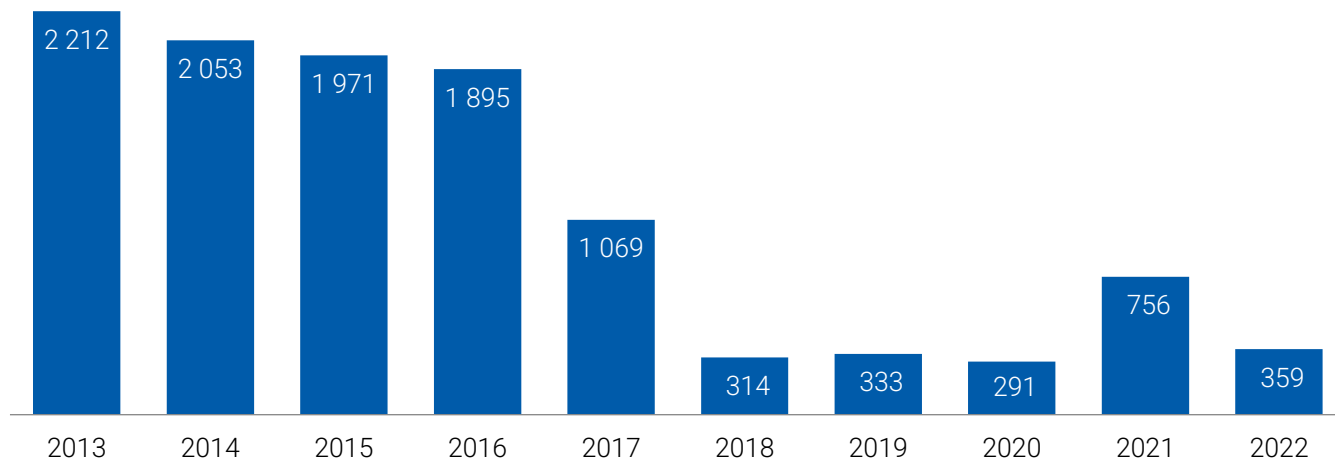

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос 4600-аар өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 3180 (72.3%), дээд боловсролтой 596 (52.0%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 12639 яллагдагчийн 945 (7.5%) нь согтуугаар үйлджээ. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 12639 яллагдагчийн 8839 (69.9%) нь эрхэлсэн ажилгүй иргэн байна.

1.2.4 Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг

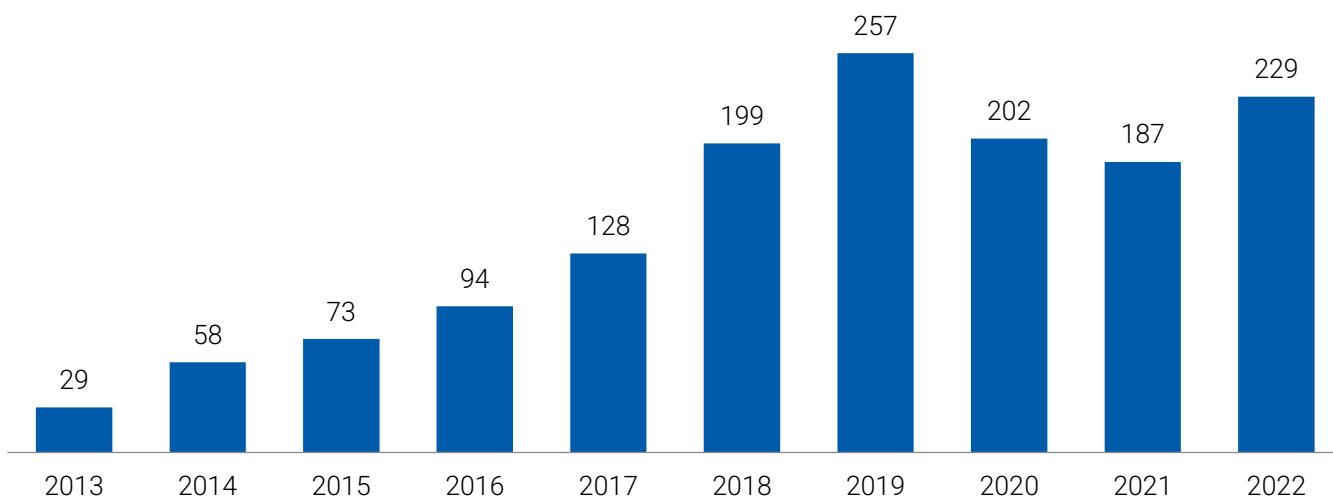
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 359 бүртгэгдэж, өмнөх оноос 397 (52.5%)-гоор буурахад Улаанбаатар хотод 237 (44.4%)-гоор буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 30. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг, 2013-2022 он

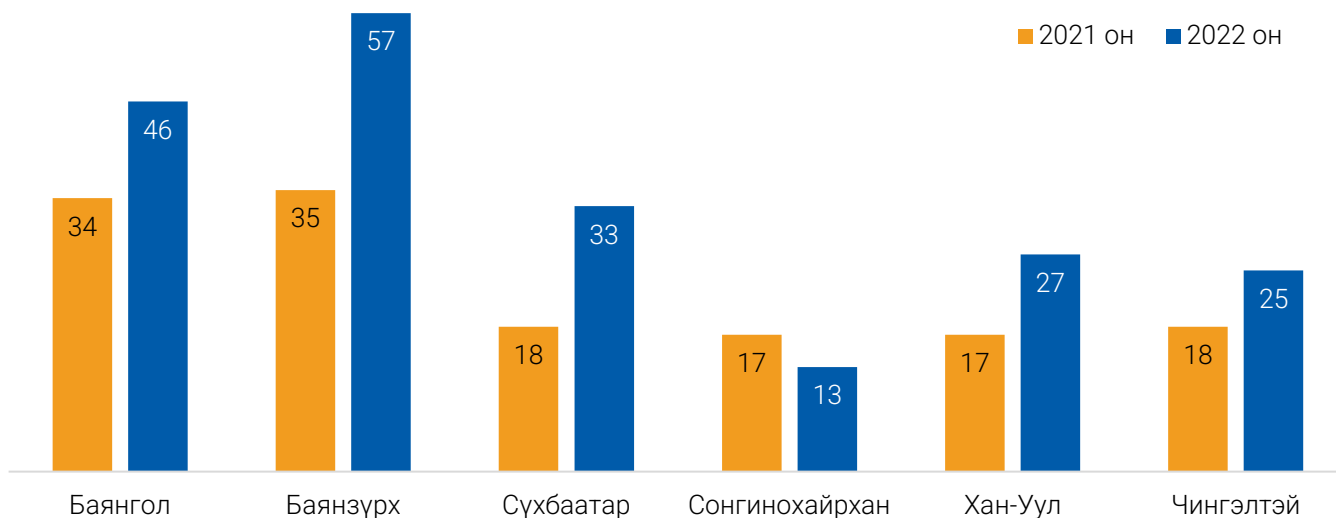
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн бүрэлдэхүүнд зонхилох байр суурийг эзэлдэг мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг 2022 онд 229 болж, өмнөх оноос 42 (22.5%)-оор өсөхөд Улаанбаатар хотод 59 (40.7%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 31. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг, 2013-2022 он

2022 онд улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах 229 гэмт хэргийн 204 (89.1 %) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

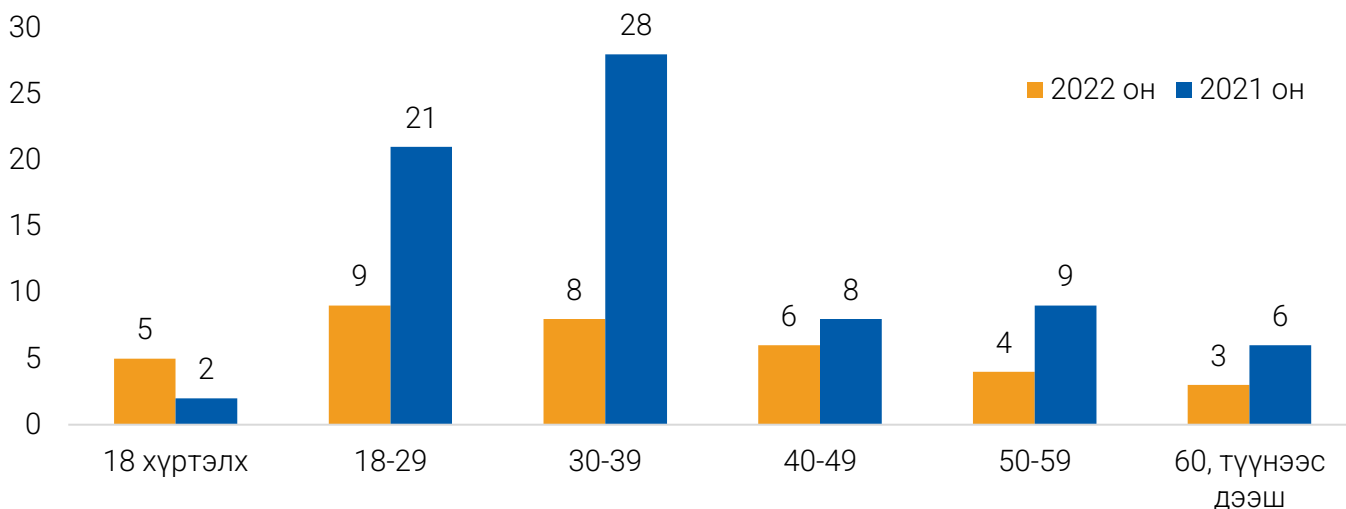
Зураг 32. Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг, дүүргээр, 2021-2022 он

Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг өмнөх оноос 59 (40.7%)-өөр өсөхөд Баянзүрх дүүрэгт 22 (62.9%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.2.5 Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч,

Зураг 33. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 35 болж, өмнөх оноос 39 (2.1 дахин)-өөр буурахад 30-39 насныхан 20 (3.5 дахин)-оор, 18-29 насныхан 12 (2.3 дахин)-оор буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 35 хүний 8 (22.9%) нь эмэгтэй хүн, 5 (14.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Зураг 34. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 35 хүний 18 (51.4%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 8 (22.9%) нь дээд боловсролтой, 5 (14.3%) нь суурь боловсролтой, 2 (5.7%) нь бага боловсролтой, 1 (2.9%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 1 (2.9%) нь боловсролгүй байна. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 39-өөр буурахад бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 24 (57.1%)-өөр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 13. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлт	2021	2022
Улсын дүн	74	35
Галт зэвсэг, галт хэрэгсэл, тэсэрч дэлбэрэх бодис хууль бусаар эзэмших	2	2
Мансууруулах эм, сэтгэгцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах	3	0
Чанар муутай барилга байгууламж ашиглалтанд оруулах	1	0
Хууль бусаар эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах, түгээх	1	0
Орчиндоо аюул учруулж болох амьтныг зохих хамгаалалтгүй байлгах	12	10
Олон нийтийн амгалан тайван байдал алдагдуулах	9	15
Мөрийтэй тоглоом зохион байгуулах	46	8

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 39-өөр буурахад мөрийтэй тоглоом зохион байгуулах гэмт хэргийн хохирогч 38 (82.6%)-аар буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

1.2.6 Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч

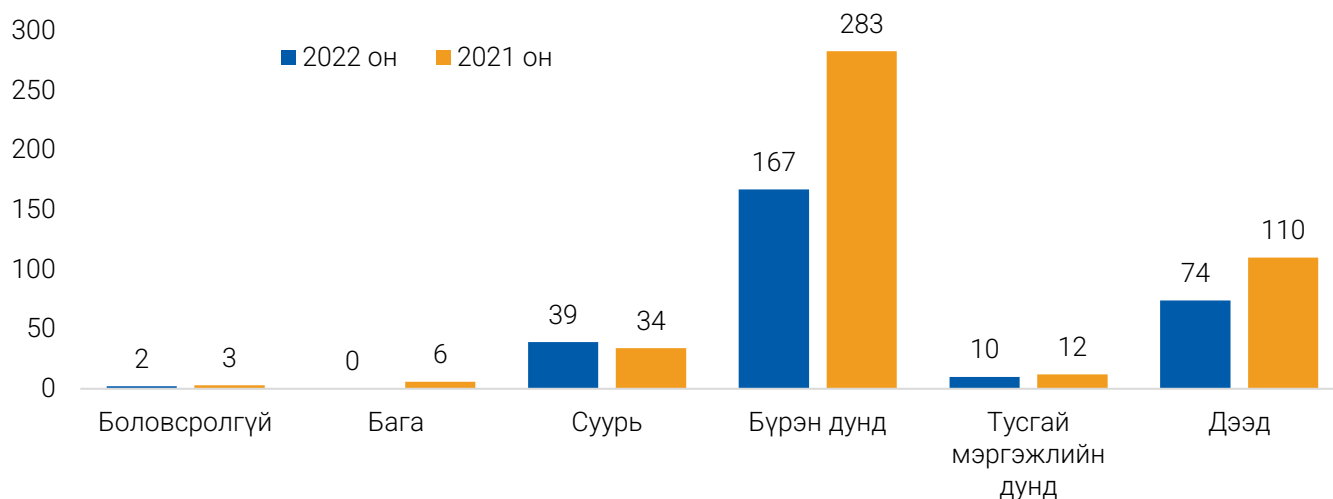
Хүснэгт 14. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	292	34	7	9	178	70	23	3	2
2021	448	78		9	280	124	21	10	4
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	11.6	2.4	3.1	61.0	24.0	7.9	1.0	0.7
2021	100.0	17.4	0.0	2.0	62.5	27.7	4.7	2.2	0.9

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 292 болж, өмнөх оноос 156 (34.8%)-гаар буурахад 18-29 насныхан 102 (36.4%)-оор, 30-39 насныхан 54 (43.5%)-өөр буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Нийт гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 16 (5.5%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 34 (11.6%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон нийт 292 яллагдагчийн 16 (5.5%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 178 (61.0%) нь 18-29 насных, 70 (24.0%) нь 30-39 насных, 23 (7.8%) нь 40-49 насных, 5 (1.7%) нь 50, түүнээс дээш насных байна.

Зураг 35. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 167 болж, өмнөх оноос 116 (41.0%)-гаар, дээд боловсролтой 74 болж, 36 (32.7%)-гаар, боловсролгүй 2 болж, 1 (33.3%)-ээр, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой 10 болж, 2 (16.7%)-оор буурсан бол суурь боловсролтой 39 болж, 5 (14.7%)-аар өсөж, харин бага боловсролтой бүртгэгдээгүй байна.

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос 156-гаар буурахад бүрэн дунд боловсролтой 116-гаар, дээд боловсролтой 36-гаар буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 292 яллагдагчийн 226 (77.4%) нь мансуурсан үедээ гэмт хэрэг үйлджээ. Олон нийтийн аюулгүй байдал,

ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 292 яллагдагчийн 148 (50.7%) нь эрхэлсэн ажилгүй иргэн байна.

Хүснэгт 15. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлт	2021	2022
Улсын дүн	448	292
Галт зэвсэг, галт хэрэгсэл, тэсэрч дэлбэрэх бодис хууль бусаар эзэмших	3	-
Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах	210	238
Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг завших	-	1
Хууль бусаар эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах, түгээх	4	2
Орчиндоо аюул учруулж болох амьтныг зохих хамгаалалтгүй байлгах	11	9
Олон нийтийн амгалан тайван байдал алдагдуулах	5	15
Эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй хүнсний бүтээгдэхүүн худалдах, түгээх	-	1
Мансууруулах үйлчилгээ бүхий ургамлыг хууль бусаар тариалах	-	-
Аюултай хог хаягдал, химийн хорт, аюултай бодисыг хаях	1	1
Мөрийтэй тоглоом зохион байгуулах	214	25

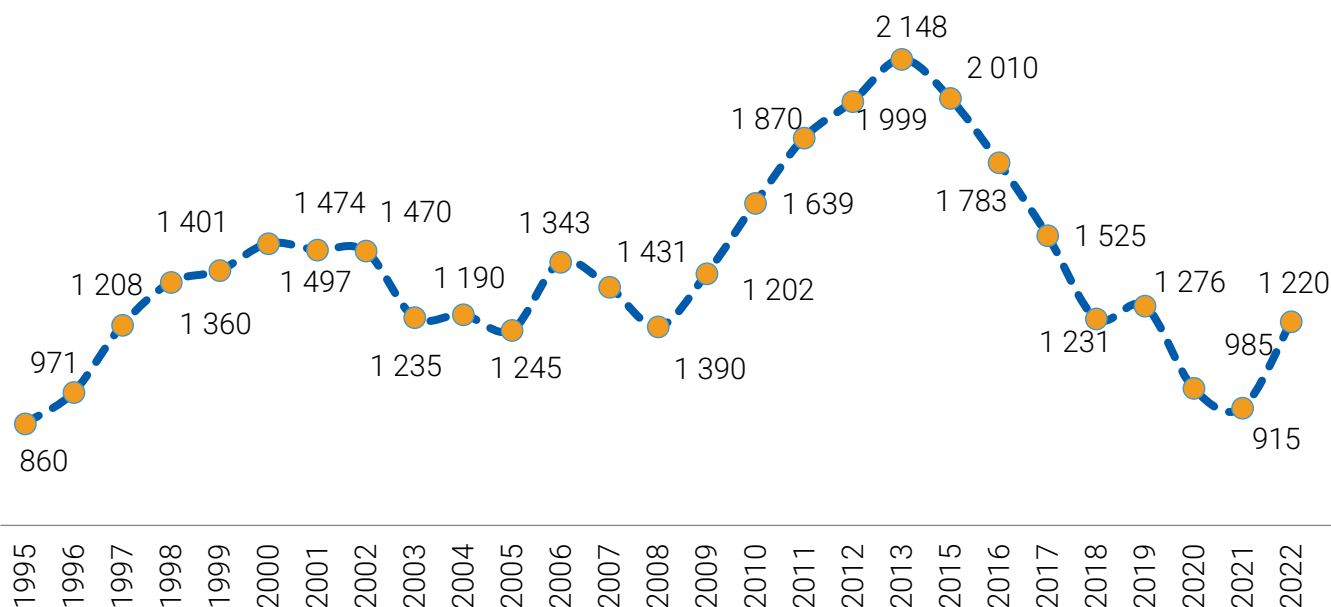
Олон нийтийн аюулгүй байдлын эсрэг 292 гэмт хэрэг үйлдэгчийн 238 (81.5%) нь мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг үйлдэгч, 25 (8.6%) нь мөрийтэй тоглоом тоглох гэмт хэрэг үйлдэгч, 9 (3.1%) нь Орчиндоо аюул учруулж болох амьтныг зохих хамгаалалтгүй байлгах гэмт хэрэг үйлдэгч, 15 (5.1%) нь Олон нийтийн амгалан тайван байдлыг алдагдуулах гэмт хэрэг үйлдэгч, 2 (0.7%) нь хууль бусаар эм био бэлдмэл, эмнэлэгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох худалдах гэмт хэрэг үйлдэгч, 1 (0.3%) мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг завших гэмт хэрэг үйлдэгч, 1 (0.3%) аюултай хог хаягдал, химийн хорт, аюултай бодисыг хаях гэмт хэрэг үйлдэгч, 1 (0.3%) эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй хүнсний бүтээгдэхүүн худалдах, түгээх гэмт хэрэг үйлдэгч байна. Олон нийтийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос 156-гаар буурахад мөрийтэй тоглоом зохион байгуулах гэмт хэрэг үйлдэгч 189 (88.3%)-өөр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

1.2.5 Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг

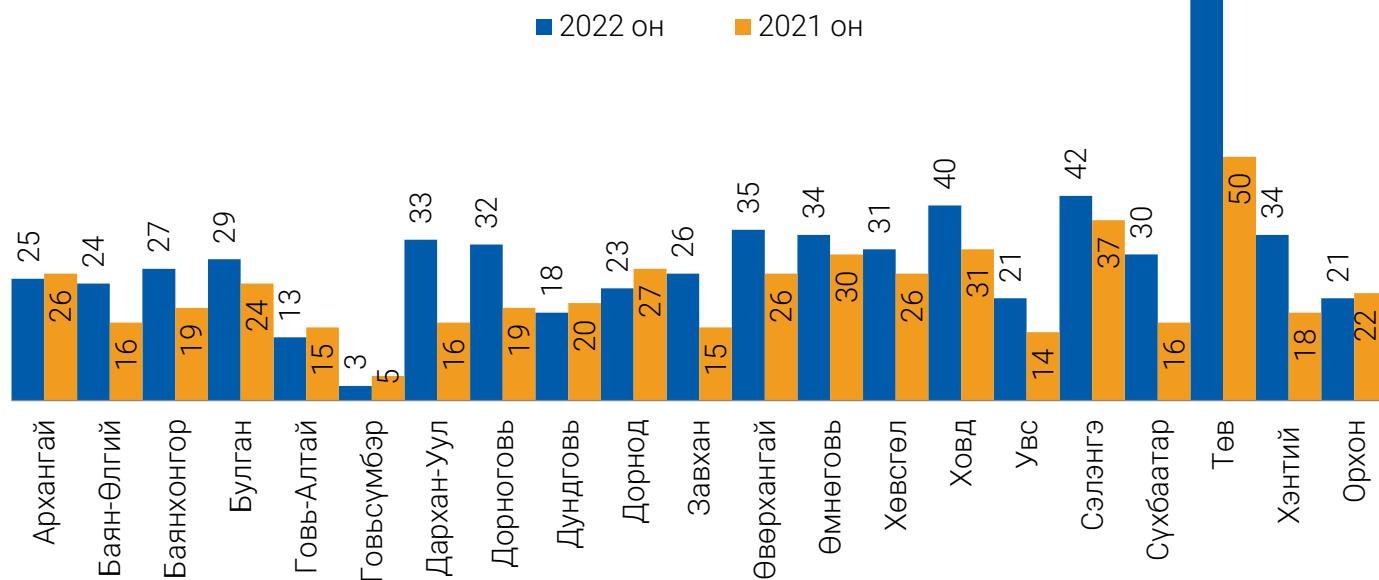
Улсын хэмжээгээр 2022 онд бүртгэгдсэн 35.3 мянган хэргийн 1220 (3.4%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 1220 болж, өмнөх оноос 305 (33.3%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хот 152 (34.3%), Төв аймаг 34 (68.0%), Дархан-Уул аймаг 17 (2.1 дахин), Хэнтий аймаг 16 (88.9%)-гаар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 36. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг, 1995-2022 он

Зураг 37. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг, аймгаар, 2021-2022 он

2022 онд бүртгэгдсэн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг 1220 гэмт хэргийн 1214 (99.5%) нь авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих гэмт хэрэг, 3 (0.2%) нь авто тээврийн гэмт хэрэг үйлдсэн жолооч зугтаах хэрэг байна. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос 305-аар өсөхөд авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих гэмт хэрэг өмнөх оноос 302 (33.1%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

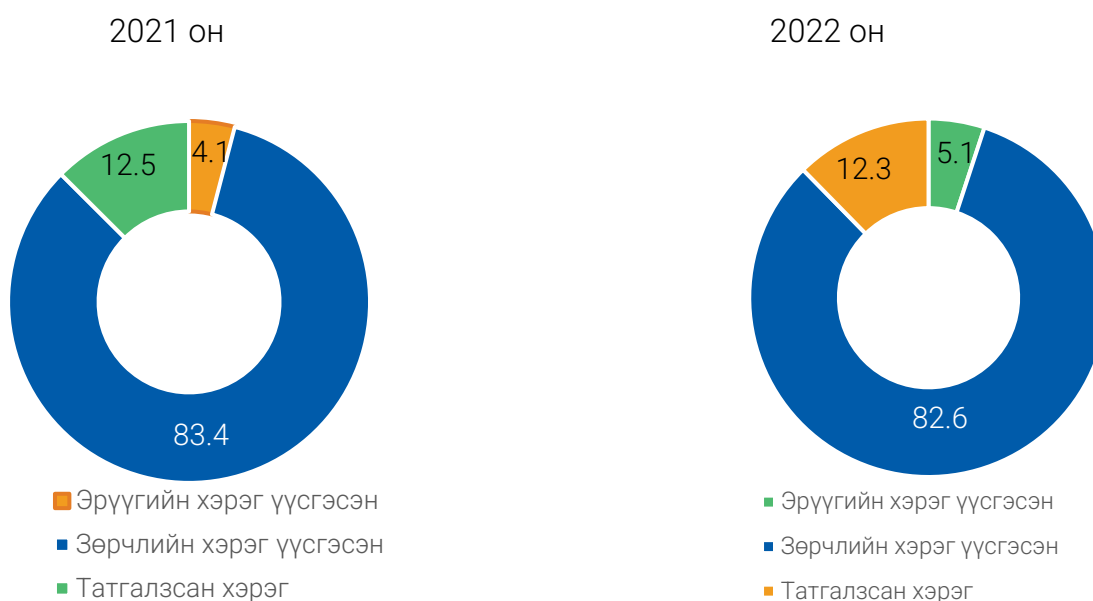
2022 онд 24121 зам тээврийн осол бүртгэгдэж, өмнөх оноос 1639 (7.3%)-өөр өсөхөд Улаанбаатар хот 1104 (5.7%)-өөр, Төв аймаг 185 (39.4%)-аар, Дорноговь аймаг 69 (39.4%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 38. Бүртгэгдсэн зам тээврийн осол ба Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 27 дугаар бүлгээр зүйлчлэгдсэн хэрэг, 2013-2022 он

Бүртгэгдсэн 24.1 мянган зам тээврийн ослын 1220 (5.1%) хэрэгт эрүүгийн хэрэг, 19924 (82.6%)-д нь зөрчлийн хэрэг үүсгэж, харин 2977 (12.3%) хэргийг татгалзуулсан байна. Эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн хэрэг өмнөх оноос 1.4 хувиар, зөрчлийн хэрэг 5.2 хувиар, татгалзуулсан хэрэг 0.7 хувиар өссөн байна.

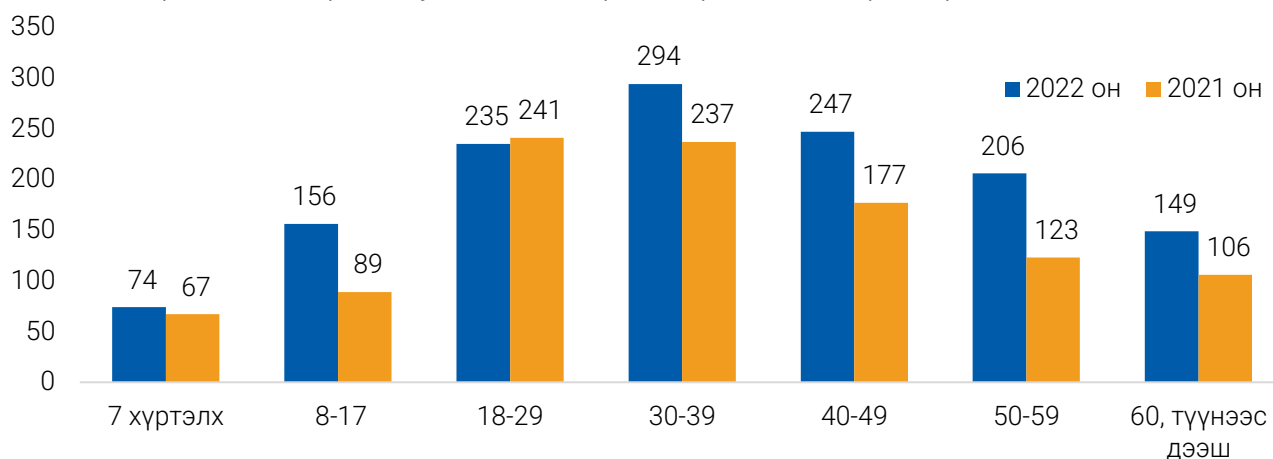
Зураг 39. Зам тээврийн ослын улмаас үүссэн эрүүгийн хэрэг ба зөрчлийн хэрэг, хувиар, 2021-2022 он

1.2.6 Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 1361 болж, өмнөх оноос 321 (30.9%)-ээр өсөхөд 50-59 насных 83 (67.5%)-аар, 40-49 насных 70 (39.5%)-аар, 8-17 насных 67 (75.3%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 1361 хүний 576 (42.3%) эмэгтэй хүн, 230 (11.4%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Зураг 40. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, насны бүлгээр, 2021-2022 он

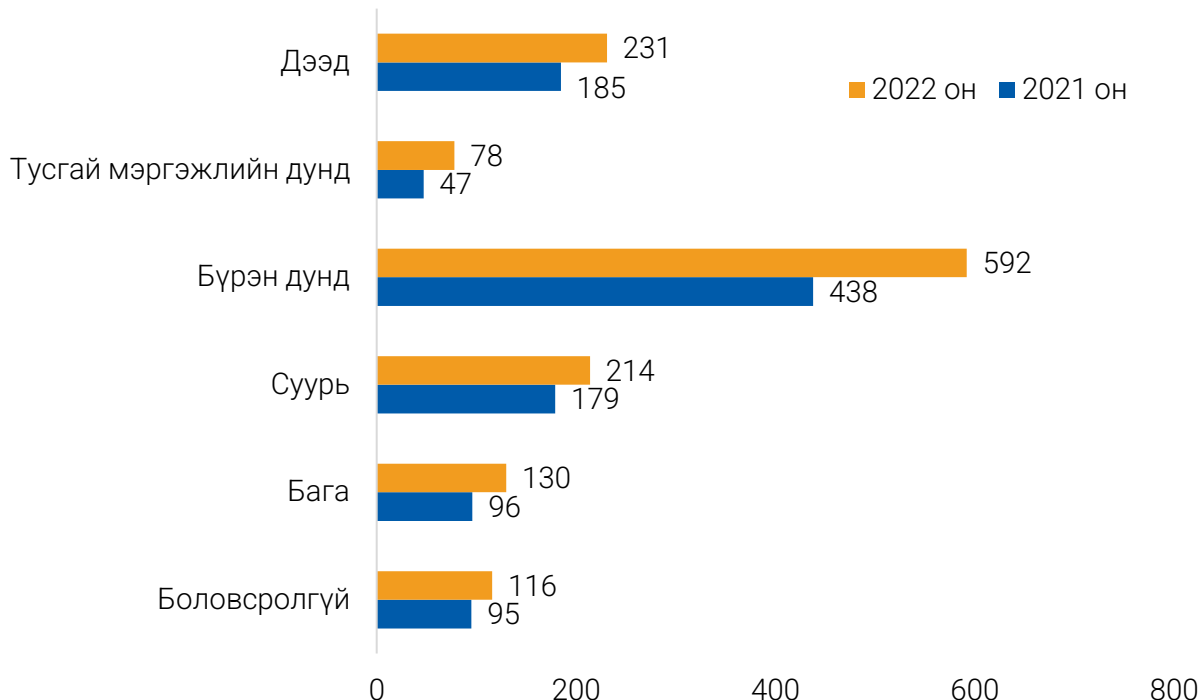

Хүснэгт 16. Зам тээврийн ослын улмаас нас барсан, гэмтсэн хүн, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүн	949	1 078	847	880	1 129	934	930	670	683	766
Зам тээврийн ослын улмаас нас барсан хүн	423	501	429	399	392	325	319	264	383	280
Зам тээврийн ослын улмаас нас барсан хүүхэд	37	48	54	50	55	45	49	55	51	54
Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн	9 797	11 281	11 287	11 257	10 513	9 283	8 727	8 175	8 299	10 310
Зам тээврийн ослын улмаас гэмтсэн хүн	1 282	1 460	1 382	1 247	1 135	998	1 083	784	2 475	1 041
Зам тээврийн ослын улмаас гэмтсэн хүүхэд	197	233	225	224	186	143	149	101	485	171

Зам тээврийн ослын улмаас 2022 онд 280 хүн нас барсан нь өмнөх оноос 103 (26.9%)-аар буурахад Улаанбаатар хотод 60 (51.7%), Дорнод аймагт 11 (43.7%), Баян-Өлгий аймагт 11 (64.7%)-ээр буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Зам тээврийн ослын улмаас нас барсан 280 хүний 54 (19.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Зураг 41. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын хэргийн улмаас хохирсон хүн, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын гэмт хэргийн хохирогч 1361 хүний 592 (43.5%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 231 (17.0%) нь дээд боловсролтой, 214 (15.7%) нь суурь боловсролтой, 130 (9.6%) нь бага боловсролтой, 78 (5.7%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 116 (8.5%) нь боловсролгүй байна. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 321 (30.9%)-ээр өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 154 (35.2%)-өөр, дээд боловсролтой 46 (24.9%)-гаар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.2.7 Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг гэмт үйлдэгч

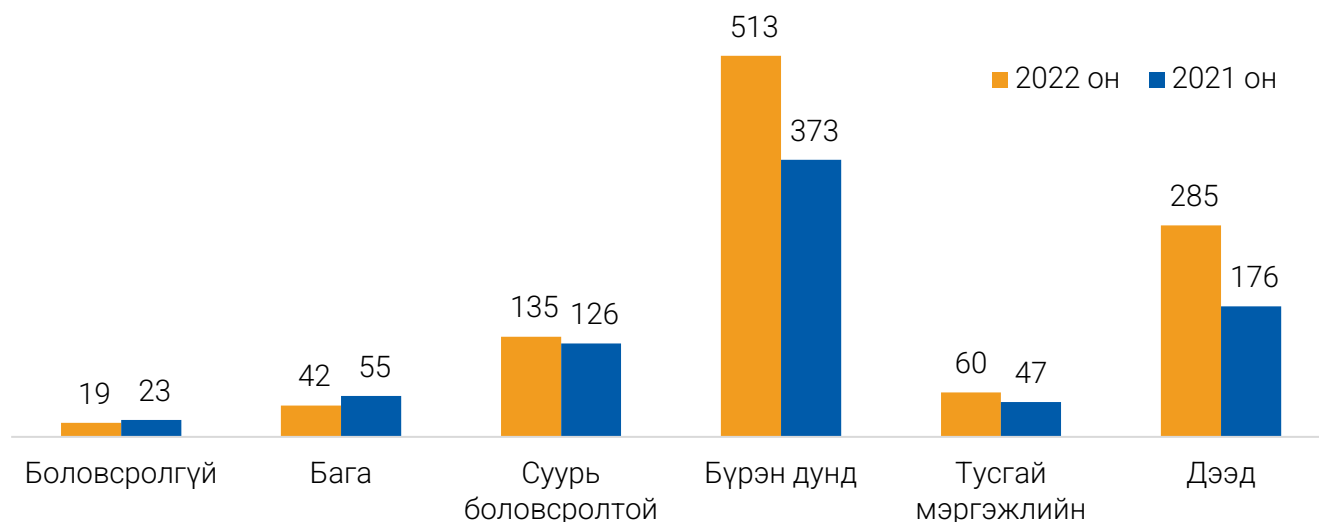
Хүснэгт 17. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	1 054	208	6	9	315	354	216	106	48
2021	800	95	8	9	263	263	150	77	30
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	19.7	0.6	0.9	29.9	33.6	20.5	10.1	4.6
2021	100.0	11.9	1.0	1.1	32.9	32.9	18.8	9.6	3.8

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 1054 болж, өмнөх оноос 254 (31.7%)-өөр өсөхөд 30-39 насныхан 91 (34.6%)-ээр, 40-49 насныхан 66

(44.0%)-гаар, 18-29 насныхан 52 (19.8%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Нийт гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 15 (1.4%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 208 (19.7%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 42. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

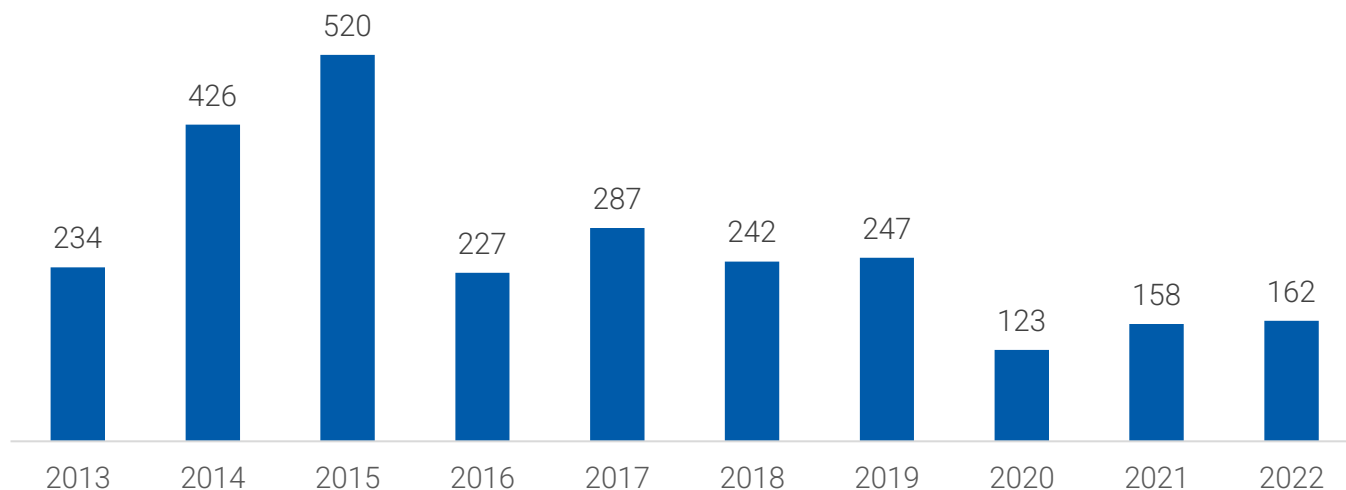

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 1054 болж, өмнөх оноос 254 (31.7%)-өөр өсөхөд, бүрэн дунд боловсролтой 513 болж, 140 (37.5%)-өөр, дээд боловсролтой 285 болж, 109 (61.9%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 1054 яллагдагчийн 224 (21.2%) нь согтуугаар гэмт хэрэг үйлдсэн бол, 385 (36.5%) нь ажилгүй хүн байна.

1.2.8 Эдийн засгийн гэмт хэрэг

Зураг 43. Эдийн засгийн гэмт хэрэг, 2013-2022 он

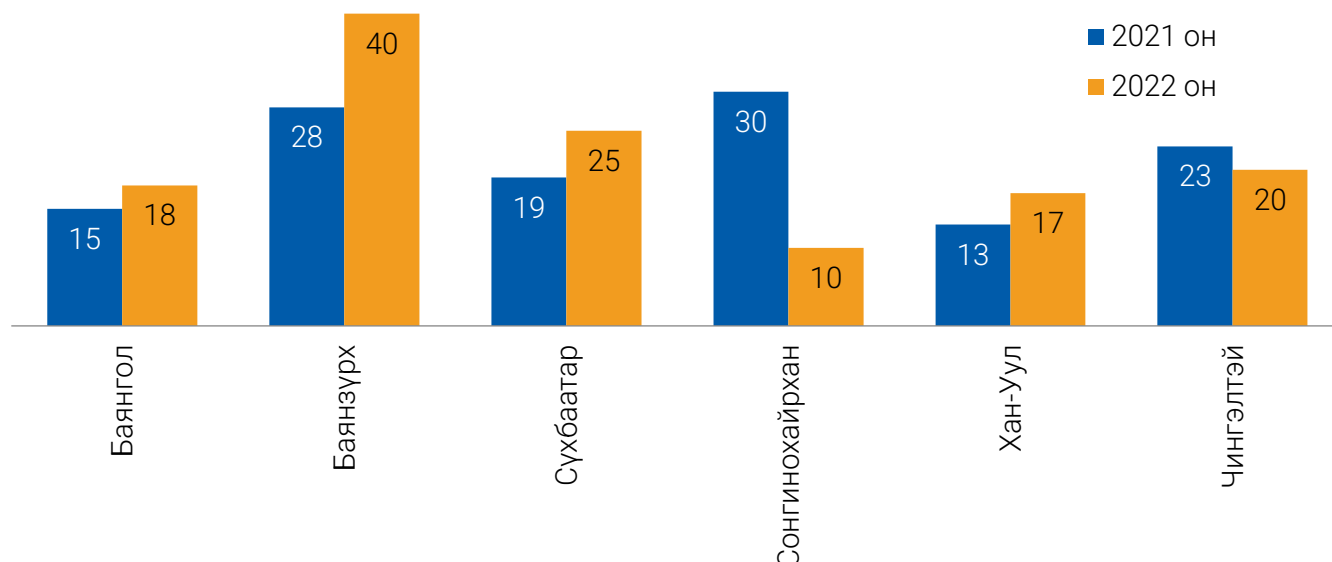
Эдийн засгийн гэмт хэрэг 2022 онд 162 болж, өмнөх оноос 4 (2.5%)-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотод Баянөлгий, Архангай аймагт тус бүр 4-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Бүртгэгдсэн эдийн засгийн гэмт хэргийн 131 (80.9%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгджээ.

Зураг 44. Эдийн засгийн гэмт хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

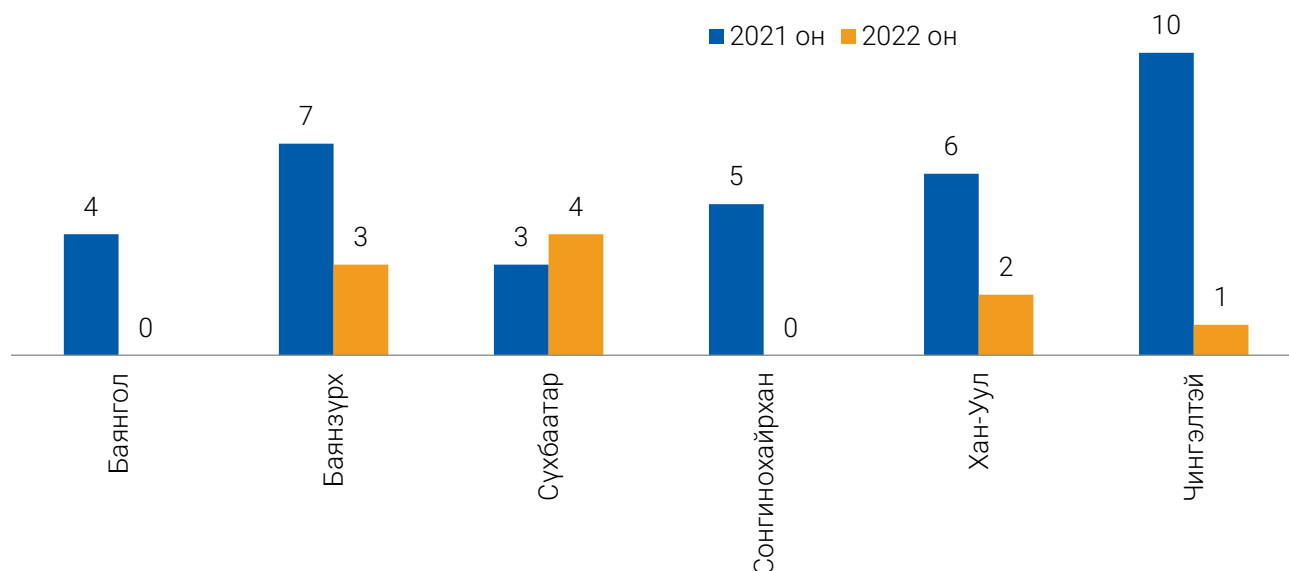
2022 онд бүртгэгдсэн 162 эдийн засгийн гэмт хэргийн 109 (67.3%) нь татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэрэг, 5 (3.1%) нь улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх гэмт хэрэг, 12 (7.4%) нь мөнгө угаах гэмт хэрэг, 16 (9.9%) нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэрэг байна. Улсын хэмжээгээр 2022 онд бүртгэгдсэн эдийн засгийн 162 хэргийн 12 (7.4%) нь мөнгө угаах гэмт хэрэг бөгөөд өмнөх оноос 35 (74.5%)-аар буурсан байна.

Зураг 45. Эдийн засгийн гэмт хэрэг, дүүргээр, 2021-2022 он

Улаанбаатар хотод эдийн засгийн гэмт хэрэг 131 бүртгэгдсэн нь өмнөх оны түвшинд байна. Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн эдийн засгийн гэмт хэргийн 18 (13.7%) нь Баянгол дүүрэгт, 40 (30.5%) нь Баянзүрх дүүрэгт, 25 (19.1%) нь Сүхбаатар дүүрэгт, 10 (7.6%) нь Сонгинохайрхан дүүрэгт, 17 (13.0%) нь Хан-Уул дүүрэгт, 20 (15.3%) нь Чингэлтэй дүүрэгт бүртгэгдсэн байна.

Зураг 46. Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн мөнгө угаах гэмт хэрэг, 2021-2022 он

Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн мөнгө угаах гэмт хэрэг өмнөх оноос 25-аар буурахад Чингэлтэй дүүрэгт 9-өөр, Сонгинохайрхан дүүрэгт 5-аар буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

1.2.9 Эдийн засгийн гэмт хэргийн хохирогч, учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт

Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 65 болж, өмнөх оноос 33 (1.03 дахин)-аар өсөхөд 30-39 насныхан 19 (2.6дахин)-өөр, 40-49 насныхан 8 (2.0дахин)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 15 байгууллага хохирсон нь өмнөх оноос 4 (36.4%)-өөр өсжээ. Хохирсон 15 байгууллагын 14 (93.3%) нь төрийн байгууллага, 1 (6.7%) нь төрийн бус байгууллага байна. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон 65 хүний 34 (52.3%) эмэгтэй хүн байна.

Хүснэгт 18. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, хүйсээр, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	7 хүртэлх	8-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	65	34	0	1	6	31	16	8	3
2021	32	18	0	1	5	12	8	4	2
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	52.3	0.0	1.5	9.2	47.7	24.6	12.3	4.6
2021	100.0	56.3	0.0	3.1	15.6	37.5	25.0	12.5	6.3

Эдийн засгийн гэмт хэргийн хохирогч 65 хүний 1 (1.5%) нь 8-17 насных, 6 (9.2%) нь 18-29 насных, 31 (47.7%) нь 30-39 насных, 16 (24.6%) нь 40-49 насных, 8 (12.3%) нь 50-59 насных, 3 (4.6%) нь 60 түүнээс дээш насны хүн байна.

Эдийн засгийн гэмт хэргийн хохирогч 65 хүний 7 (10.8%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 53 (81.5%) нь дээд боловсролтой, 2 (3.1%) нь суурь боловсролтой, 2 (3.1%) нь боловсролгүй, 1 (1.5%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн боловсролтой хүн байна. Эдийн засгийн гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 33-аар өсөхөд дээд боловсролтой хохирогч 29-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 47. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Зураг 48. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

2022 онд бүртгэгдсэн 162 эдийн засгийн гэмт хэргийн 65 хохирогчийн 35 (53.8%) нь татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэргийн хохирогч, 11 (16.9%) нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэргийн хохирогч, 6 (9.2%) нь хууль бусаар нийгмийн халамж үйлчилгээ авах гэмт хэргийн хохирогч байна.

Хүснэгт 19. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлтүүд	2021		2022	
	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт	Учирсан хохирол	Нөхөн төлүүлэлт
	сая төгрөг			
Улсын дүн	17 764.6	13 214.6	11 984.1	9 636.7
Татвар төлөхөөс зайлсхийх	12 592.7	8 993.0	10 723.5	8 561.3
Шинэ бүтээл, бүтээгдхүүний загварын патент, ашигтай загварын гэрчилгээ эзэмшигчийн эрхийг зөрчих	-	-	1.0	-
Мөнгө угаах	4 700.0	4 003.1	72.1	10.2
Мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах	42.0	35.0	1 076.6	1 059.8
Хууль бусаар нийгмийн халамж, үйлчилгээ авах	290.3	84.0	43.4	54.0
Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөс зайлсхийх	-	-	20.0	-
Хууль бусаар даатгалын нөхөн төлбөр авах	3.0	3.0	-	-
Барааны тэмдэг эзэмшигч, газар зүйн заалт хэрэглэгчийн эрхийг зөрчих	96.5	96.5	-	-
Үндэсний төлбөрийн системд холбогдох үйл ажиллагаа хууль бусаар эрхлэх	40.0	-	-	-
Зохиогчийн эрх болон түүнд хамаарах эрхийг зөрчих	-	-	47.5	-

2022 онд эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан 12.0 тэрбум төгрөгийн хохирлын 9.6 (80.4%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан 12.0 тэрбум төгрөгийн хохирлын 10.7 (89.5%) тэрбум төгрөг нь татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэргийн учирсан хохирол, 72.1 (0.6%) тэрбум төгрөг нь мөнгө угаах гэмт хэргийн хохирол, 1076.6 (9.0%) тэрбум төгрөг нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэргийн хохирол, 20.0 (0.2%) сая төгрөг нь нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэргийн хохирол байна.

1.2.10 Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч

Хүснэгт 20. Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

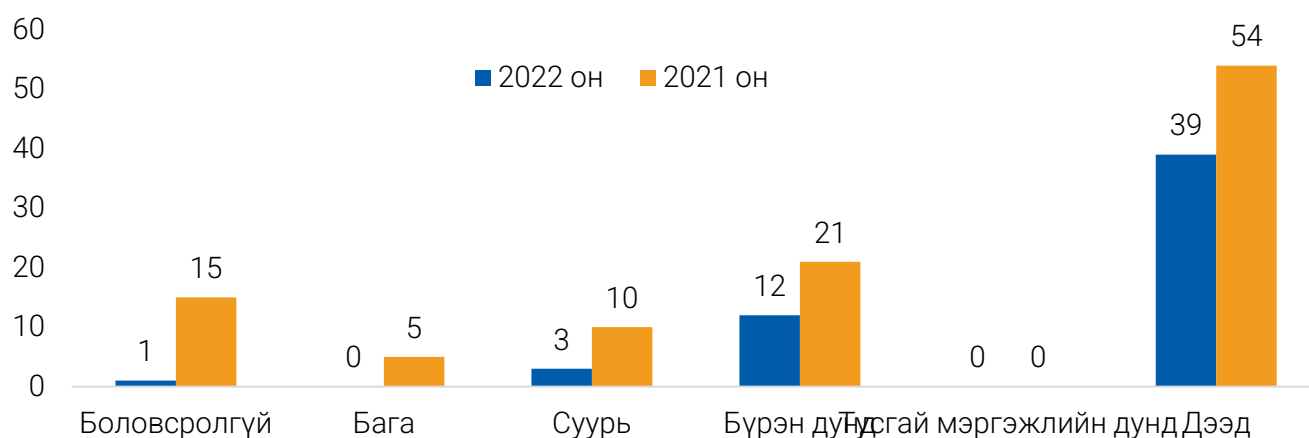
Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	55	17	0	0	2	17	22	10	4
2021	105	52	0	0	2	29	23	48	3
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	30.9	0.0	0.0	3.6	30.9	40.0	18.2	7.3
2021	100.0	49.5	0.0	0.0	1.9	27.6	21.9	45.7	2.9

Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч 55 болж, өмнөх оноос 50 (47.6%)-иар буурахад 50-59 насныхан 38 (79.2%)-аар, 30-39 насныхан 12 (41.4%)-аар буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Нийт гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 17 (39.9%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Эдийн засгийн гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 12 болж, өмнөх оноос 9 (42.9%)-өөр, дээд боловсролтой 39 болж, 15 (27.8%)-аар, суурь боловсролтой 3 болж, 7 (70.0%)-гоор, боловсролгүй 1 болж, 14 (93.3%)-өөр тус тус өссөн байна.

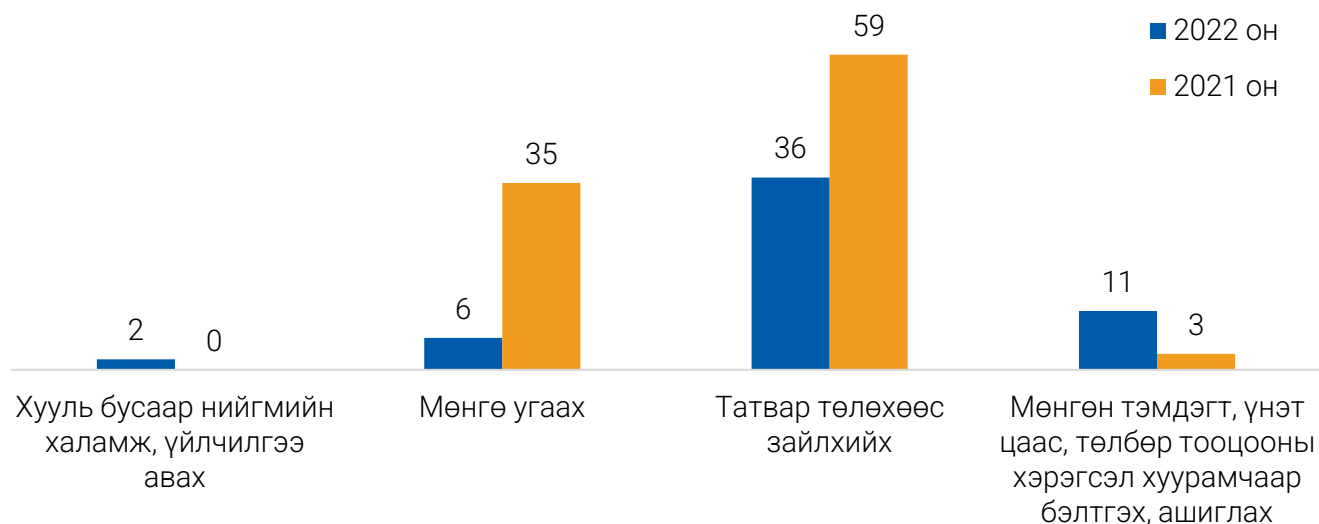
Эдийн засгийн гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос 50-иар буурахад дээд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 15-аар, боловсролгүй 14-өөр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 49. Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч 55 хүний 36 (65.5%) нь татвар төлөхөөс зайлхийх гэмт хэрэг үйлдэгч, 11 (20.0%) нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэрэг үйлдэгч, 6 (10.9%) нь мөнгө угаах гэмт хэрэг үйлдэгч, 2 (3.6%) нь хууль бусаар нийгмийн халамж, үйлчилгээ авах гэмт хэрэг үйлдэгч байна. Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос 50-иар буурахад мөнгө угаах гэмт хэрэг үйлдэгч 29-өөр, татвар төлөхөөс зайлхийх гэмт хэрэг үйлдэгч 23-аар буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 50. Эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

1.2.11 Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 678 болж, өмнөх оноос 138 (25.6%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хот 75 (27.9%)-аар, Хөвсгөл аймаг 18 (2.3 дахин)-аар, Сүхбаатар аймаг 12 (2.1 дахин)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

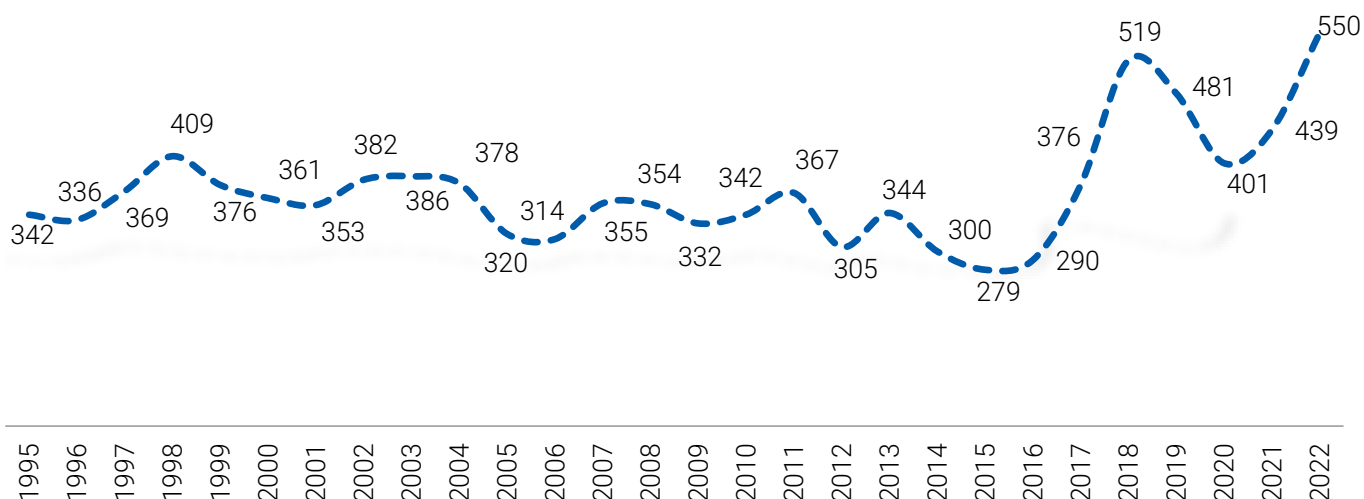
Зураг 51. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг ба хүчиндэх гэмт хэрэг, 2013-2022 он

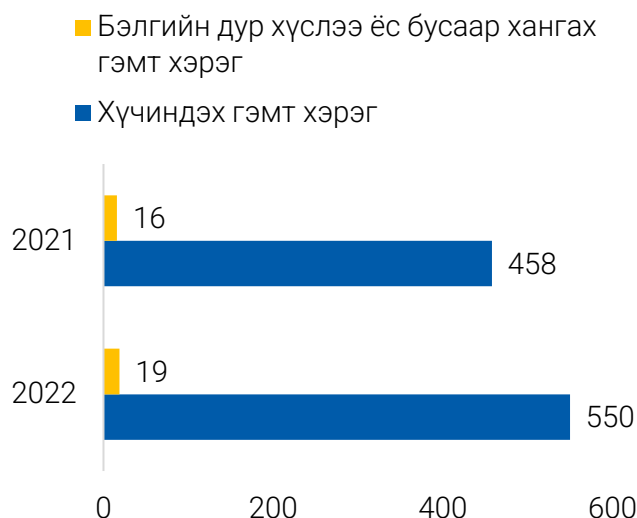
Энэ төрлийн хэргийн 81.1 хувийг эзэлж байгаа хүчиндэх хэрэг 2022 онд 550 бүртгэгдэж, өмнөх оноос 111 (25.3%)-ээр өссөн байна.

Хүчиндэх гэмт хэрэг өмнөх оноос 111-ээр өсөхөд Сүхбаатар аймагт 10 (2.1 дахин)-аар, Завхан аймагт 9 (3.3 дахин)-оор, Ховд аймагт 8 (2.6 дахин)-аар, Улаанбаатар хотод 60 (26.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Бүртгэгдсэн 550 хүчиндэх гэмт хэргийн 285 (51.8%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгджээ.

Зураг 52. Хүчиндэх гэмт хэрэг, 1995-2022 он

Зураг 53. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, төрлөөр

2022 онд бүртгэгдсэн 678 хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн 550 (81.1%) нь хүчиндэх гэмт хэрэг, 19 (2.8%) нь бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах гэмт хэрэг байна. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос 138-аар өсөхөд хүчиндэх гэмт хэрэг өмнөх оноос 111 (25.3%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.2.12 Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт

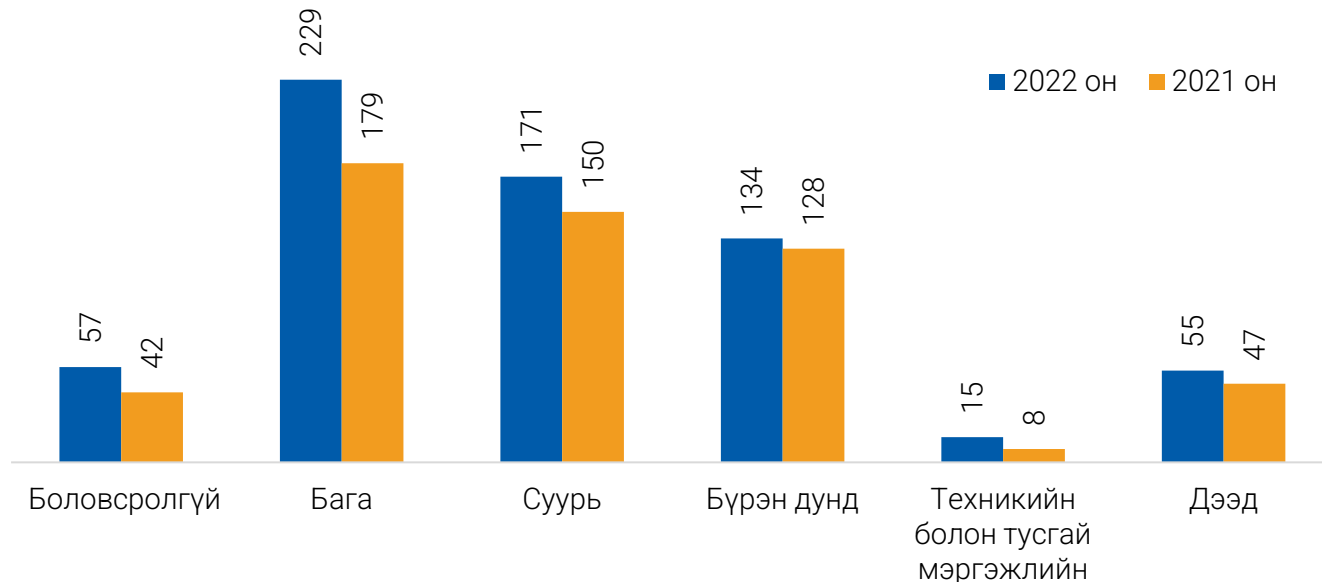
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 661 болж, өмнөх оноос 107 (19.3%)-гоор өсөхөд 8-17 насныхан 87 (25.4%)-гоор, 18-29 насныхан 20 (18.2%)-иор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон 661 хүний 638 (96.5%) нь эмэгтэй хүн, 458 (69.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

Хүснэгт 21. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, насны бүлэг, хүйсээр, 2021-2022 он

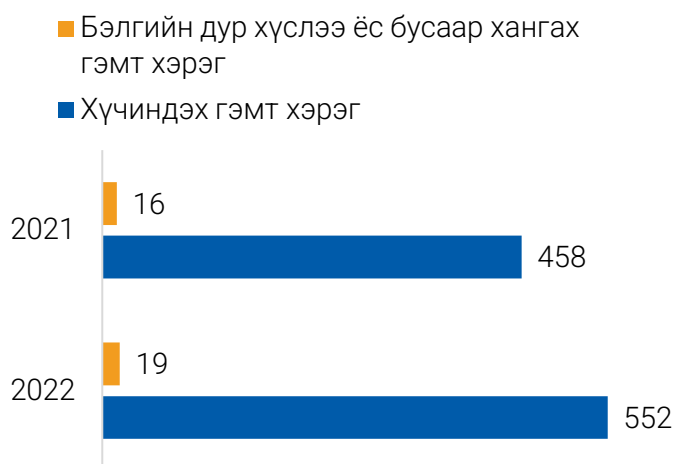
Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	7 хүртэлх	8-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	661	638	28	430	130	45	15	11	2
2021	554	536	19	343	110	49	17	9	7
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	96.5	4.2	65.1	19.7	6.8	2.3	1.7	0.3
2021	100.0	96.8	3.4	61.9	19.9	8.8	3.1	1.6	1.3

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 661 хүний 134 (20.3%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 55 (8.3%) нь дээд боловсролтой, 15 (2.3%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 57 (8.6%) нь боловсролгүй, 229 (34.6%) бага боловсролтой, 171 (25.9%) нь суурь боловсролтой хүн байна. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 107-гоор өсөхөд бага боловсролтой хохирогч 50-иар, суурь боловсролтой хохирогч 21-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 54. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Зураг 55. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

2022 онд бүртгэгдсэн 678 бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн 661 хохирогчийн 552 (83.5%) нь хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч, 19 (2.9%) нь бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах гэмт хэргийн хохирогч байна.

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 107-гоор өсөхөд хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч 94 (20.5%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 22. Хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	7 хүртэлх	8-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	552	534	25	337	121	42	15	12	0
2021	458	441	18	260	104	46	16	8	6
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	96.7	4.5	61.1	21.9	7.6	2.7	2.2	0.0
2021	100.0	96.3	3.9	56.8	22.7	10.0	3.5	1.7	1.3

Хүчиндэх гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 552 болж, өмнөх оноос 94 (20.5%)-өөр өсөхөд 8-17 насныхан 77 (29.6%)-гоор, 18-29 насныхан 17 (16.3%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүчиндэх гэмт хэргийн улмаас хохирсон 552 хүний 534 (96.7%) нь эмэгтэй хүн, 362 (65.6%) нь 18 хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

Хүснэгт 23. Хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч хүүхэд, насны бүлгээр, 2013-2022 он

Он	Улсын дүн	Эмэгтэй	7 хүртэлх	8-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	552	534	25	337	121	42	15	12	0
2021	458	441	18	260	104	46	16	8	6
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	96.7	4.5	61.1	21.9	7.6	2.7	2.2	0.0
2021	100.0	96.3	3.9	56.8	22.7	10.0	3.5	1.7	1.3

Хүчиндэх гэмт хэргийн улмаас хохирсон 552 хүний 362 (65.6%) нь 18 хүртэлх насных, 121 (21.9%) нь 18-29 насных, 42 (7.6%) нь 30-39 насных, 15 (2.7%) нь 40-49 насных, 12 (2.2%) нь 50, түүнээс дээш насныхан байна.

Хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч хүүхдийн тоо 2022 онд 362 болж, өмнөх оноос 84-өөр өсөхөд 14-17 насны хохирогчийн тоо 55 (42.3%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

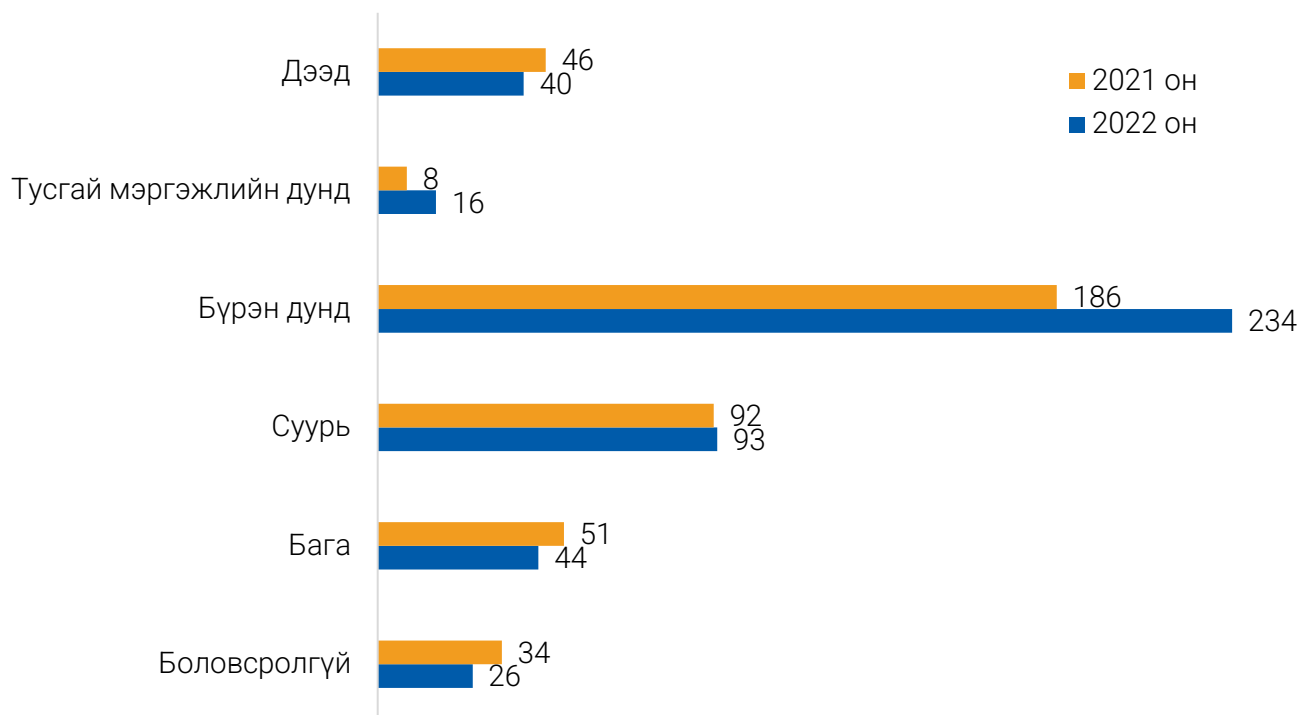
1.2.13 Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 453 болж, өмнөх оноос 36 (8.6%)-аар өсөхөд 14-15 насныхан 13 (2 дахин)-аар, 30-39 насныхан 11 (9.6%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Энэ төрлийн гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчийн 48 (10.6%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 20 (4.4%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүснэгт 24. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, хүйс, насны бүлгээр, 2021-2022 он

	Улсын дүн	Эмэгтэй	14-15	16-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60, түүнээс дээш насны
2022	453	20	26	22	202	125	53	15	10
2021	417	8	13	14	205	114	53	12	6
дүнд эзлэх хувь									
2022	100.0	4.4	5.7	4.9	44.6	27.6	11.7	3.3	2.2
2021	100.0	1.9	3.1	3.4	49.2	27.3	12.7	2.9	1.4

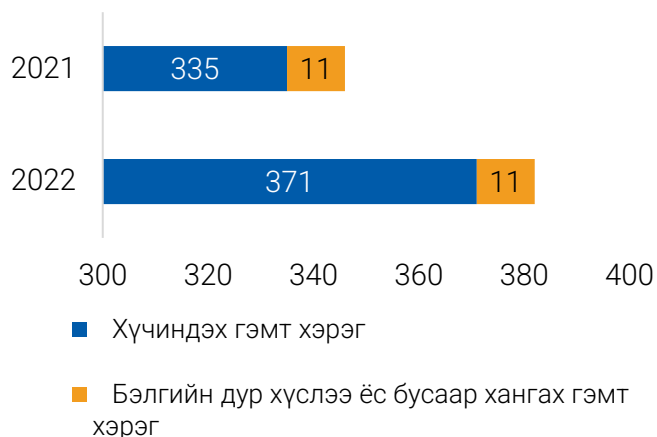
Зураг 56. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 234 болж, өмнөх оноос 48 (25.8%)-аар, суурь боловсролтой 93 болж, 1 (1.1%)-ээр тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой 16 болж, 8 (2 дахин)-аар өсөж, харин боловсролгүй 26 болж, 8 (23.5%)-ээр, бага боловсролтой 44 болж, 7 (13.7%)-гоор, дээд боловсролтой 40 болж, 6 (13.0%)-аар буурсан байна.

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг эсрэг гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос 36-гаар өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 48-аар, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 8-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн 453 яллагдагчийн 162 (35.8%) нь согтуу үедээ гэмт хэрэг үйлджээ.

Зураг 57. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 453 хүний 371 (81.9%) нь хүчиндэх гэмт хэрэг үйлдэгч, 11 (2.4%) нь бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах гэмт хэрэг үйлдэгч байна.

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос өсөхөд хүчиндэх гэмт хэрэг үйлдэгч 36 (10.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.3 БҮРТГЭГДСЭН ГЭМТ ХЭРЭГ, үйлдэгдсэн байдлаар

Хүснэгт 25. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, үйлдэгдсэн байдлаар, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	25 362	27 318	27 757	27 167	32 259	36 220	31 524	23 064	25 429	35 340
Согтуугаар үйлдсэн	6 406	6 686	5 907	5 520	4 012	3 289	4 371	4 855	4 842	5 821
Галт зэвсгээр үйлдсэн	42	39	38	33	44	39	36	40	34	43
Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн	418	1 076	1 356	1 449	1 286	1 069	985	1 138	1 531	1 729
Бүлэглэн гүйцэтгэсэн	2 447	2 683	2 274	1 635	1 829	1 714	1 805	1 482	1 367	1 540
Мансуурсан үедээ үйлдсэн	15	37	45	65	92	176	247	184	160	225
Зохион байгуулалттай бүлгээр	73	52	47	23	15	85	56	15	26	19

2022 онд бүртгэгдсэн нийт 35.3 мянган гэмт хэргийн 5821 (16.5%) нь согтуугаар үйлдэгдсэн гэмт хэрэг байгаа нь өмнөх оноос 979 (20.2%)-өөр өссөн байна. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн хэрэг 1729 болж, өмнөх оноос 198 (12.9%)-аар, бүлэглэн үйлдсэн хэрэг 1540 болж, 173 (12.7%)-аар, мансуурсан үедээ үйлдсэн хэрэг 225 болж, 65 (40.6%)-аар, согтуугаар үйлдсэн гэмт хэрэг 5821 болж, 979 (20.2%)-өөр, галт зэвсгээр үйлдсэн хэрэг 43 болж, 9 (26.5%)-өөр өсөж, харин зохион байгуулалттай бүлгээр үйлдсэн хэрэг 19 болж 7 (26.9%)-гоор, буурсан байна.

Зураг 58. Согтуугаар үйлдсэн хэрэг, 2013-2022 он

Хүснэгт 26. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр, 2016-2022 он

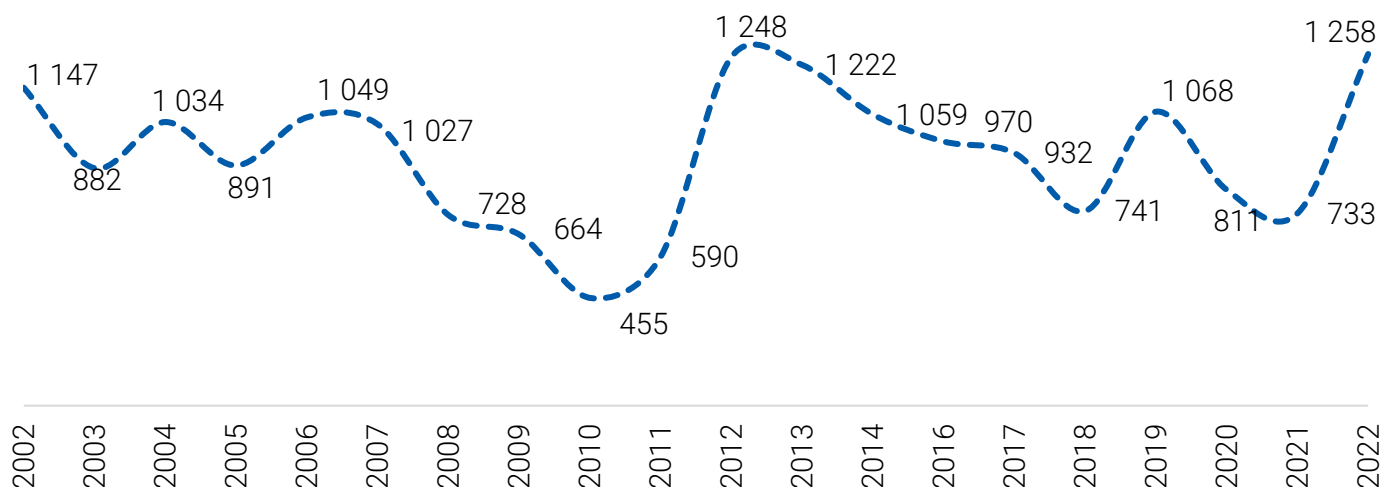
Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	1 449	1 286	1 070	985	1 138	1 531	1 729
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг	17	13	12	13	22	20	32
Хүнийг алах	16	12	7	12	21	18	30
Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх	1	-	5	-	-	1	1
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	1 356	1 089	998	913	1 043	1 377	1 551
Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг	-	198	210	207	111	118	98
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	33	166	47	54	61	118	119
Хүчиндэх	26	56	38	50	53	110	110
Бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах	-	-	2	-	1	5	5
Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	5	2	2	2	2
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	1	-	-	-
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	7	2	4	6	7
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	38	4	-	-	-	-	-
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	4	10	-	-	-	8	17
Бусад	1	4	1	-	6	-	1

2022 онд согтуугаар үйлдэгдсэн хэрэг өмнөх оноос 979 (20.2%)-өөр өсөхөд Улаанбаатар хот 557-гоор, Төв аймаг 58-аар, Увс аймаг 56-гаар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

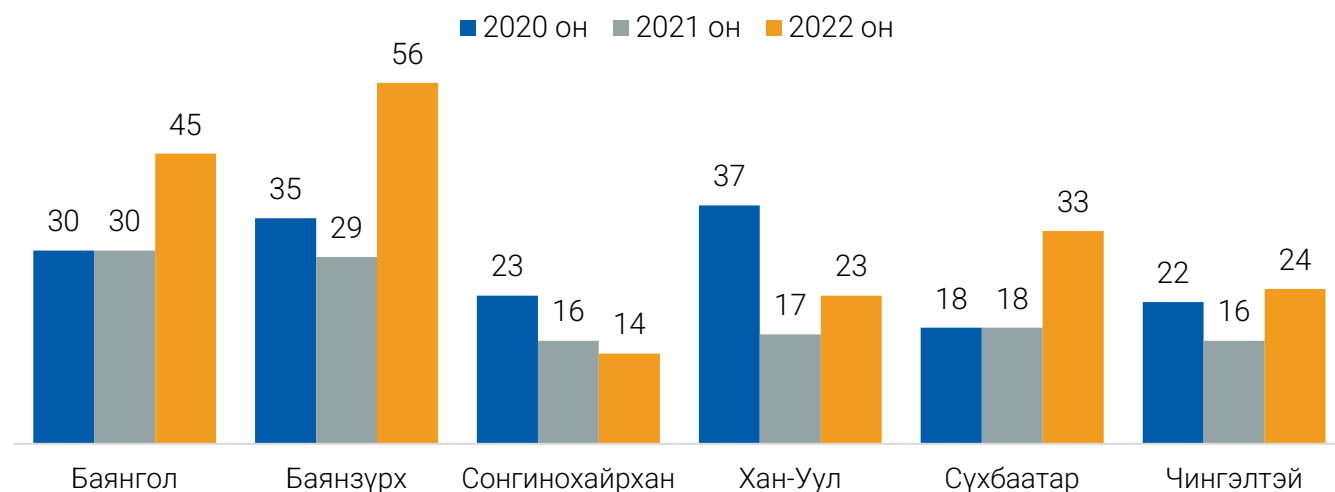
Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд 1729 болж, өмнөх оноос 198-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 30 (3.5%)-аар, Хөвсгөл аймаг 40 (2.2 дахин)-өөр, Өвөрхангай аймаг 35 (74.5%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн 1729 хэргийн 882 (51.0%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн хэрэг Улаанбаатар хотод өмнөх оноос 30-аар өсөхөд Баянзүрх дүүрэг 36 (18.1%)-гаар, Чингэлтэй дүүрэг 11(12.6%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн 1729 хэргийн 1551 (89.7%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 119 (6.9%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 32 (1.9%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг байна.

Хүүхэд оролцсон гэмт хэрэг 2022 онд 1258 болж, өмнөх оноос 525 (71.6%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хот 368 (75.%) аар, Сэлэнгэ аймаг 22 (2.5 дахин)-оор, Баянхонгор аймаг 19 (2.1 дахин)-өөр, Дорнод аймаг 19 (4.8 дахин)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 59. Хүүхэд оролцсон гэмт хэрэг, 2002-2022 он

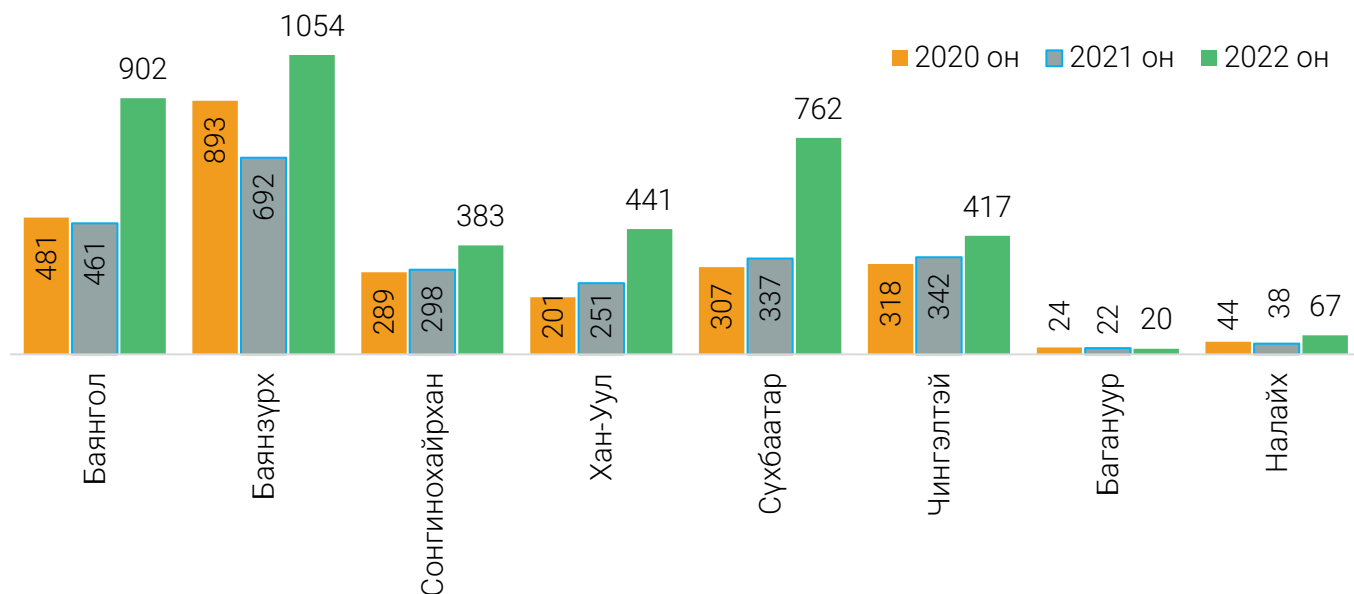
Зураг 60. Мансуурсан үедээ үйлдсэн хэрэг, дүүргээр, 2020-2022 он

Мансуурсан үедээ үйлдэгдсэн хэрэг улсын хэмжээгээр 2022 онд 225 болж, өмнөх оноос 65-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 67 (50.8%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Мансуурсан үедээ үйлдэгдсэн 225 хэргийн 199 (88.4%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

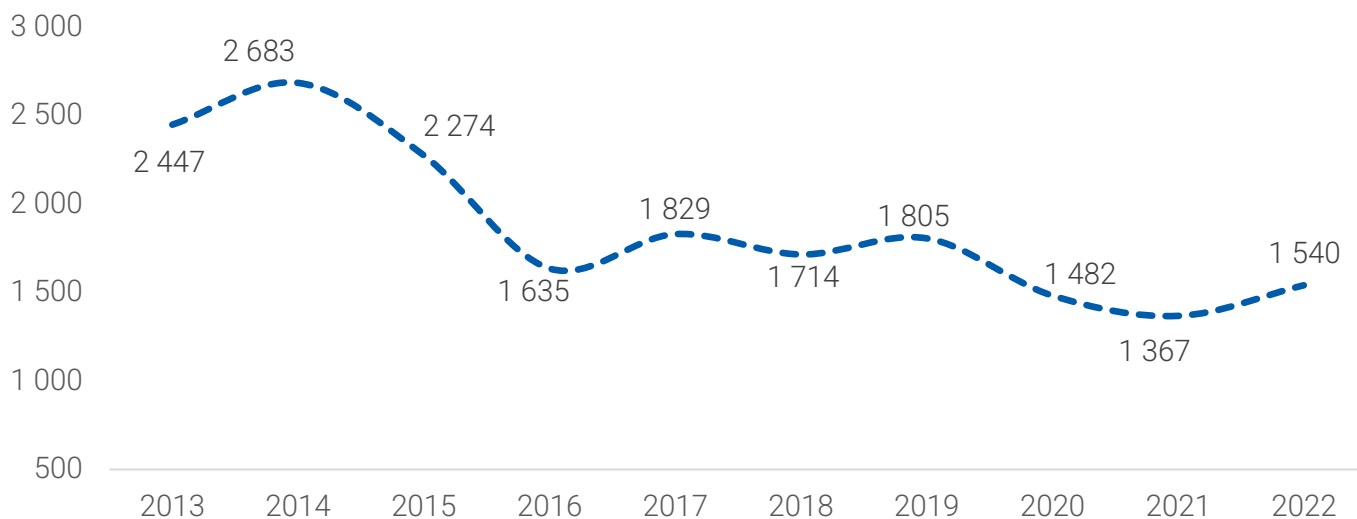
2022 онд улсын хэмжээгээр эмэгтэй хүн оролцсон хэрэг 5249 болж, өмнөх оноос 2031 (63.1%)-ээр өсөхөд Улаанбаатар хотод 1605 (65.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Эмэгтэйчүүд оролцсон 5249 хэргийн 4048 (77.1%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

Зураг 61. Эмэгтэйчүүд оролцсон хэрэг, дүүргээр, 2020-2022 он

2022 онд улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн 35340 хэргийн 1540 (4.4%) нь бүлэглэн гүйцэтгэсэн хэрэг байна. Бүлэглэн гүйцэтгэсэн хэрэг өмнөх оноос 173 (12.7%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 62 (8.1%)-оор, Сүхбаатар аймагт 34 (3.8 дахин)-өөр, Хөвсгөл аймагт 24 (2.0 дахин)-өөр, Баян-Өлгий аймагт 15 (2.5 дахин)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Бүлэглэн гүйцэтгэсэн 1540 гэмт хэргийн 827 (53.7%) Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

Зураг 62. Бүлэглэн гүйцэтгэсэн хэрэг, 2013-2022 он

1.4 ГЭМТ ХЭРЭГ ҮЙЛДЭГЧ

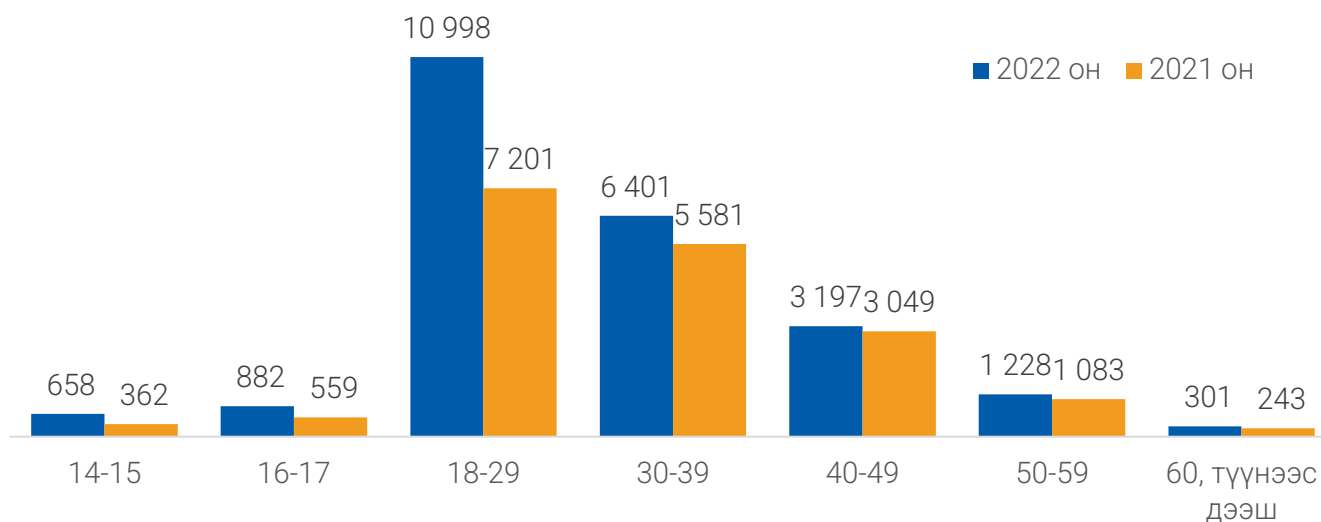
Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчдын тоо 2022 онд 23.7 мянгад хүрч, өмнөх оноос 5587 (30.9%)-гоор өсөхөд Улаанбаатар хотод 4248 (40.2%), Сүхбаатар аймагт 167 (69.0%)-гоор, Дархан-Уул аймагт 153 (38.3%)-аар, Дорноговь аймагт 149 (40.1%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 63. Яллагдагч ба Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, 2013-2022 он

2022 онд гэмт хэрэгт холбогдон, яллагдагчаар татагдсан 23.7 мянган хүний 4470 (18.9%) нь эмэгтэйчүүд, 1540 (6.5%) нь 18 хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

Зураг 64. Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагч, насны бүлгээр, 2021-2022 он

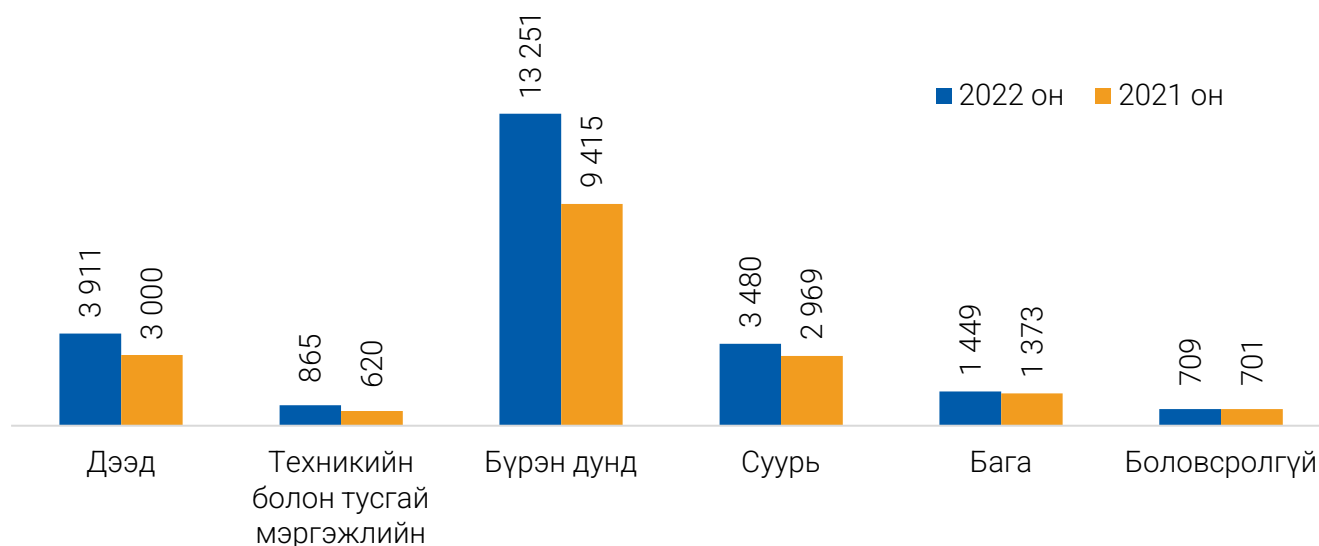
Гэмт хэрэгт 2022 онд холбогдсон нийт 23665 яллагдагчийн 658 (2.8%) нь 14-15 насных, 882 (3.7%) нь 16-17 насных, 10998 (46.5%) нь 18-29 насных, 6401 (27.0%) нь 30-39 насных, 3197 (13.5%) нь 40-49 насных, 1529 (6.5%) нь 50, түүнээс дээш насныхан байна.

Хүснэгт 27. Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	22 286	23 737	24 857	23 805	18 131	16 389	17 110	16 667	18 078	23 665
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	343	327	316	296	270	266	266	262	274	274
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 724	8 365	8 468	8 503	7 267	6 936	6 672	6 806	6 999	7 968
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	52	57	58	45	30	34	35	53	82	76
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	471	417	446	426	496	392	388	366	417	453
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	120	141	159	127	30	-	-	-	-	-
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	8 207	9 233	10 326	9 915	6 926	6 885	7 641	7 036	8 039	12 639
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	35	11	1	2	17	66	-	14	3	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	188	182	186	144	102	58	104	51	105	55
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2 298	2 146	2 219	1 997	1 106	329	366	352	448	292
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	422	396	304	210	293	307	359	588	570	448
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	2 015	2 048	1 956	1 728	1 273	903	973	854	800	1 054
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг	264	254	278	280	215	119	226	150	186	182
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг	95	106	99	90	63	54	27	35	22	31
Авлигын гэмт хэрэг	42	40	29	19	17	2	8	1	1	-
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	10	12	10	13	5	12	13	8	14	9
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	2	2	10	14	7	12	73	76	133
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	4	10	1	10	14	4
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	3	8	14	7	25	41
Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	5	1	3	6

Эх үүсвэр: Цагдаагийн ерөнхий газрын Яллагдагчийн мэдээлэл

Зураг 65. Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Гэмт хэрэг үйлдэгч 23665 хүний 7968 (33.7%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, 12 639 (53.4%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, 1054 (4.5%) нь Хөдөлгөөний

аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч, 448 (1.9%) нь хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч байна.

Гэмт хэрэг үйлдэгч өмнөх оноос 5587 (30.9%)-гоор өсөхөд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 4600 (57.2%)-аар, Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үйлдэгч 969 (13.8%)-аар, Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 969 (13.8%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

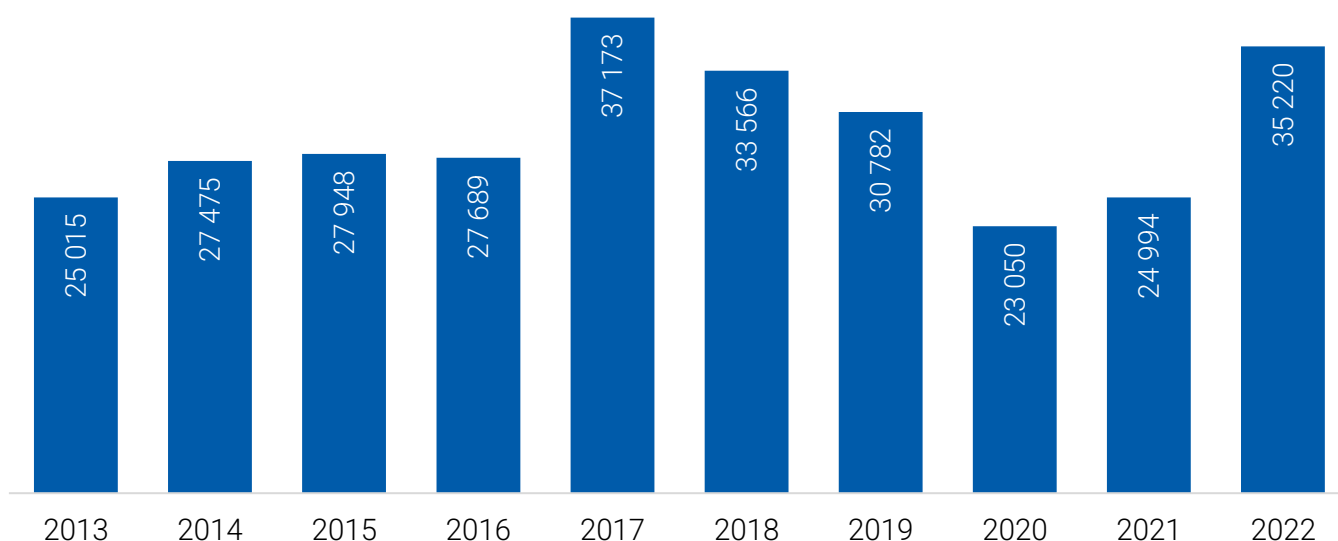
Гэмт хэрэгт холбогдсон бүрэн дунд боловсролтой яллагдагч 2022 онд 13251 болж, өмнөх оноос 3836 (40.7%)-гаар, суурь боловсролтой 3480 болж, 511 (17.2%)-ээр, дээд боловсролтой 3911 болж, 911 (30.4%)-ээр өсөж, харин техникийн болон тусгай мэргэжлийн боловсролтой 865 болж, 245 (39.5%)-аар, бага боловсролтой 1449 болж, 76 (5.5%)-гаар, боловсролгүй 709 болж, 8 (1.1%)-ээр буурсан байна.

Гэмт хэрэгт холбогдогчийн тоо өмнөх оноос 3836-гаар өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой гэмт хэрэг үйлдэгч 3480-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.5 ГЭМТ ХЭРГИЙН УЛМААС ХОХИРСОН ХҮН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД

Нийгмийн хөгжлийн шалгуур үзүүлэлтүүдийн нэг нь тухайн нийгмийн гишүүд аливаа хууль бус үйл ажиллагаанаас хохирох эрсдэлээс баттай хамгаалагдсан байх явдал юм. Нэг ч хүн хохирохгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн улс орны туршлага хаана ч байхгүй бөгөөд байх ч боломжгүй. Гэхдээ л иргэдийг гэмт халдлагаас урьдчилан сэргийлэх бүх талын арга хэмжээг тасралтгүй үр ашигтай явуулах, нэгэнт хохирсон тохиолдолд түүний хөндөгдсөн эрхийг нөхөн сэргээх эрх зүйн тогтолцоо, үйл ажиллагааны зохистой нөхцөлийг цогцоор нь бүрдүүлэх явдал аль ч улс орны хувьд нэн чухал байдаг.

Зураг 66. Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 35.2 мянган хүн, 87 хуулийн этгээд хохирч, өмнөх оноос хохирсон хүний тоо 10226-гаар, харин хохирсон хуулийн этгээдийн тоо 28-аар өсчээ. Хохирсон хүний тоо өмнөх оноос 10226 (40.9%)-гаар өсөхөд Улаанбаатар хотод 7839 (48.8%)-ээр, Өвөрхангай аймагт 257 (56.5%)-гоор, Орхон аймагт 250 (50.9%)-иар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гэмт хэргийн улмаас хохирсон 35.2 мянган хүний 2014 (5.7%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд, 16.1 (45.7%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүснэгт 28. Хохирсон хүн, гэмт хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	25 015	27 475	27 948	27 689	37 173	33 566	30 782	23 050	24 994	35 220
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	557	546	402	462	769	647	646	400	458	530
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 728	8 405	8 423	8 664	8 980	9 148	8 542	7 798	8 072	9 736
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	52	62	63	48	56	85	101	161	184	215
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	408	385	369	377	564	579	624	502	554	661
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	126	147	137	120	34	6	2	4	2	3
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	11 012	12 625	13 509	13 507	23 352	20 859	18 389	12 112	13 573	21 455
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	1	8	-	2	1	1	-	-	1	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	95	220	217	143	105	118	107	44	32	65
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2 200	2 044	1 993	1 877	984	93	72	46	74	35
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	262	256	237	161	243	305	414	507	536	485
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	2 293	2 439	2 232	1 995	1 728	1 375	1 450	1 081	1 040	1 361
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	203	219	248	234	205	173	230	181	224	252
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	59	81	76	70	77	82	75	49	25	64
Авлигын гэмт хэрэг	10	19	27	12	15	8	14	11	5	5
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	9	8	7	9	13	13	8	5	12	8
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	11	8	8	11	24	40	113	140	254
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	19	28	37	17	26	38
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	17	18	29	17	31	52
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	3	2	2	5	1
Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

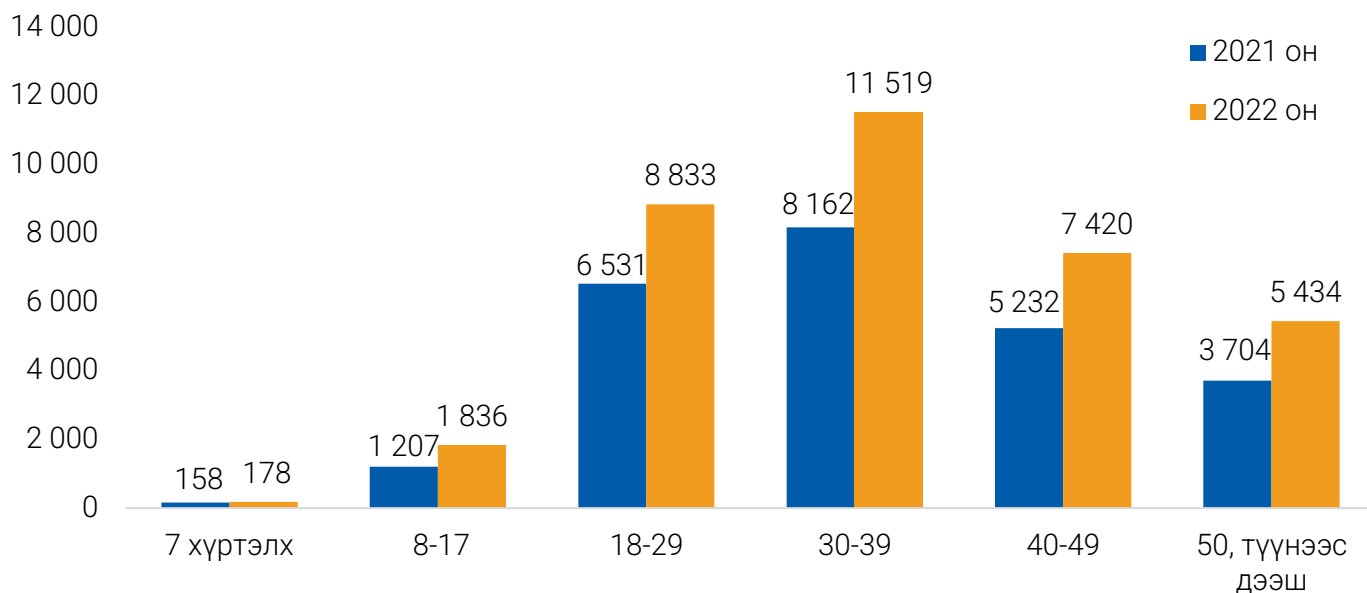
Эх үүсвэр: Цагдаагийн ерөнхий газрын Хохирогч хүн, хуулийн этгээдийн мэдээ

2022 онд гэмт хэргийн улмаас хохирсон 35.2 мянган хүний 21455 (54.3%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 9736 (32.3%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 1361 (4.2%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч байна. Хохирсон хүн өмнөх оноос 10226-гаар өсөхөд Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 7882 (58.1%), Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 1664 (20.6%), нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 321 (30.9%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гэмт хэргийн улмаас хохирсон 35220 хүний 178 (0.5%) нь 7 хүртэлх насных, 1836 (5.2%) нь 8-17 насных, 8833 (25.1%) нь 18-29 насных, 11519 (32.7%) нь 30-39 насных, 7420 (21.1%) нь 40-49 насных, 5434 (15.4%) нь 50, түүнээс дээш насныхан байна. Хохирсон хүн өмнөх оноос 10226-гаар өсөхөд 30-39 насныхан 3357 (41.1%), 18-29 насныхан 2302 (35.2%), 40-49 насныхан 2188 (41.8%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас хохирсон нийт хүний 11025 (31.3%) ажилгүй хүн байгаа нь өмнөх оноос 2953-аар өсжээ.

Зураг 67. Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, насны бүлгээр, хувиар, 2021-2022 он

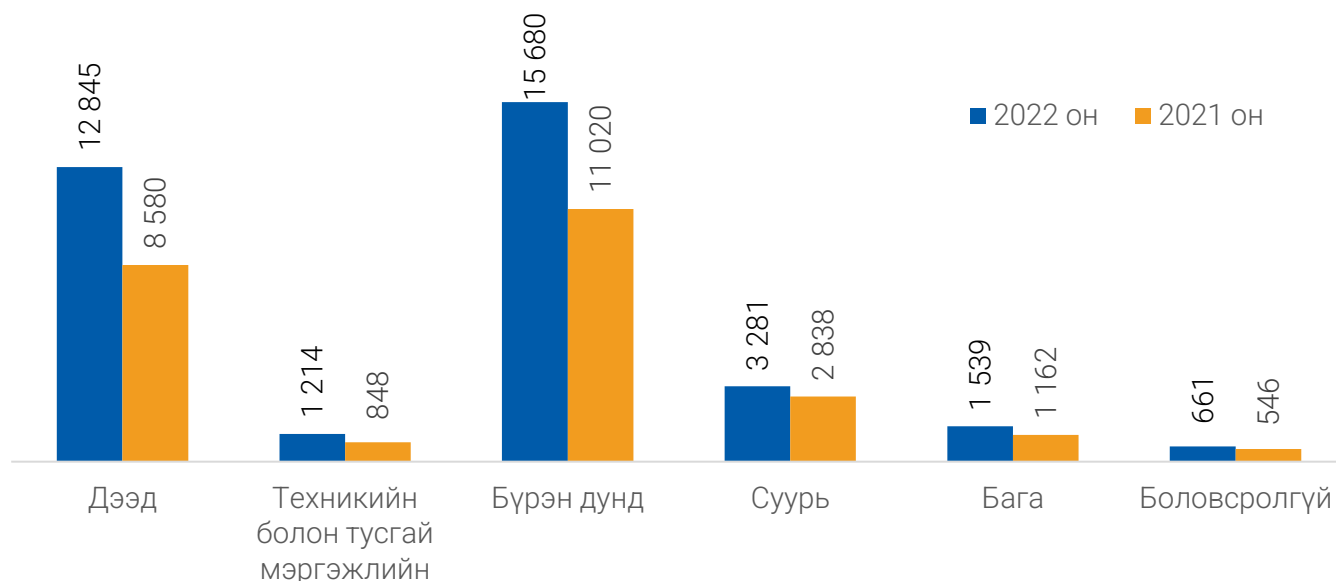

Хүснэгт 29. Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүүхэд, гэмт хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	1 426	1 576	1 477	1 340	1 758	1 688	1 598	1 181	1 365	2 014
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	42	50	46	52	79	47	61	38	38	46
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	356	403	373	323	430	445	505	430	471	674
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	6	2	5	3	4	11	12	5	10	16
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	202	182	189	194	262	312	359	333	362	458
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	5	4	3	6	3	-	-	-	-	-
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	373	471	414	345	647	660	410	198	293	527
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	7	2	1	-	-	1	2	-	2	1
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	187	163	163	145	85	5	10	2	2	5
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	1	-	-	2	2	1	-	-	-	-
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	246	297	282	268	244	192	206	155	156	230
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	1	-	-	1	-	1	1	-	-	1
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	-	2	1	1	1	-	-	1	-	1
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	1	4	6	3	4	4
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	9	26	16	28	51

Сүүлийн 10 жилийн байдлаар жилд дунджаар 1669 хүүхэд гэмт хэргийн улмаас хохирсон байна. 2022 онд хохирсон 2014 хүүхдийн 46 (2.3%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 458 (22.7%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 527 (26.2%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 674 (33.5%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 230 (11.4%) нь ХАБТХАЖ-ын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч байна.

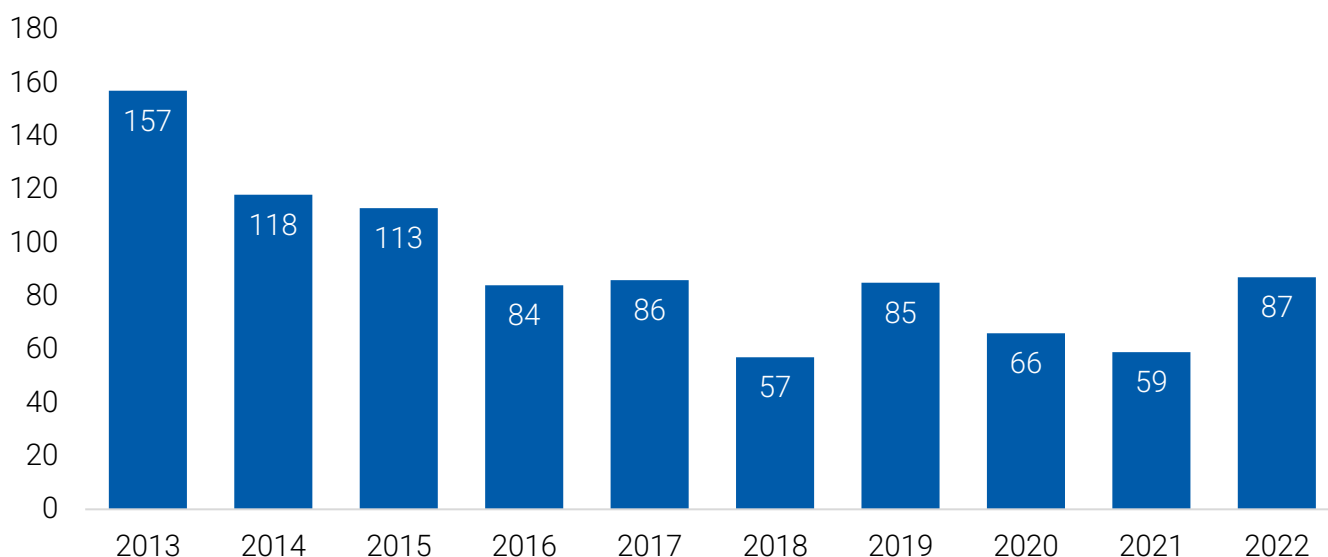
Зураг 68. Гэмт хэргийн хохирогч, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Гэмт хэргийн хохирогч 35220 хүний 15680 (44.5%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 12845 (36.5%) нь дээд боловсролтой, 1214 (3.4%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 661 (1.9%) нь боловсролгүй, 1539 (4.4%) бага боловсролтой, 3281 (9.3%) нь суурь боловсролтой хүн байна.

Гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 10226-гаар өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 4660-аар, дээд боловсролтой хохирогч 4265-аар, суурь боловсролтой хохирогч 443-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 69. Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хуулийн этгээд, 2013-2022 он

2022 онд хохирсон 87 хуулийн этгээдийн 37 (42.5%) нь төрийн, 8 (9.2%) нь төрийн бус, 42 (48.3%) нь хувийн байгууллага байгаа бөгөөд өмнөх оноос төрийн байгууллага 13-аар, төрийн бус байгууллага 5-аар, хувийн байгууллага 10-аар өссөн байна.

Хүснэгт 30. Хохирсон хуулийн этгээд, гэмт хэргийн төрлөөр, өмчийн хэлбэрээр,
2021-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2021				2022			
	Бүгд	Төрийн	Төрийн бус	Хувийн	Бүгд	Төрийн	Төрийн бус	Хувийн
Улсын дүн	59	24	3	32	87	37	8	42
Өмчлөх эрхийн эсрэг	38	7	2	29	54	9	6	39
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	11	9	-	2	15	14	1	-
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг	1	-	-	1	1	1	-	-
Авлигын гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг	-	-	-	-	4	1	-	3
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг	7	7	-	-	9	9	-	-
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	1	1	-	-
Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	1	1	-	-
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	1	-	1	-	2	1	1	-
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	1	1	-	-	-	-	-	-

2022 онд гэмт хэргийн улмаас хохирсон 87 хуулийн этгээдийн 54 (62.1%) нь өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн, 15 (17.2%) нь эдийн засгийн гэмт хэргийн, 9 (10.3%) нь хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэргийн, 2 (2.3%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн, 1 (1.1%) нь Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн, 4 (4.6%) нь Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг хэргийн, 1 (1.1%) нь Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэргийн, 1 (1.1%) нь Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг байна.

1.6 ГЭМТ ХЭРГИЙН УЛМААС УЧИРСАН ХОХИРОЛ, НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭЛТ

Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 347.9 тэрбум төгрөг, нөхөн төлүүлсэн хохирлын хэмжээ 183.2 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 167.6 (93.0%) тэрбум төгрөгөөр, харин нөхөн төлүүлсэн хохирол 92.8 (2.0 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 167.6 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 134.8 тэрбум төгрөгөөр, Сүхбаатар аймагт 11.2 тэрбум төгрөгөөр, Дархан-Уул аймагт 3.4 тэрбум төгрөгөөр, Сэлэнгэ аймагт 3.4 тэрбум төгрөгөөр, Хөвсгөл аймагт 3.0 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Харин нөхөн төлүүлсэн хохирол өмнөх оноос 92.8 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 83.8 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 70. Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт, тэрбум төгрөг, 2013-2022 он

2022 онд гэмт хэргийн улмаас учирсан 347.9 тэрбум төгрөгийн хохирлын 299.4 (86.1%) тэрбум төгрөг нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн, 12.4 (3.6%) тэрбум төгрөг нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн, 12.0 (3.4%) тэрбум төгрөг нь Эдийн засгийн гэмт хэргийн, 7.5 (2.1%) тэрбум төгрөг нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирол байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 167.6 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 165.0 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 31. Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	Учирсан хохирол сая төг	
	2021	2022
Улсын дүн	180 339.3	347 900.1
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	1 737.6	4 841.1
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	8 963.1	12 410.9
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	1 039.1	1 446.1
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	468.6	204.5
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	10.0	0.8
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	299.0	69.5
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	20.5	25.1
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	134 457.7	299 396.9
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	17 764.6	11 984.1
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	674.7	256.4
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	234.3	1 493.1
Авлигын гэмт хэрэг	26.3	109.5
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2 647.9	2 414.4
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	5 398.2	4 872.0
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	2.0	18.5
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	1 620.4	889.4
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	4 972.5	7 462.4
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	2.9	5.3

Хүснэгт 32. Нөхөн төлүүлсэн хохирол, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021 -2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	Нөхөн төлүүлэлт сая төг	
	2021	2022
Улсын дүн	90 376.7	183 243.9
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	1 398.1	4 498.0
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 238.9	9 830.8
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	809.7	1 097.1
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	347.2	66.4
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	27.0	25.0
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	20.5	24.4
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	59 055.9	145 684.2
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	13 214.6	9 636.7
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	86.1	14.4
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	36.4	245.4
Авлигын гэмт хэрэг	11.8	33.0
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	1 374.5	1 641.5
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	2 095.1	3 411.8
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	2.0	18.5
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	374.2	450.4
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	4 282.6	6 561.0
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	2.3	5.3

2022 онд нөхөн төлүүлсэн нийт 183.2 тэрбум төгрөгийн хохирлын 145.7 (79.5%) тэрбум төгрөг нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн, 9.8 (5.4%) тэрбум төгрөг нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн, 9.6 (5.3%) тэрбум төгрөг нь Эдийн засгийн гэмт хэргийн, 6.6 (3.6%) тэрбум төгрөг нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирлын нөхөн төлүүлэлт байна. Нөхөн төлүүлэлт өмнөх оноос 92.9 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Эдийн засгийн гэмт хэргийн хохирлын нөхөн төлүүлэлт 86.6 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

1.7 ГЭМТ ХЭРГИЙН УЛМААС ГЭМТСЭН, НАС БАРСАН ХҮН

Хүснэгт 33. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн, нас барсан хүн, хүйсээр, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Үзүүлэлт	Хохирсон нийт хүн		Гэмтсэн хүн		Нас барсан хүн	
	2021 он	2022 он	2021 он	2022 он	2021 он	2022 он
7 хүртэлх	158	178	77	89	56	49
8-17	1 207	1 836	473	763	27	43
18-29	6 531	8 833	2 349	2 956	95	92
30-39	8 162	11 519	2 733	3 331	177	188
40-49	5 232	7 420	1 585	1 887	147	169
50-59	2 590	3 860	773	901	120	148
60-69	879	1 294	233	290	40	57
70, ба түүнээс дээш	235	280	76	93	21	20
Улсын дүн	24 994	35 220	8 299	10 310	683	766
Эмэгтэй	11 275	16 099	3 070	3 704	176	210

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 35220 хүн хохирсны 766 (2.2%) нь нас барж, 10310 (29.3%) нь гэмтсэн байна. Хохирсон хүн өмнөх оноос 10226 (40.9%-аар, нас барсан хүн 83 (12.2%-аар, гэмтсэн хүн 2011 (24.2%)-ээр тус тус өсжээ.

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд нас барсан 766 хүний 49 (6.4%) нь 7 хүртэлх насных, 43 (5.6%) нь 8-17 насных, 92 (12.0%) 18-29 насных, 188 (24.5%) нь 30-39 насных, 169 (22.1%) нь 40-49 насных, 148 (19.3%) нь 50-59 насных, 77 (10.1%) нь 60, ба түүнээс дээш насныхан байна.

Гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүний тоо өмнөх оноос өсөхөд 50-59 насныхан 28-аар, 40-49 насныхан 22-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Нас барсан нийт хүний 210 (27.4%) нь эмэгтэйчүүд, 92 (12.0%) 18 хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас 92 хүүхэд нас барж, өмнөх оноос 9 (10.8%)-өөр, харин 852 хүүхэд гэмтэж, өмнөх оноос 302 (54.9%)-оор өссөн байна.

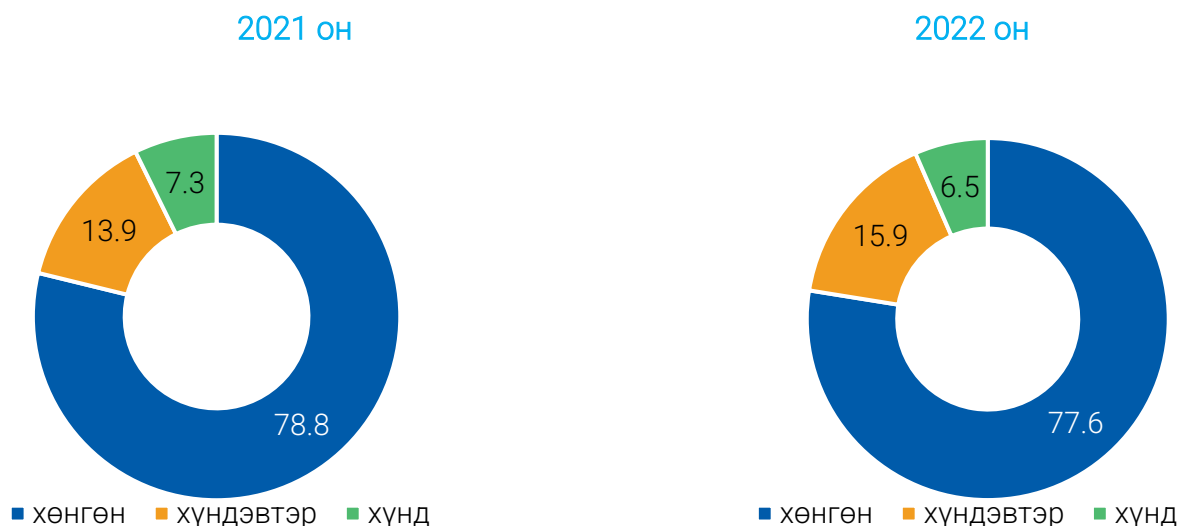
Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 10310 хүний 89 (0.9%) нь 7 хүртэлх насных, 763 (7.4%) нь 8-17 насных, 2956 (28.7%) 18-29 насных, 3331 (32.3%) нь 30-39 насных, 1887 (18.3%) нь 40-49 насных, 901 (8.7%) нь 50-59 насных, 383 (3.7%) нь 60 ба түүнээс дээш насныхан байна. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүний тоо өмнөх оноос 2011-ээр өсөхөд 18-29 насных 607-гоор, 30-39 насных 598-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 10310 хүний 3704 (35.9%) нь эмэгтэйчүүд, 852 (8.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 766 хүн нас барсны 450 (58.7%) нь хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 280 (36.6%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас амьг насаа алджээ. Сүүлийн 10 жилд жил тутам дундажаар 887 орчим хүн гэмт хэргийн улмаас амьг насаа алдсан байна.

Хүснэгт 34. Гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүн, гэмт хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	949	1 078	847	880	1 129	934	930	670	683	766
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	444	493	350	421	685	558	576	371	398	450
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	17	13	11	7	22	38	13	19	27	23
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	4	-	4	7	3	2	3	1	-	-
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	36	32	33	28	7	-	-	-	-	-
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	8	8	3	-	-	-	-	-	-	-
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	14	22	14	12	3	-	-	1	-	-
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	2	2	-	4	-	-	1	-	-	-
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	424	503	429	399	392	325	319	264	238	280
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	1	1	-	3	1	1	1
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Авлигын гэмт хэрэг	-	2	1	-	2	-	-	-	-	-
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	-	1	1	-	-	11	-	-	-	-
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	4	-	10	10	17	11
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	10	-	4	3	1	1
Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-

Зураг 71. Гэмтсэн хүн, гэмтлийн зэргээр, хувиар, 2021-2022 он

2022 онд гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 10310 хүний 77.5 % нь хөнгөн, 15.9 % нь хүндэвтэр, 6.5 % нь хүнд гэмтэл авсан бөгөөд хөнгөн хэлбэрийн гэмтэл өмнөх оноос 1.3 хувиар, хүндэвтэр хэлбэрийн гэмтэл 0.7 хувиар буурч, хүнд хэлбэрийн гэмтэл 2.0 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 35. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн, гэмт хэргийн төрлөөр, 2013-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	9 797	11 281	11 287	11 257	10 513	9 283	8 727	8 175	8 299	10 310
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	32	30	29	16	37	34	23	29	40	28
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	6 256	7 531	7 683	7 931	8 024	7 957	7 416	7 202	7 299	9 058
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	112	122	105	98	192	97	92	55	57	64
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	2	2	1	2	3	2	5	3
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	81	103	103	87	21	-	-	-	-	-
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	276	295	240	253	230	94	36	25	47	45
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	1 685	1 649	1 656	1 551	801	44	27	22	15	16
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	2	6	-	1	2	-	-	-	2	-
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	1 282	1 460	1 382	1 247	1 135	998	1 072	784	774	1041
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	64	71	75	56	55	41	41	44	51	44
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	1	8	8	6	6	-	1	4	-	1
Авлигын гэмт хэрэг	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	6	6	3	7	9	4	2	2	3	1
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	10	11	5	4	8
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-	-	2	3	1	2	1

Эх үүсвэр: Цагдаагийн ерөнхий газрын Хохирогч хүн, хуулийн этгээдийн мэдээлэл

2022 онд гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 10310 хүний 9058 (87.9%) нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 1041 (10.1%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн байна.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүний тоо өмнөх оноос 2011-ээр өсөхөд хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн 1759 (24.1%)-өөр, Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 267 (34.5%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРЭГ

2.1 АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРЭГ

Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуульд заасанчлан **Шүүх** гэдэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу байгуулагдан хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэж, заавал биелүүлэх шийдвэрийг төрийн нэрийн өмнөөс гаргадаг **шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнийг** ойлгоно.

“Дагнасан шүүх” гэж Эрүү, Иргэн, Захиргааны хэргийг шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнан байгуулагдсан шүүхийг ойлгоно. Шүүхийн үндсэн тогтолцоо нь Улсын дээд шүүх /хяналтын шатны шүүх/, аймаг, нийслэлийн шүүх /давж заалдах шатны шүүх/, сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүх /анхан шатны шүүх/-ээс бүрдэнэ.

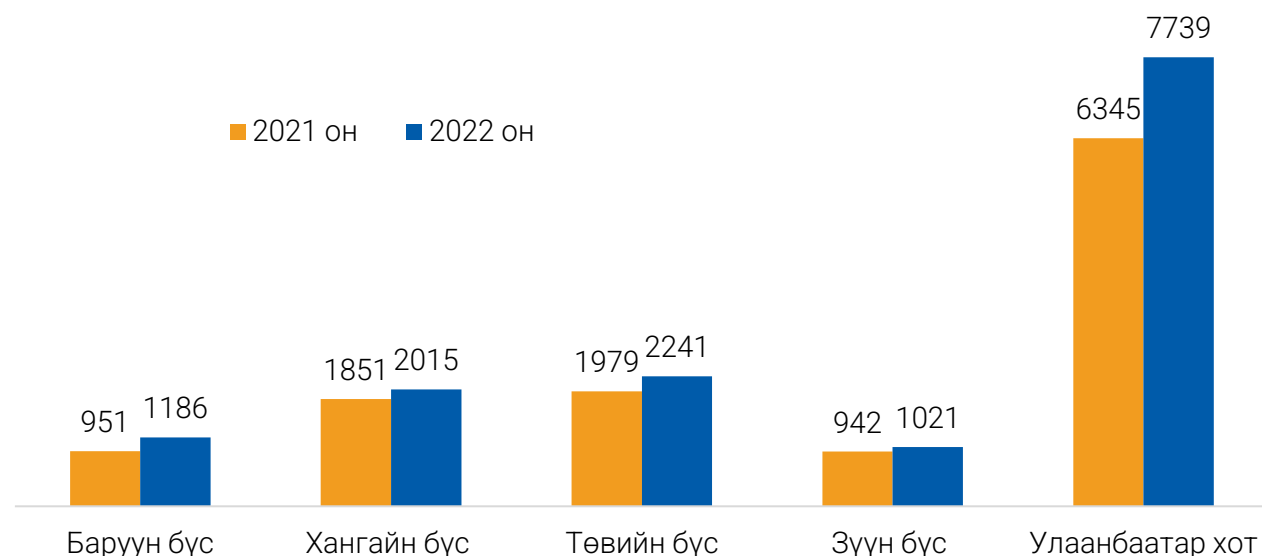
Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 2022 онд 14.2 мянга болж, өмнөх оноос 2134 (17.7%)-өөр, иргэний хэрэг 57.6 мянга болж, 12.2 (26.8%) мянгаар, захиргааны хэрэг 2.1 мянга болж, 368 (20.9%)-аар өссөн байна.

Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 2134-өөр өсөхөд Улаанбаатар хот 1394 (22.0%)-өөр, Өвөрхангай аймаг 100 (34.8%)-гаар, Дорноговь аймаг 82 (30.3%)-оор, Өвөрхангай аймаг 80 (34.2%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 36. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Эрүүгийн хэрэг	6 169	6 375	6 756	5 762	8 839	12 551	13 427	13 470	12 068	14 202
Иргэний хэрэг	35 314	33 996	40 674	46 173	45 233	48 155	43 397	53 678	45 444	57 633
Захиргааны хэрэг	1 097	1 187	1 439	1 780	1 908	1 638	1 747	1 524	1 764	2 132

Зураг 72. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, бүсээр, 2021-2022 он

Улсын хэмжээгээр 2022 онд анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн нийт 14202 эрүүгийн гэмт хэргийн 2241 (15.8%) нь Төвийн бүсэд, 2015 (14.2%) нь Хангайн бүсэд, 1186 (8.4%) нь Баянхонгор бүсэд, 1021 (7.2%) нь Зүүн бүсэд, 7739 (54.5%) нь нийслэлийнх байна. Анхан шатны шүүхийн эрүүгийн гэмт хэрэг өмнөх оноос 2134-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 1394 (22.0%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 37. Анхан шатны шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн хэрэг, хэргийн хөдөлгөөнөөр, 2013-2022 он

Үзүүлэлт		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Тайлант хугацааны эхний үлдэгдэл	хэрэг	498	580	505	488	492	702	799	871	1 129	1 125
	хүн	800	1 077	864	831	837	1 077	1 124	1 268	1 738	1 823
Шинээр хүлээн авсан	хэрэг	6 750	7 023	7 493	6 537	9 920	13 505	14 417	14 705	13 053	15 228
	хүн	10 101	10 353	10 739	9 289	13 242	16 657	17 577	18 500	16 241	18 374
Шийдвэрлэвэл зохих хэрэг	хэрэг	7 248	7 603	7 998	7 025	10 412	14 207	15 216	15 576	14 182	16 357
	хүн	10 901	11 430	11 603	10 120	14 079	17 734	18 701	19 768	17 979	20 197
Прокурорт буцаасан	хэрэг	505	712	736	730	774	686	696	660	691	628
	хүн	1 014	1 430	1 326	1 368	1 305	1 191	1 208	1 211	1 144	1 099
Харьяаллын дагуу шилжүүлсэн	хэрэг	12	23	23	22	47	133	130	161	175	337
	хүн	27	41	45	42	149	310	252	371	326	600
Хэргийг түдгэлзүүлсэн	хэрэг	-	-	-	-	11	35	76	150	92	117
	хүн	-	-	-	-	13	53	105	218	114	165
Хянан шийдвэрлэсэн	хэрэг	6 169	6 375	6 756	5 762	8 839	12 551	13 427	13 470	12 068	14 202
	хүн	8 923	9 146	9 417	7 835	11 478	15 093	15 808	16 225	14 463	16 735
Хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	хэрэг	-	-	-	-	865	150	225	63	912	112
	хүн	-	-	-	-	1 222	319	344	130	1 252	235
Хэргийг цагаатгасан	хэрэг	-	-	-	-	-	62	57	77	67	84
	хүн	-	-	-	-	-	112	106	133	141	151
Тайлант хугацааны үлдэгдэл	хэрэг	562	493	483	511	741	802	887	1 135	1 156	1 075
	хүн	937	813	815	875	1 147	1 143	1 328	1 743	1 932	1 598

Анхан шатны шүүх 2022 онд 20197 хүнд холбогдох, 16357 эрүүгийн хэрэг хүлээн авсны 16735 хүнд холбогдох 14202 (86.8%) хэргийг хянан шийдвэрлэж, 1099 хүнд холбогдох, 337 хэргийг прокурорт буцааж, 165 хүнд холбогдох 117 хэргийг түдгэлзүүлж, 600 хүнд холбогдох, 337 хэргийг харьяаллын дагуу шилжүүлж, 235 хүнд холбогдох 112 хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон байна.

2022 онд анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн 14202 эрүүгийн хэргийн 7739 (54.5%) нь Улаанбаатар хотынх байгаа нь өмнөх оноос 22.0 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 38. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг ба Шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	тоо	25 362	27 318	27 757	27 167	32 259	36 220	31 524	23 064	25 429	35 340
Шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг	тоо	6 169	6 375	6 756	5 762	8 839	12 551	13 427	13 470	12 068	14 202
	хувь	24.3	23.3	24.3	21.2	27.4	34.7	42.6	58.4	47.5	40.2

Улсын хэмжээгээр 2022 онд 35.3 мянган хэрэг бүртгэгдсэний 14.2 (40.2%) мянган хэрэгт Монгол Улсын эрүүгийн хуулийн холбогдох зүйл, заалтын дагуу шүүхээс гэм буруутайг нь тогтоож ял шийтгэл оногдуулсан байна.

Анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 14.2 мянган эрүүгийн хэргийн 7.3 (51.7%) мянга нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 3.9 (27.2%) мянга нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 1079(7.6%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 2134 (17.7%)-өөр өсөхөд Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 1316 (21.9%)-гаар, Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 659 (20.6%)-өөр, Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 286 (36.1%)-аар тус тус өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Харин Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг өмнөх оноос 110 (30.6%)-ээр, Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг 64 (13.2%)-өөр тус тус буурсан байна.

Хүснэгт 39. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр, 2018-2022 он

Гэмт хэргийн төрлөөр	2018	2019	2020	2021	2022
Шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг - бүгд	12 551	13 427	13 470	12 068	14 202
гэмт хэргийн төрлөөр					
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	227	252	285	280	244
Хүнийг санаатай алах гэмт хэрэг	166	187	210	197	179
Хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох гэмт хэрэг	53	58	61	66	59
Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх гэмт хэрэг	-	2	4	4	2
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	6 948	7 067	6 839	6 020	7 336
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	16	35	52	45	48
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	324	404	369	447	462
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	1	2	-	3	-
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	8	4	11	11	13
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	9	6	6	18	21
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	3 229	3 702	3 769	3 200	3 859
Хулгайлах	1 644	1 685	1 614	1 253	1 599
Дээрэмдэх	306	316	269	191	197
Залилах	465	608	714	736	815
Хөрөнгө завших	168	210	252	234	268
Мал хулгайлах	234	362	389	302	275
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	53	34	20	15	19
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	70	68	48	33	47
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	189	213	249	360	250
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	260	302	453	486	422
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	1	2	1	11
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	1 032	1 144	1 033	793	1 079
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	94	95	144	145	153
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	44	32	53	41	40
Авлигын гэмт хэрэг	34	50	118	156	183
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	10	7	8	8	11
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	3	9	11	6	4

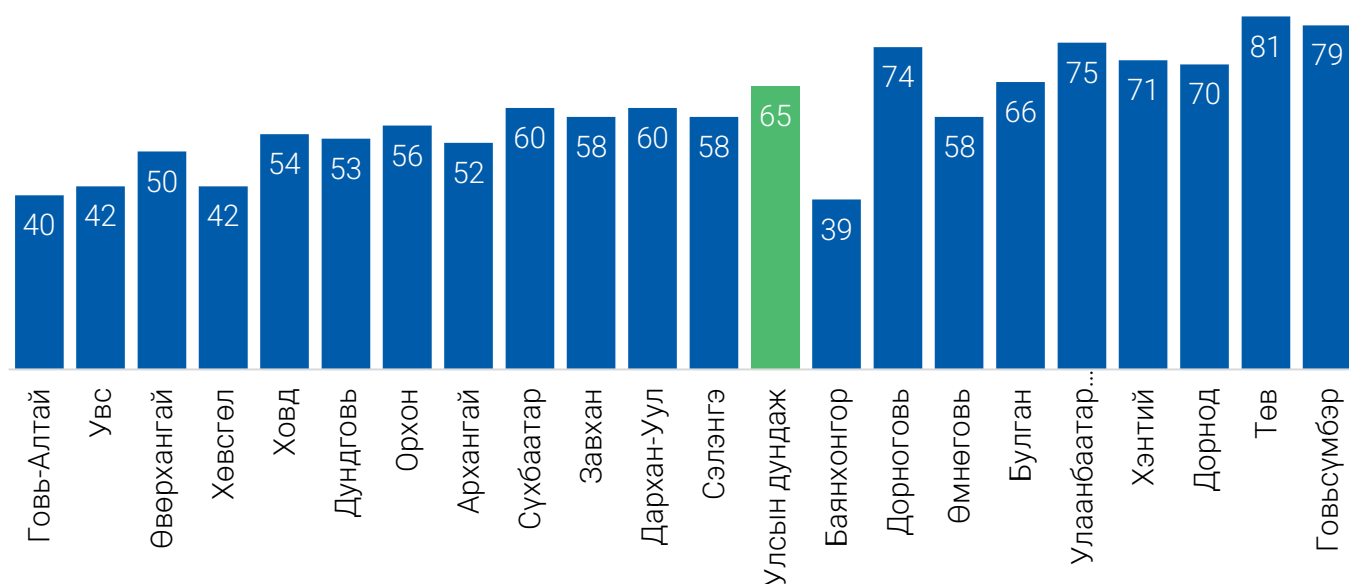
Хүснэгт 40. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмаар, 2021-2022 он

Он	Хянан шийдвэрлэсэн			Хялбаршуулсан журмаар			Ердийн журмаар			Эмнэлгийн чанартай албадлага	
	Хэрэг	Хүн	Хуулийн этгээд	Хэрэг	Хүн	Хуулийн этгээд	Хэрэг	Хүн	Хуулийн этгээд	Хэрэг	Хүн
2021	12 082	14 372	32	4 230	4 606	0	7 838	9 751	32	14	15
2022	14 202	16 735	11	5 405	5 920	5	8 795	10 867	5	22	23

Шүүхээр 2022 онд хянан шийдвэрлэсэн 14.2 мянган эрүүгийн хэргийн 5.9 мянган хүнд холбогдох 5.4 (38.1%) мянган хэргийг хялбаршуулсан журмаар, 10.9 мянган хүнд холбогдох 8.8 (61.9%) мянган хэргийг ердийн журмаар хянан шийдвэрлэсэн байна.

16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 2022 онд улсын дунджаар 65 болж, өмнөх оноос 9 (16.1%)-өөр өссөн байна. 16, түүнээс дээш насны 10000 хүнд ногдох анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг Төв (81), Говьсүмбэр (79), Дорноговь (74) аймгууд болон Улаанбаатар хотод (75) улсын дундажаас өндөр байна.

Зураг 73. 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, аймаг, нийслэлээр, 2022 он

2.2 ШҮҮХЭЭР ЯЛ ШИЙТГҮҮЛСЭН ХҮН

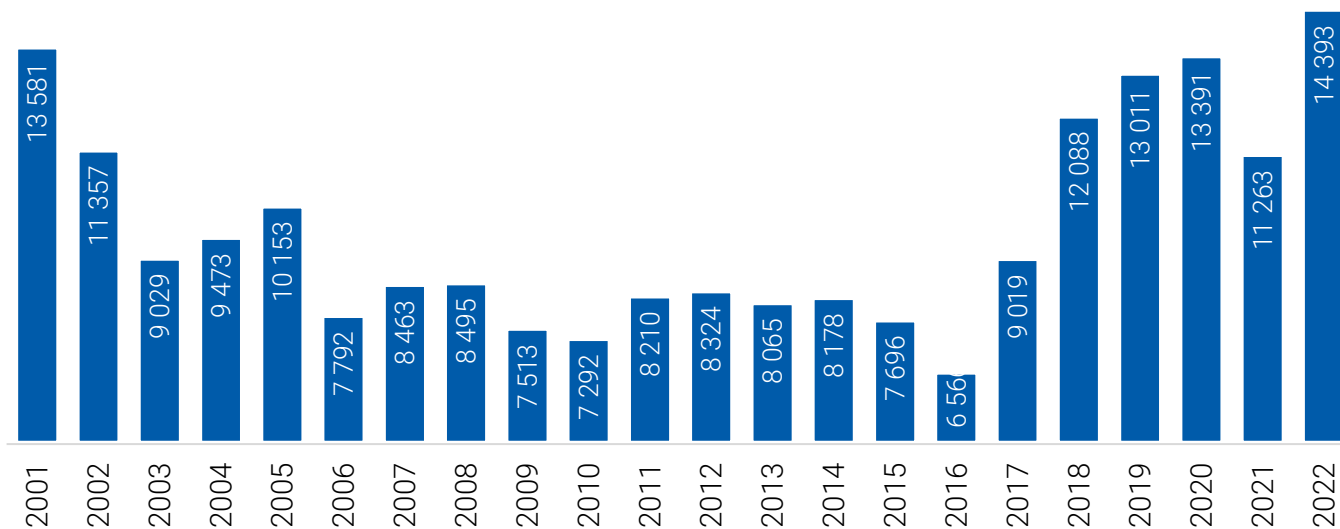
Хүснэгт 41. Анхан шатны шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн	8 065	8 178	7 696	6 566	9 019	12 088	13 011	13 391	11 263	14 394
Урьд нь ял шийтгүүлсэн	1 698	1 919	1 900	1 773	1 977	2 542	2 990	3 577	2 991	3 627
Гэмт хэрэг давтан үйлдсэн	504	455	600	451	282	311	76	203	302	414
Бүлэглэн үйлдсэн	1 414	1 604	1 616	1 382	1 497	893	865	808	532	712
Согтуугаар үйлдсэн	1 710	1 582	1 700	1 729	2 250	2 928	2 592	3 123	2 857	3 894

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо 2022 онд 14393 болж, өмнөх оноос 3130 (27.8%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 1765 (28.2%), Өвөрхангай аймагт 160 (67.5%), Архангай аймагт 135 (55.3%), Ховд аймагт 119 (63.0%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Шүүхээр ял шийтгүүлэгчдийн 1630 (11.3%) нь эмэгтэйчүүд, 209 (1.5%) нь өсвөр насны хүүхэд байна. Шүүхээр ял шийтгүүлсэн 14.4 мянган хүний 3627 (25.2%) нь урьд нь ял шийтгүүлж байсан, 414 (2.9%) нь давтан хэрэг үйлдсэн, 712 (4.9%) нь бүлэглэн үйлдсэн, 3894 (27.1%) нь согтуугаар гэмт хэрэг үйлдсэн байна.

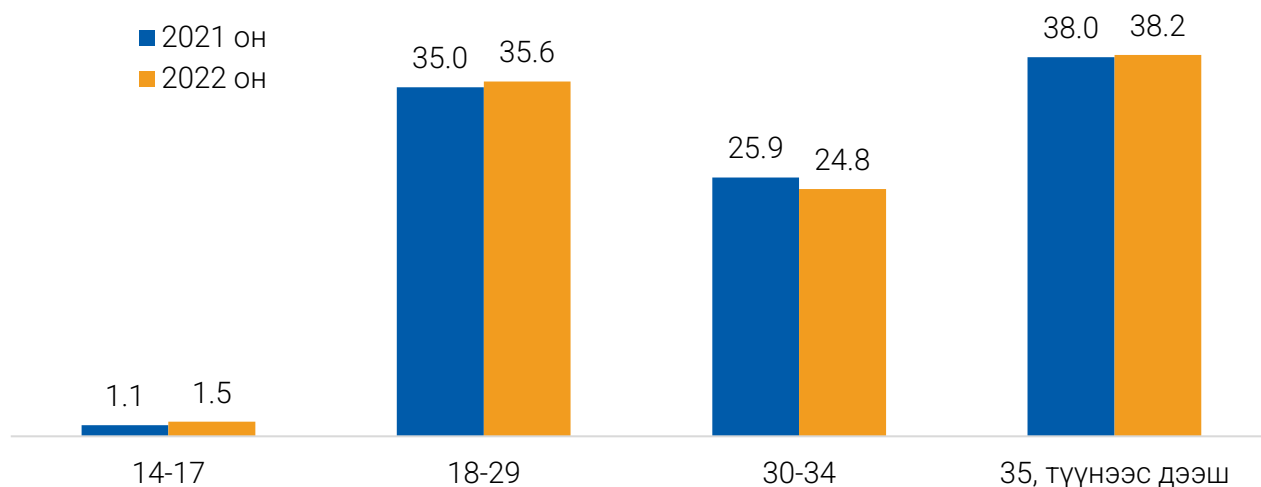
Зураг 74. Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, 2001-2022 он

2022 онд шүүхээр ял шийтгүүлсэн 14393 хүний 209 (1.5%)-ыг 14-17 насныхан, 5117 (35.6%)-ийг 18-29 насныхан, 3567 (24.8%)-ыг 30-34 насныхан, 5500 (38.2%)-ыг 35-аас дээш насныхан эзэлж байна.

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо өмнөх оноос 3130-аар өсөхөд 18-29 насныхан 1182 (30.0%)-оор буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

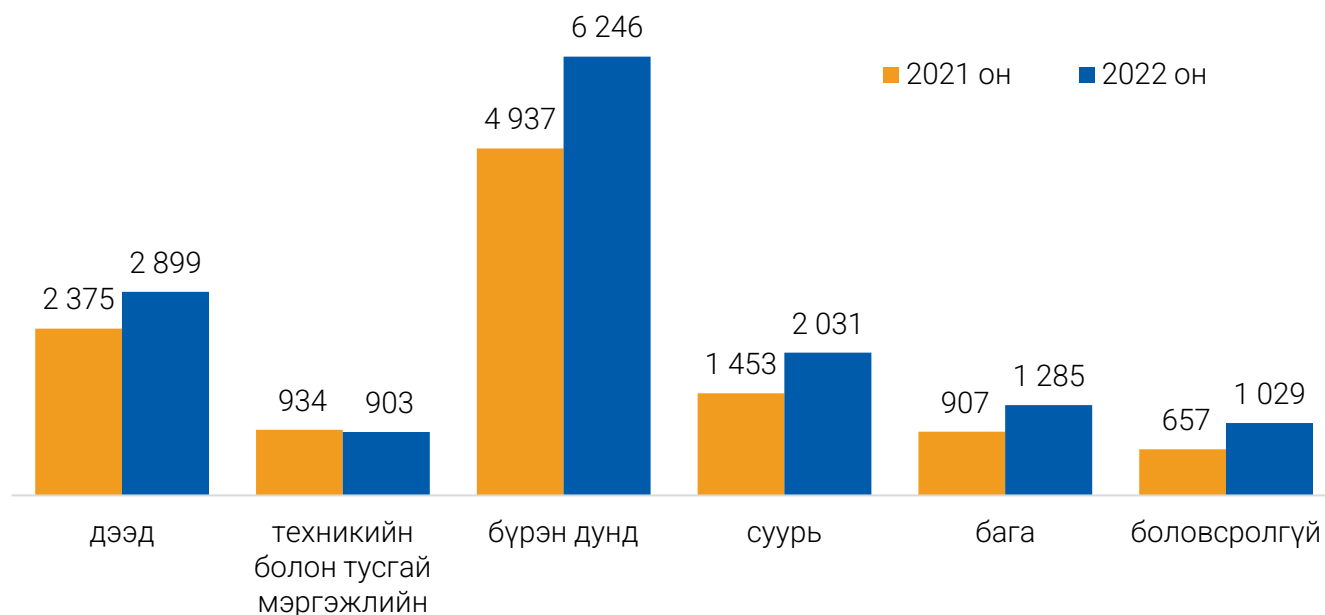
Зураг 75. Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, насны бүлгээр, 2021-2022 он

2022 онд шүүхээр ял шийтгүүлсэн 14.4 мянган хүний 7.2 (49.7%) мянга нь бүрэн дунд боловсролтой, 2.0 (14.1 %) мянга нь суурь боловсролтой, 2.9 (20.1%) мянга нь дээд боловсролтой, 1285 (8.9%) нь бага боловсролтой, 1029 (7.1%) нь боловсролгүй хүн байна.

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо өмнөх оноос 3130-аар өсөхөд бүрэн дунд боловсролтой 1309-өөр, суурь боловсролтой 578-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 76. Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Хүснэгт 42. Анхан шатны шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүн, гэмт хэргийн төрлөөр,
2018-2022 он

Үзүүлэлт	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	12 088	13 011	13 391	11 263	14 394
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	192	210	236	246	200
Хүнийг алах	170	190	209	205	177
Хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх	-	2	2	6	2
Хүний амь насыг болгоомжгүйгээр хохироох	17	17	21	29	17
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 340	7 367	7 275	5 817	7 712
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах	371	331	375	322	402
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	308	351	336	399	409
Хүчиндэх	291	313	295	328	333
Арван зургаан насанд хүрээгүй хүнтэй бэлгийн харьцаанд орох	16	33	32	58	44
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	17	39	71	47	60
Хүн худалдаалах	5	7	19	10	9
Хүн хулгайлах	2	2	7	-	-
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	-	2	-	1	-
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	6	2	15	6	14
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	2	7	9	19	20
Хүүхдийг гэмт хэрэг үйлдэхэд татан оруулах	-	0	4	-	-
Хүүхэдтэй хэрцгий харьцах	2	1	1	-	2
Хүүхдэд садар самууныг сурталчлах, уруу татах	-	4	3	8	8
Хүүхдээр тэвчишгүй хөдөлмөр эрхлүүлэх	-	0	0	-	-
Хүүхдийг асран хамгаалах үүргээ үл биелүүлэх	-	1	0	6	148
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	3 039	3 653	3 877	3 093	4 027
Хулгайлах	1 542	1 691	1 637	1 129	1 529
Дээрэмдэх	360	393	303	229	257
Залилах	394	522	719	705	851
Хөрөнгө завших	106	139	188	189	243
Мал хулгайлах	193	354	470	410	473
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	75	89	80	48	58
Улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх	71	73	38	10	3
Мөнгө угаах	3	7	28	19	21
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	52	30	21	13	28
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	158	192	277	396	313
Галт зэвсэг, галт хэрэгсэл, тэсэрч дэлбэрэх бодис хууль бусаар эзэмших	2	5	10	1	5
Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах	104	154	211	186	241
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	50	47	60	47	56
Авлигын гэмт хэрэг	30	90	207	242	318
Эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах	6	19	81	84	130
Хахууль өгөх	11	35	68	64	76
Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих	-	0	1	1	1
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	79	62	115	105	137
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	189	210	271	331	342
Хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох	32	29	53	55	79
Хууль бусаар ан агнах	18	15	38	33	42
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	2	-	2	-	6
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	5	10	8	9
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын	548	654	528	424	683
Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам	541	650	526	419	679
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	1	1	1	6	2

Анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 14.2 мянган эрүүгийн хэрэгт холбогдсон 14.4 мянган яллагдагчийн 7712 (53.6%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 4027 (28.0%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 683 (4.7%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 200 (1.4%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 409 (2.8%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч байна.

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо өмнөх оноос 3130-аар өсөхөд Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 1895 (32.6%)-аар, Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 934 (30.2%)-өөр, Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 259 (61.1%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Харин Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч өмнөх оноос 83 (21.0%)-аар, Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 46 (18.7%)-аар буурсан байна.

2022 онд шүүхээр ял шийтгүүлсэн 14.4 мянган хүний 2918 хүнд хорих ял оногдуулсны 2806 (96.2%) нь хорих ялыг биечлэн эдэлж, 1583 (11.0%) нь хорих ялыг тэнсэж, 8165 (56.7%) хүнд торгох ял оногдуулж, 11.4 тэрбум төгрөгийн торгууль ноогдуулжээ. Хорих ял шийтгүүлсэн хүний тоо өмнөх оноос 409-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотын хорих ял шийтгүүлсэн хүн 133 (9.2%)-оор, Архангай аймагт 44 (2 дахин)-өөр, Өвөрхангай аймагт 43 (72.9%)-аар, Төв аймагт 31 (50.0%)-аар буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 43. Шүүхээс оногдуулсан ял, ялын төрлөөр, 2021-2022 он

Он	Нийт ял шийтгүүлсэн хүн	Торгох ял шийтгүүлсэн хүн	Нийтэд тустай ажил хийлгэх ял шийтгүүлсэн хүн	Хорих ял шийтгүүлсэн хүн	Зорчих эрх хасах ял авсан	Хүмүүжлийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авсан хүн	Эмнэлэгийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авагдсан хүн	Хорих ял оногдуулах гүйгээр тэнссэн	Өршөөл үзүүлсэн
2022	14 393	8 165	1 552	2 918	1 761	96	23	1 583	25
2021	11 263	6 174	1 518	2 509	1 049	63	15	1 560	145

2.3 УЧИРСАН ХОХИРОЛ, НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭЛТ, ХОХИРСОН ХҮН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД

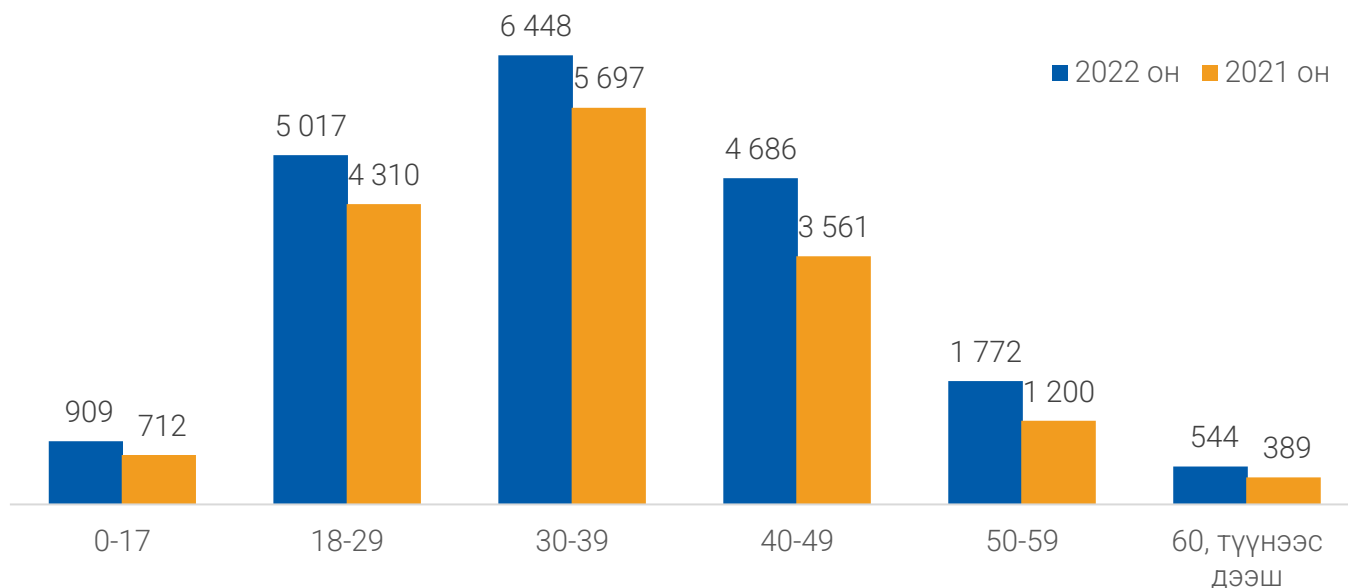
Хүснэгт 44. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн учирсан хохирол, нөхөн төлүүлэлт, тэрбум төгрөгөөр, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	тэрбум.төг									
Учирсан хохирол	96.0	78.2	59.8	15.2	84.8	40.2	46.1	228.4	82.0	264.2
Нөхөн төлүүлэлт	90.8	1.5	1.3	1.1	2.9	22.3	32.0	29.9	27.3	58.1

Анхан шатны шүүхээр 2022 онд 14394 эрүүгийн хэрэгт холбогдох 264.2 тэрбум төгрөгийн хохирол учирч, 58.1 (22.0%) тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлжээ.

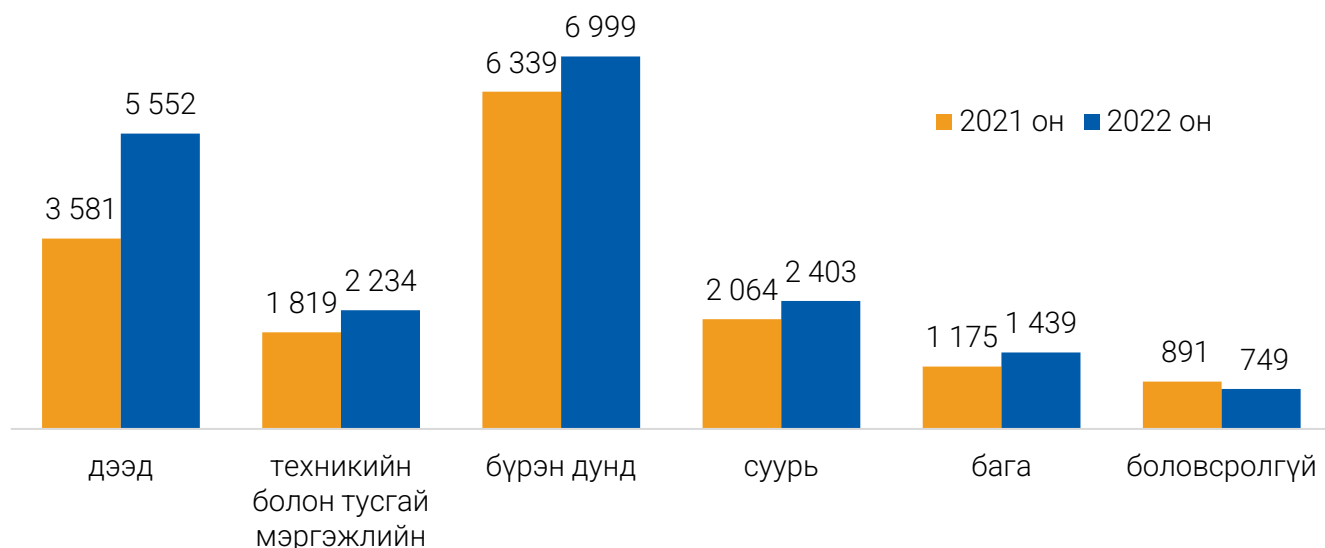
Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 264.2 тэрбум төгрөг, нөхөн төлүүлсэн хохирлын хэмжээ 58.1 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 182.2 (3.2%) тэрбум төгрөгөөр, нөхөн төлүүлэлт 30.8 (2.1%) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 182.2 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 172.3 тэрбум төгрөгөөр, Орхон аймагт 4.8 тэрбум төгрөгөөр, Дундговь аймагт 1.3 тэрбум төгрөгөөр, Өвөрхангай аймагт 1.3 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. 2022 онд шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн улмаас учирсан 264.2 тэрбум төгрөгийн хохирлын 84.4 (32.0%) тэрбум төгрөг нь иргэнд, 179.8 (68%) тэрбум төгрөгийн хохирол нь хуулийн этгээдэд учирсан хохирол байна.

Зураг 77. Эрүүгийн гэмт хэргийн хохирогч хүн, насны бүлгээр, 2021-2022 он

Анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 14202 эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас 19.4 мянган хүн хохирч өмнөх оноос 3507 (22.1%)-гоор өсчээ. Эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн өмнөх оноос 3507-гоор өсөхөд Улаанбаатар хотын хохирсон хүн 2069 (21.6%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Нийт хохирсон хүний 6953 (35.9%) нь эмэгтэйчүүд, 909 (4.7%) нь 18, хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

Зураг 78. Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн, боловсролын түвшнээр, 2021-2022 он

Эрүүгийн гэмт хэргийн 19.4 мянган хохирогчийн 909 (4.7%) нь 0-17 насных, 5017 (25.9%) нь 18-29 насных, 6448 (33.3%) нь 30-39 насных, 4686 (24.2%) нь 40-49 насных, 1772 (9.1%) нь 50-59 насных, 544 (2.8%) нь 60, түүнээс дээш насныхан байна.

Эрүүгийн гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 3507-гоор өсөхөд 40-49 насныхан 1125 (31.6%), 30-39 насныхан 751 (13.2%), 18-29 насныхан 707 (16.4%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ (Зураг 2.3.1). Нийт хохирсон хүний 11.7 (60.2%) мянга нь Улаанбаатар хотынх байна.

Эрүүгийн гэмт хэргийн хохирогч 19376 хүний 6999 (36.1%) нь бүрэн дунд боловсролтой, 5552 (28.7%) нь дээд боловсролтой, 2234 (11.5%) нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой, 749 (3.9%) нь боловсролгүй, 1439 (7.4%) бага боловсролтой, 2403 (12.4%) нь суурь боловсролтой хүн байна. Эрүүгийн гэмт хэргийн хохирогч өмнөх оноос 3507-гоор өсөхөд дээд боловсролтой хохирогч 1971-ээр, бүрэн дунд боловсролтой хохирогч 660-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хүснэгт 45. Эрүүгийн гэмт хэргийн хохирогч, гэмт хэргийн төрлөөр, 2018-2022 он

Үзүүлэлт	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	14 053	16 520	30 283	15 869	19 376
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	217	267	278	261	253
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 157	7 340	7 510	6 467	7 554
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	255	368	377	419	473
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	16	50	82	44	62
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	-	1	-	-	-
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	3	5	10	8	12
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	4	6	7	13	38
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	4 820	6 676	20 328	7 346	9 471
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	4	9	-	-	1
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	23	6	17	7	12
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	63	38	26	14	26
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	96	77	53	94	22
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	1 292	1 568	1 425	1 055	1 274
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	77	63	105	101	145
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	11	7	8	7	3
Авлигын гэмт хэрэг	4	23	47	30	24
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	5	2	6	2	5
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	1	-	-
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	6	14	3	1	1

Эх үүсвэр: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн анхан шатны шүүхийн эрүүгийн хэргийн хохирогчийн тайлан

2022 онд анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн 19.4 мянган хохирогчийн 9471 (48.9%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 7554 (39.0%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 1274 (6.6%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 473 (2.4%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 253 (1.3%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч байна.

Хохирсон хүний тоо өмнөх оноос 3507-гоор өсөхөд Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 9471 (48.9%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас 2022 онд хохирсон 19.4 мянган хүний 8591 (44.3%) нь гэмтэж, 530 (2.7%) нь нас барсан нь өмнөх оноос гэмтсэн хүн 1354-өөр, нас барсан хүн 9-өөр тус тус буурсан байна. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 8591 хүний 280 (3.3%) нь өсвөр насны хүн, 2168 (25.2%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Нас барсан 530 хүний 61 (11.5%) нь өсвөр насны хүн, 103 (19.4%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүснэгт 46. Эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн, нас барсан хүн, 2021-2022 он

Үзүүлэлт	Хохирсон нийт хүн		Гэмтсэн хүн		Нас барсан хүн	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Улсын дүн	15 869	19 376	7 237	8 591	521	530
Өсвөр насны хүн	712	909	149	280	40	61
Эмэгтэй	5 639	6 953	1 389	2 168	128	103

Хүснэгт 47. Гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн, нас барсан хүн, гэмт хэргийн төрлөөр, 2021-2022 он

Үзүүлэлт	2022		2021	
	Гэмтсэн хүн	Нас барсан хүн	Гэмтсэн хүн	Нас барсан хүн
Улсын дүн	8 591	530	7 237	521
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	19	236	22	235
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	7 493	24	6 379	25
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	26	3	26	2
Хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	2	-	3	-
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	1	7	1	7
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	-	1	2	4
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	3	-	4	-
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	-	-	-	-
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	15	1	4	-
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	1	1	-	-
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	1 011	257	777	247
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	18	-	19	1
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-
Авлигын гэмт хэрэг	-	-	-	-
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	2	-	-	-
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-
Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	-	-	-	-

2022 онд гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 8591 хүний 7493 (87.2%) нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 1011 (11.8%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн байна. 2022 онд эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүний тоо өмнөх оноос 1354-өөр өсөхөд хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн 1114 (17.5%)-өөр, хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн хүн 234 (30.1%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас нас барсан 530 хүний 236 (45.3%) нь хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 257 (49.3%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас нас барсан байна.

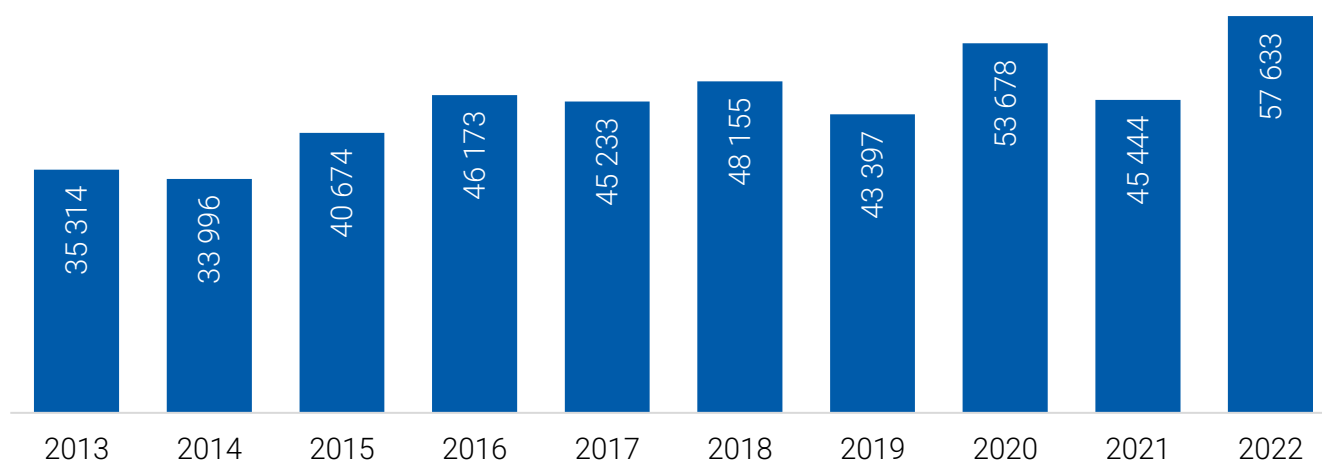
2022 онд эрүүгийн гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүний тоо өмнөх оноос 9-өөр өсөхөд хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүн 10-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2.4 АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх 2022 онд 70.8 мянган нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт хүлээн авснаас 11.0 мянган (13.7%) нэхэмжлэлийг хуульд заасан үндэслэлээр хүлээн авахаас татгалзаж, буцаах, харьяаллын дагуу зохих байгууллагад шилжүүлэх зэрэг арга хэмжээ авч, 57.6 (71.6%) мянган иргэний хэргийг хянан шийдвэрлэжээ.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг 57.6 мянга болж өмнөх оноос 12.2 (26.8%) мянгаар өсөхөд Улаанбаатар хотын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 8756 (32.7%)-аар, Дархан-Уул аймгийнх 677 (2.5%)-гоор, Сэлэнгэ аймгийнх 615 (2.3%)-аар, Дорноговь аймгийнх 508 (1.9%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 79. Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг, 2013-2022 он

Хүснэгт 48. Анхан шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг, хуулиар, 2013-2022 он

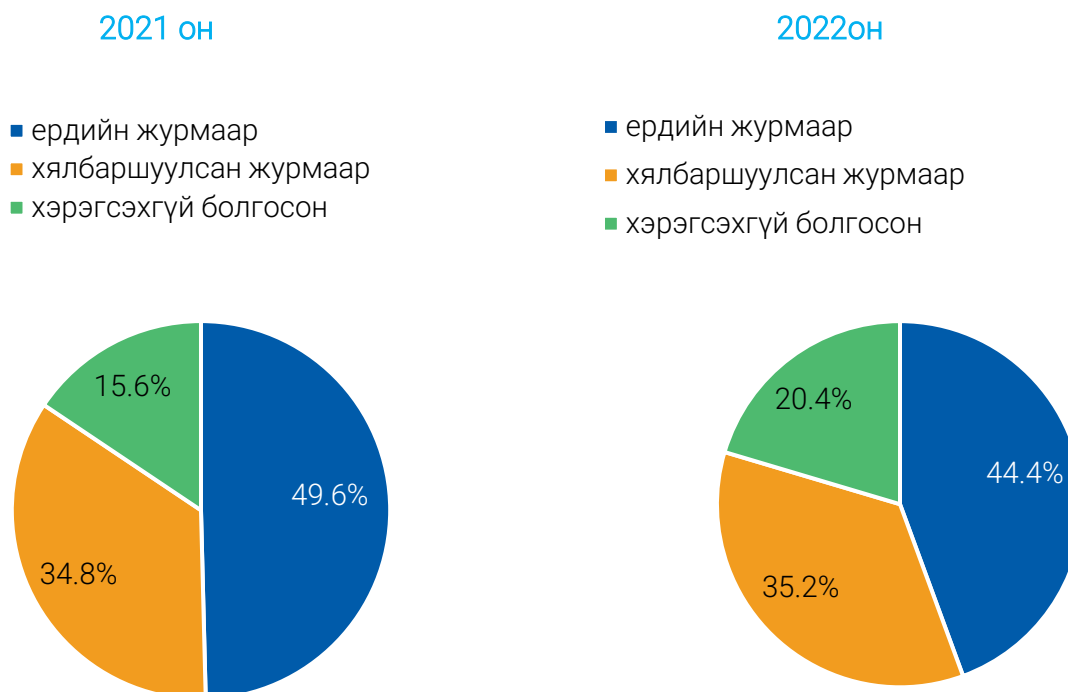
Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	35 314	33 996	40 674	46 173	45 233	48 155	43 397	53 678	45 444	57 633
Иргэний хуулиар	12 738	14 708	20 805	24 826	22 783	21 616	20 624	25 365	24 531	34 015
Иргэний хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар	15 571	12 421	11 532	11 942	13 600	18 318	14 654	19 237	13 433	14 998
Гэр бүлийн тухай хуулиар	4 276	4 207	4 539	4 674	4 566	4 763	4 449	4 732	4 690	6 263
Хөдөлмөрийн тухай хуулиар	1 080	1 377	1 487	2 220	2 214	1 785	1 302	1 173	1 169	1 157
Газрын тухай хуулиар	93	132	198	148	119	169	146	113	104	145
Дампуурлын тухай хуулиар	11	13	16	10	28	15	25	15	15	18
Компаны тухай хуулиар	18	8	18	32	21	35	24	22	21	37
Нийгмийн даатгалын багц хуулиар	148	326	436	476	403	332	334	315	102	126
Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулиар	162	118	204	381	384	323	346	489	416	389
Татварын ерөнхий хуулиар	412	305	621	574	274	215	202	79	22	7
Үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хуулиар	6	4	0	1	1	1	3	6	6	1
Төрийн албаны тухай хуулиар	2	3	7	4	4	15	2	4	23	5
Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуулиар	52	55	44	45	17	32	627	919	228	33
Бусад хуулиар	678	319	767	840	819	536	659	1 209	684	439

Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг өмнөх оноос 12.2 (26.8%) мянгаар өсөхөд Иргэний хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 9484 (38.7%)-өөр, Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 1573 (33.5%)-өөр, Иргэний хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 1565 (11.7%), өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээс энэ онд шийдвэрлэсэн 57.6 мянган хэргийн 35.5 (61.6%) мянган хэргийг Улаанбаатар хотынх байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 57.6 мянган иргэний хэргийн 25.6 (44.5%) мянган хэргийг ердийн журмаар, 20.3 (35.2%) мянган хэргийг хялбаршуулсан журмаар, 11.7 (20.4%) мянган хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон бөгөөд хэрэгсэхгүй болгосон хэрэг өмнөх оноос 65.9 хувиар, ердийн журмаар шийдвэрлэсэн хэрэг 28.2 хувиар, хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн хэрэг 13.6 хувиар өсжээ.

Зураг 80. Иргэний хэрэг, маргааныг шийдвэрлэсэн журмаар, 2021-2022 он

Хүснэгт 49. “Гэр бүлийн тухай” хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	4 276	4 207	4 539	4 674	4 566	4 763	4 449	4 732	4 690	6 263
Гэрлэлт цуцалсан	3 382	3 182	2 978	2 980	2 791	2 945	2 736	2 726	2 823	3 790
Эцэг тогтоосон	313	430	531	450	467	392	465	402	331	350
Эцэг, эх байх эрхээ хасуулсан	6	21	37	17	24	11	26	20	16	36
Хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах	454	478	825	1 006	1 056	1 146	1 047	1 333	1 297	1 774
Тэтгэлэг тогтоолгосон хүүхэд	998	1 843	1 932	1 060	877	985	2 167	703	1 034	2 499
Гэрлэлт болон гэрлэлт цуцлалтыг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцох	11	32	59	47	50	64	27	25	23	39
Бусад	110	64	109	174	178	205	148	226	200	274

Монгол Улсын “Гэр бүлийн тухай” хуулиар 2022 онд 6263 хэрэг шийдвэрлэсний 3790 (60.5%) нь гэрлэлт цуцалсан, 350 (5.6%) нь эцэг тогтоосон, 1774 (28.3%) нь хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах, 36 (0.6%) нь эцэг, эх байх эрх хассан, 39 (0.6%) нь гэрлэлт болон гэрлэлт цуцлалтыг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсон, 274 (4.4%) нь бусад хэрэг байна.

“Гэр бүлийн тухай” хуулийн дагуу шийдвэрлэсэн хэрэг өмнөх оноос 1573 (33.5%)-аар өсөхөд тэтгэлэг тогтоосон хүүхдийн тоо 1465 (2.4 дахин)-аар, гэрлэлт цуцалсан маргаан 967 (34.3%)-гоор, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах хэрэг 477 (36.8%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 81. “Гэр бүлийн тухай” хуулиар шийдвэрлэсэн зарим хэрэг, 2013-2022 он

2022 онд хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах 1774 маргаан шийдвэрлэж, 2499 хүүхэд тэтгэлэг тогтоолгосон нь өмнөх оноос тэтгэлэг тогтоолгосон хүүхдийн тоо 1465 (2.4 дахин)-аар, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах маргааны тоо 477 (36.8%)-гоор өссөн байна.

Хүснэгт 50. Шүүхээр шийдвэрлэсэн хөдөлмөрийн маргаан, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	1 080	1 377	1 487	2 220	2 214	1 785	1302	1 173	1 169	1 157
Ажлаас буруу шилжүүлсэн	36	28	18	59	53	31	21	65	24	22
Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан	725	742	910	1 213	1 432	943	658	613	628	399
Цалин хөлсний маргаан	206	475	415	653	565	637	496	386	355	416

Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай” хуулиар 2022 онд 1169 хөдөлмөрийн маргаан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 12 (1.0%)-аар буурсан байна. Хөдөлмөрийн маргаан өмнөх оноос 12-оор буурахад ажлаас үндэслэлгүй халагдсан 229(36.5%)-өөр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай” хуулиар 2022 онд 1157 хөдөлмөрийн маргаан шийдвэрлэгдсэний 399 (34.5%) нь ажлаас үндэслэлгүй халагдсан, 416 (36.0%) нь цалин хөлсний маргаан, 22 (1.9%) нь ажлаас буруу шилжүүлсэн маргаан байна (Хүснэгт 2.4.3). Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан маргаан өмнөх оноос 229 (36.5%)-өөр буурахад Улаанбаатар хотод 139(36.6%), Хөвсгөл аймагт 22 (73.3%), Баян-Өлгий аймагт 12 (46.2%), Говь-Алтай аймагт 11 (45.8%)-ээр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Зураг 82. Шүүхээр шийдвэрлэсэн хөдөлмөрийн маргаан, 2013-2022 он

2022 онд иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн 1157 хөдөлмөрийн маргааны 766 (66.2%) нь Улаанбаатар хотод шийдвэрлэсэн хөдөлмөрийн маргаан байна. Улаанбаатар хотод шийдвэрлэсэн хөдөлмөрийн маргаан 103 (15.5%)-аар өсжээ.

2.5 АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

Хүснэгт 51. Анхан шатны шүүхийн захиргааны хэргийн хариуцагч, хэлбэрээр, 2018-2022 он

Үзүүлэлт	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	1 903	1 955	1 699	1 932	2 248
Төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг байгууллага, албан тушаалтан	1 728	1 809	1 502	1 754	2 059
Засгийн газрын бус бие даасан агентлаг, түүнтэй адилтгах бусад байгууллага	42	39	69	73	99
Захиргааны чиг үүргийг хууль болон нийтийн эрх зүйн гэрээний үндсэн дээр шилжүүлэн авсан этгээд	6	4	8	9	4
Төрийн ба холимог өмчийн сургууль, эмнэлэг, эрчим хүч гэх зэрэг байгууллагын захиргаа	5	14	16	7	8
Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон шийдвэр, үйл ажиллагаанд нь гомдол гаргахаар хуульд заасан байгууллага	119	87	99	82	77
Нийтийн эрх зүйн субъект болох бусад байгууллага, албан тушаалтан	3	2	5	7	1

2022 онд захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн 2096 хэргийн 2155 хариуцагч байгаа бөгөөд өмнөх оноос хариуцагчийн тоо 308 (16.7%)–аар өсөхөд захиргааны хэргийг хариуцагч төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг байгууллага, албан тушаалтны тоо 305 (17.4%)–аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2022 онд нийт 2683 нэхэмжлэл хүлээн авснаас 2096 (78.1%) хэргийг хянан шийдвэрлэж, 252 (9.4%) нэхэмжлэлийг буцааж, 485 (18.1%) нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, 83 (3.1%) нэхэмжлэлийг шийдвэрлээгүй үлдсэн байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2022 онд 2155 нэхэмжлэгчид холбогдох 2096 маргааныг шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос нэхэмжлэгчдийн тоо 308 (16.7%)–аар, хянан шийдвэрлэсэн маргааны тоо 332 (18.8%)–аар өсжээ.

Анхан шатны шүүхийн захиргааны маргаан өмнөх оноос 332-оор өсөхөд төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой бусад маргаан 262 (3.1 дахин)-оор, бусад маргаан 122 (25.6%)–оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Нийт 2155 нэхэмжлэлийн 839 (38.9%) нь иргэний нэхэмжлэл, 741 (34.4%) нь хуулийн этгээдийн нэхэмжлэл, 575 (26.7%) нь бусад нэхэмжлэл байна.

Нэхэмжилсэн нийт хохирол өмнөх оноос 1.5 (68.7%) тэрбум төгрөгөөр, шийдвэрлэсэн хохирол 114.7 (20.9%) сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт 52. Анхан шатны шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн захиргааны маргаан ба нэхэмжлэл, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	1 097	1 187	1 439	1 780	1 908	1 638	1 747	1 524	1 764	2 096
Ашигт малтмалтай холбоотой маргаан	72	43	96	142	172	154	128	109	99	106
Байгал орчныг хамгаалахтай холбоотой маргаан	3	2	2	3	-	3	17	2	7	5
Боловсролтой холбоотой маргаан	3	4	4	1	2	4	5	3	4	3
Газрын маргаан	280	386	338	419	372	416	329	347	411	419
Иргэний бүртгэлтэй холбоотой маргаан	13	28	16	30	29	22	35	26	19	9
Нийгмийн даатгалтай холбоотой маргаан	16	23	37	40	35	43	33	40	50	50
Оюуны өмчийн маргаан	3	4	6	2	3	-	-	-	-	-
Сонгуулийн маргаан	103	14	6	184	42	18	10	48	20	18
Татварын маргаан	65	81	128	127	77	59	90	53	85	93
Төрийн албаны маргаан	203	297	400	417	660	335	272	199	305	252
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой маргаан	16	9	11	6	54	61	74	108	75	65
Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой бусад маргаан	46	81	83	75	52	62	142	121	125	387
Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой бусад маргаан	2	15	15	10	18	34	15	31	17	18
Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлтэй холбоотой бусад маргаан	6	12	14	24	33	25	31	14	16	15
Үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан	88	59	104	83	112	65	49	31	54	57
Бусад	178	129	179	217	247	337	517	392	477	599
Нэхэмжлэгч-бүгд	1 150	1 398	1 651	2 041	2 340	2 085	1 919	1 617	1 847	2 155
Иргэд	689	955	1 089	1 293	1 660	1 228	922	743	957	839
Хуулийн этгээд	461	443	562	748	604	648	744	712	701	741

Хүснэгт 53. Анхан шатны шүүхийн захиргааны хэрэг, 2021-2022 он

он	Шийдвэрлэлт зохих маргаан	Шийдвэрлэсэн маргаан	Хялбаршуулсан журмаар	Ердийн журмаар	Хэрэгсэхгүй болгосон	Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Хохирол.сая төгрөг	
								Нэхэмжилсэн	Шийдвэрлэсэн
2022	2 930	2 096	793	1 143	134	2 155	2 248	685.1	434.4
2021	2 576	1 764	453	1 178	133	1 847	1 932	2 191.9	549.2

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд 2022 онд 2155 нэхэмжлэгчээс 685.1 сая төгрөгийн хохирлыг нэхэмжилж, харин шүүхээс 434.4 (63.4%) сая төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлэхээр шийдвэрлэжээ. Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 2096 маргааны 793 (37.8%) хэргийг хялбаршуулсан журмаар, 1143 (54.5%) хэргийг ердийн журмаар шийдвэрлэж, харин 134 (6.4%) хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон байна.

2.6 ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРЭГ

Давж заалдах шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 2312 болж, өмнөх оноос 207 (9.8%)-гоор, иргэний хэрэг 3048 болж, 475 (18.5%)-аар буурч, харин захиргааны хэрэг 1799 болж, 252 (16.3%)-аар өссөн байна.

Хүснэгт 54. Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Эрүүгийн хэрэг	1 960	2 161	1 971	1 822	1 971	2 166	2 286	2 702	2 105	2 312
Иргэний хэрэг	1 806	1 947	2 519	3 108	3 721	3 562	3 144	3 394	2 573	3 048
Захиргааны хэрэг	598	883	1 049	1 460	1 668	1 340	1 416	1 476	1 547	1 799

Давж заалдах шатны эрүүгийн хэргийн шүүх 2022 онд 2312 хэргийг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 207 (9.8%)-гоор өсөхөд хүчиндэх хэрэг 52 (19.5%), хулгайлах 53 (21.8%), мал хулгайлах 42 (36.2%)-аар өссөн нь нөлөөлжээ.

Зураг 83. Давж заалдах шатны шүүхийн эрүүгийн хэрэг, шийдвэрлэлтээр, 2014-2022 он

Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 207-гоор өсөхөд тогтоолыг хэвээр үлдээсэн хэрэг 337 (37.1%) -гоор, тогтоолд өөрчлөлт оруулсан хэрэг 91 (17.2%)-ээр, буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн 2312 эрүүгийн хэргийн 1245 (53.8%) хэргийн тогтоолыг хэвээр үлдээж, 621 (26.8%) хэргийн тогтоолд өөрчлөлт оруулж, 449 (19.4%) хэргийн тогтоолыг хүчингүй болгожээ.

Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн 2312 эрүүгийн хэргийн 265 (11.5%) нь хүний эрүүл мэндэнд хөнгөн хохирол учруулах гэмт хэрэг, 243 (10.5%) нь хулгайлах гэмт хэрэг, 194 (8.4%) нь авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих гэмт хэрэг, 266 (11.5%) нь хүчиндэх гэмт хэрэг, 237 (10.3%) нь залилах гэмт хэрэг байна.

Хүснэгт 55. Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, гэмт хэргийн төрлөөр, 2019-2022 он

Үзүүлэлт	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	2 286	2 702	2 105	2 312
Хүнийг алах	124	173	124	145
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах	135	129	112	131
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах	18	38	7	11
Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах	77	89	54	81
Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол болгоомжгүйгээр учруулах	9	5	7	5
Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол учруулах	379	386	306	265
Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх	28	24	34	18
Хүчиндэх	197	235	214	266
Хүн худалдаалах	1	3	5	6
Хулгайлах	353	359	190	243
Дээрэмдэх	86	96	47	51
Залилах	172	234	226	237
Хөрөнгө завших	27	68	62	66
Мал хулгайлах	71	117	74	116
Татвар төлөхөөс зайлсхийх	-	2	2	3
Улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх	9	15	4	-
Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах	73	106	62	73
Хахууль авах	17	22	30	51
Хахууль өгөх	9	13	25	21
Автотээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих	247	240	171	194
Бусад	254	348	349	329

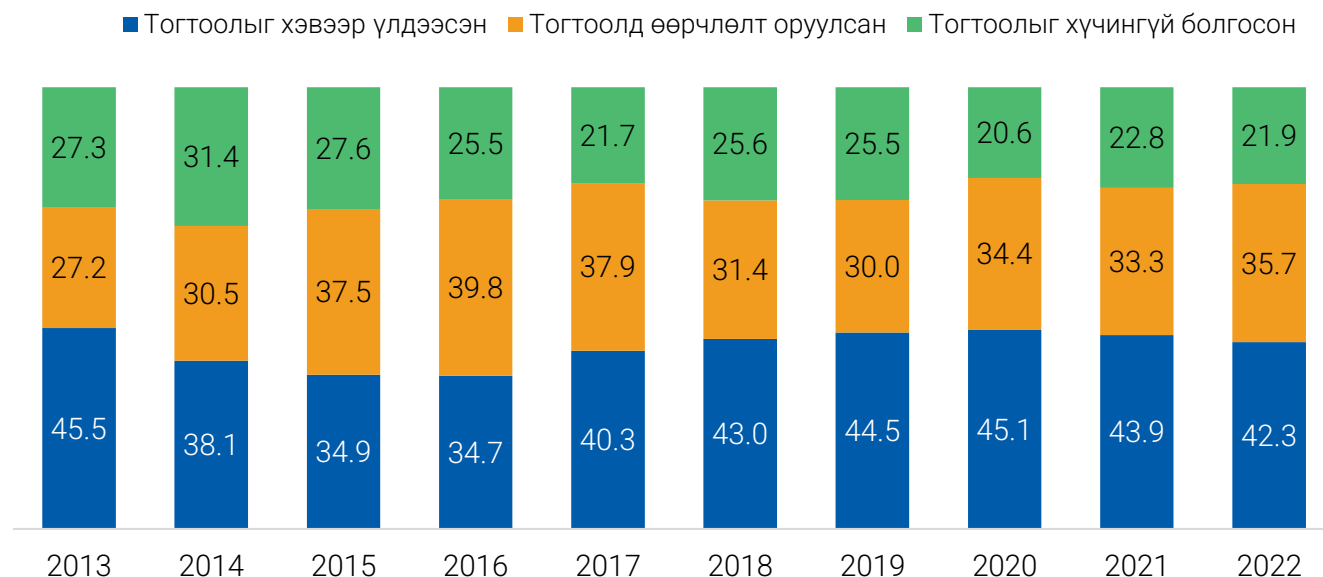
Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2022 онд 3479 хэрэг хүлээн авч, 3048 (87.6%) хэргийг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 519(20.5) хувиар өсчээ.

Хүснэгт 56.. Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Шийдвэрлэвэл зохих хэрэг	2 011	2 116	2 800	3 475	4 167	3 807	3 427	3 839	2 875	3 479
Шийдвэрлэсэн хэрэг	1 806	1 962	2 540	3 143	3 776	3 562	3 144	3 436	2 573	3 113
Хянан шийдвэрлэсэн хэрэг	1 837	1 947	2 519	3 108	3 721	3 527	3 082	3 394	2 529	3 048
Арбитрийн шийдвэрийг хүчингүй болгох тухай хүсэлтийг хянан шийдвэрлэсэн	15	5	7	13	38	23	12	32	28	28
Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан	16	10	14	22	17	12	15	10	16	37
Давж заалдах гомдлыг хэлэлцэхээс татгалзсан	36	46	69	54	70	72	106	76	38	43
Давж заалдах гомдлоосоо татгалзсан	36	13	40	44	39	38	29	33	81	92
Үлдэгдэл хэрэг	103	95	151	234	282	135	148	294	183	231

Эх үүсвэр: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Давж заалдах шатны шүүхийн иргэний хэргийн мэдээ

Зураг 84. Давж заалдах шатны шүүхийн иргэний хэрэг, шийдвэрлэлтээр, 2013-2022 он

2022 онд иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн 3048 хэргийн 1290 (42.3%) хэргийн тогтоолыг хэвээр үлдээж, 1089 (35.7%) хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулж, 669 (21.9%) хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгожээ.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2022 онд 1443 хэрэг хүлээн авч, 1356 (93.3%) хэрэг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 191 (12.3%)-ээр буурсан байна.

Хүснэгт 57. Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг, шийдвэрлэлтээр, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Шийдвэрлэвэл зохих хэрэг	660	933	1 126	1 555	1 750	1 458	1 488	1 567	1 658	1 443
Хянан шийдвэрлэсэн хэрэг	598	883	1 049	1 460	1 668	1 382	1 416	1 476	1 547	1 356
Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан	384	512	606	823	923	687	718	662	722	549
Анхан шатны шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжийг хянасан	185	343	416	573	649	594	591	686	667	695
Бусад	26	25	25	60	90	94	106	125	152	98
Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан	3	3	2	4	6	7	1	3	6	14
Үлдэгдэл хэрэг	62	50	77	95	82	76	72	91	111	87

Эх үүсвэр: Шүүхийн ерөнхий зөвлөл

Давж заалдах шатны шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг 2022 онд 1356 болж, өмнөх оноос 191 (12.3%)-ээр буурахад анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан хэрэг 173 (24.0%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хянан шийдвэрлэсэн 1356 хэргийн 549 (40.5%) нь анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан, 695 (51.3%) нь анхан шатны шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжийг хянасан, 98 (7.2%) нь бусад хэргийг хянасан, 14 (1.0%) нь шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

2.7 ХЯНАЛТЫН ШАТНЫ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРЭГ

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг 2022 онд 532 болж, 24 (4.7%)-өөр өсөж, харин эрүүгийн хэрэг 188 болж, өмнөх оны мөн үеэс 134 (41.6%)-өөр, иргэний хэрэг 2663 болж, 33 (1.2%)-аар буурсан байна.

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн 188 хэргийн 42 (22.3%) хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн тогтоолыг хэвээр үлдээж, 72 (38.3%) хэргийн тогтоолд өөрчлөлт оруулж, 74 (39.4%) хэргийн тогтоолыг хүчингүй болгожээ.

Хүснэгт 58. Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг, 2013-2022 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2 020	2 021	2 022
Эрүүгийн хэрэг	685	629	512	448	432	570	674	685	322	188
Иргэний хэрэг	983	1 017	1 376	1 655	1 829	2 074	1 332	1 104	2 696	2 663
Захиргааны хэрэг	268	381	421	548	716	655	608	709	508	532

Зураг 85. Хяналтын шатны шүүхийн эрүүгийн хэрэг, шийдвэрлэлтээр, 2021-2022 он

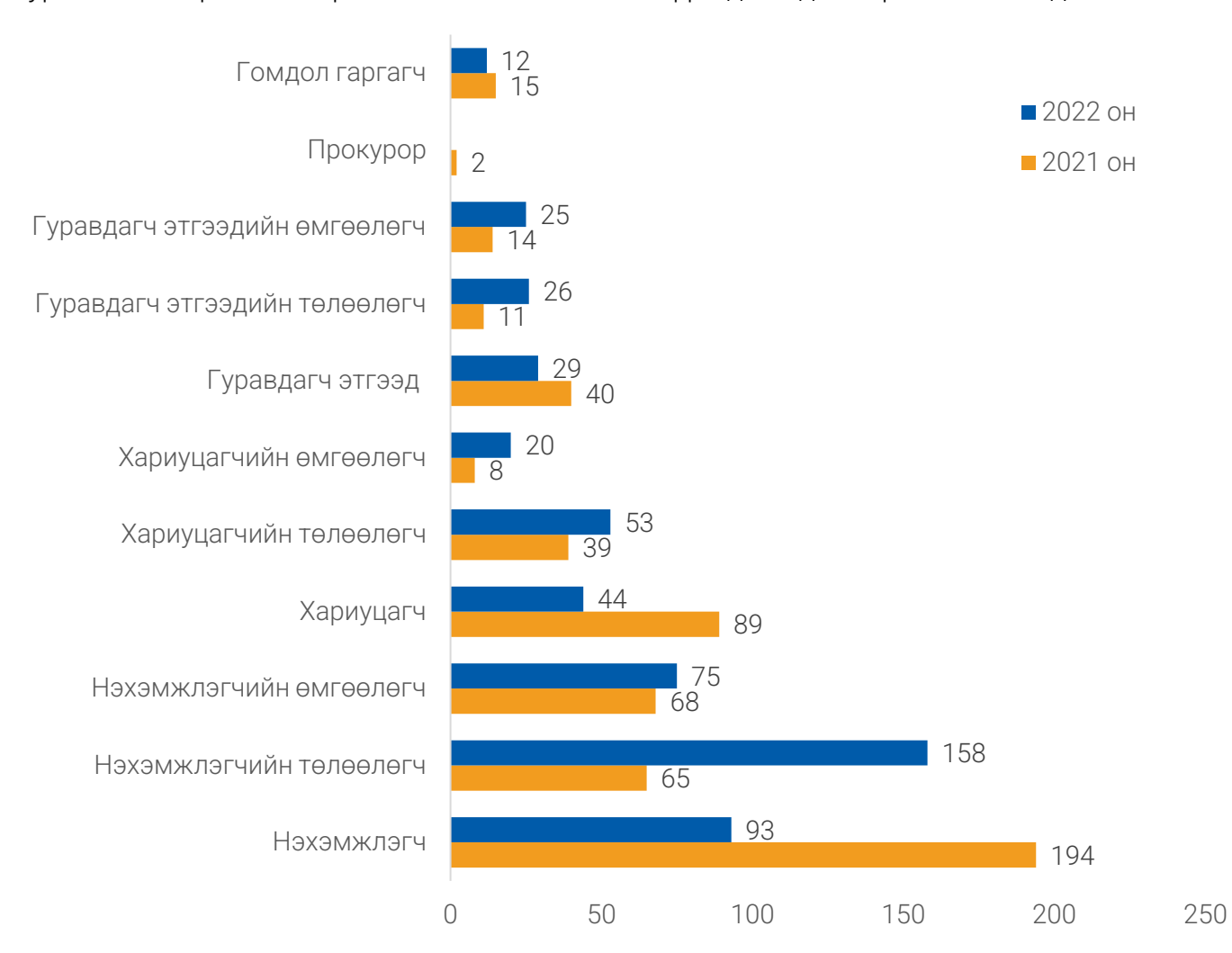
Хүснэгт 59. Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн гэмт хэрэг, 2019-2022 он

Үзүүлэлт	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	674	685	322	188
Хүнийг алах	70	63	34	22
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах	44	38	13	8
Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол болгоомжгүйгээр учруулах	4	2	1	-
Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах	16	20	4	3
Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол болгоомжгүйгээр учруулах	3	1	2	-
Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол учруулах	100	95	27	8
Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх	2	6	1	-
Хүчиндэх	73	65	45	45
Хүн худалдаалах	1	4	-	2
Хулгайлах	90	57	21	7
Дээрэмдэх	18	19	8	2
Залилах	62	70	35	14
Хөрөнгө завших	13	16	15	3
Мал хулгайлах	11	17	11	3
Татвар төлөхөөс зайлсхийх	-	-	-	-
Улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх	4	7	-	-
Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах	21	29	3	2
Хахууль авах	6	9	2	3
Хахууль өгөх	3	7	-	2
Автотээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих	58	55	25	22
Бусад	75	105	75	42

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 134-өөр буурахад залилах хэрэг 21 (60.0%), хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол учруулах хэрэг 19 (70.4%), хулгайлах хэрэг 14 (66.7%), хүнийг алах гэмт хэрэг 12 (35.3%), хөрөнгө завших гэмт хэрэг 12 (80.3%-оор буурсан нь нөлөөлжээ.

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн 22 (11.7%) нь хүнийг алах гэмт хэрэг, 45 (23.9%) нь хүчиндэх гэмт хэрэг, 14 (7.4%) нь залилах гэмт хэрэг, 8 (4.3%) нь хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол учруулах, 7 (3.7%) нь хулгайлах гэмт хэрэг, 22 (11.7%) нь авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Зураг 86. Захиргааны хэргийн хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргасан этгээд, 2021-2022 он

Захиргааны хэргийн хяналтын шатны шүүхэд 2022 онд 535 гомдол гаргасан нь өмнөх оноос 10 (1.8%-аар буурахад нэхэмжлэгч 101 (52.1%-ээр, хариуцагч 45 (50.6%-аар, гуравдагч этгээд 11 (27.5%-ээр буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

ДУГНЭЛТ

Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд 35340 болж, өмнөх оноос 9911 (39.0%)-ээр өсжээ. Нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 7861 (57.7%), хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 1688 (22.1%), Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 305 (33.3%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд улсын хэмжээнд 159 болж, өмнөх оноос 42 (35.9%)-оор өссөн байна. 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг өмнөх оноос өсөхөд Улаанбаатар хотод 65 (38.9%), Сүхбаатар аймагт 38 (47.5%), Орхон аймагт 32 (45.1%), Хэнтий аймагт 31 (30.4%), Өвөрхангай аймагт 31 (53.4%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Улсын дунджаар 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүн тутамд 2022 онд 159 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн бол шүүхээр 65 эрүүгийн хэрэг шийдвэрлэсэн байна. Улаанбаатар хотод 16, түүнээс дээш насны 10 000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг 232 болж, улсын дундажаас 73 (45.9%)-аар их байна.

Бүртгэгдсэн 35.3 мянган гэмт хэргийн 21.5 (60.8%) мянга нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 9.3 (26.4%) мянга нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 1.2 (3.5%) мянга нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг, 678 (1.9%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 4.8 тэрбум төгрөг, хохирлын нөхөн төлүүлэлт 4.5 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 3103.5 (2.8 дахин) сая төгрөгөөр, нөхөн төлүүлсэн хохирол 3100.0 (3.2 дахин) сая төгрөгөөр өссөн байна.

Учирсан хохирол өмнөх оноос өсөхөд хүнийг алах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2822.9 (2.7 дахин) сая төгрөгөөр, хүнийг амиа хорлох нөхцөл байдалд хүргэх хэргийн улмаас учирсан хохирол 107.9 (1.8 дахин) сая төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. 2022 онд хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас 4.8 тэрбум төгрөгийн учирсан хохирлын 4.5 (92.9%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ.

Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 12.4 тэрбум төгрөг болж, нийт учирсан хохирлын 9.8 (76.3%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ. Учирсан хохирол өмнөх оноос 3.4 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах гэмт хэрэг 2.4 (40.7%) тэрбум төгрөгөөр, хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 498.5 (27.6%) сая төгрөгөөр, хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол болгоомжгүйгээр учруулах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 449.4 (30.2%) сая төгрөгөөр, өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 299.4 тэрбум төгрөг, хохирлын нөхөн төлүүлэлт 145.7 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 164.9 (2.2 дахин) тэрбум төгрөгөөр өсөж, нөхөн төлүүлсэн хохирол 86.6 (2.3 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 164.9 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд залилах гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 124.7 (2.0 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн голлон нөлөөлжээ. 2022 онд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас учирсан 299.4 тэрбум төгрөгийн хохирлын 134.5 (44.9%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ.

Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 359 бүртгэгдэж, өмнөх оноос 397 (52.5%)-гоор буурахад Улаанбаатар хотод 237 (44.4%)-гоор буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн бүрэлдэхүүнд зонхилох байр суурийг эзэлдэг мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэрэг 2022 онд 229 болж, өмнөх оноос 42 (22.5%)-оор өссөн нь Улаанбаатар хотод 59 (40.7%)-өөр өссөн нь голлон

нөлөөлжээ. 2022 онд улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах 229 гэмт хэргийн 204 (89.1 %) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна.

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 1220 болж, өмнөх оноос 305 (33.3%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 152 (34.3%), Төв аймагт 34 (68.0%), Дархан-Уул аймагт 17 (2.1 дахин), Хэнтий аймагт 16 (88.9%)-гаар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 1361 болж, өмнөх оноос 321 (30.9%)-ээр өсөхөд 50-59 насных 83 (67.5%)-аар, 40-49 насных 70 (39.5%)-аар, 8-17 насных 67 (75.3%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 1361 хүний 576 (42.3%) эмэгтэй хүн, 230 (11.4%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Зам тээврийн ослын улмаас 2022 онд 280 хүн нас барсан нь өмнөх оноос 103 (26.9%)-аар буурахад Улаанбаатар хотод 60 (51.7%), Дорнод аймагт 11 (43.7%), Баян-Өлгий аймагт 11 (64.7%)-ээр буурсан нь голлон нөлөөлжээ. Зам тээврийн ослын улмаас нас барсан 280 хүний 54 (19.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхэд байна.

Эдийн засгийн гэмт хэрэг 2022 онд 162 болж, өмнөх оноос 4 (2.5%)-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотод Баян-Өлгий, Архангай аймагт тус бүр 4-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Бүртгэгдсэн эдийн засгийн гэмт хэргийн 131 (80.9%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгджээ.

2022 онд бүртгэгдсэн 162 эдийн засгийн гэмт хэргийн 109 (67.3%) нь татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэрэг, 5 (3.1%) нь улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх гэмт хэрэг, 12 (7.4%) нь мөнгө угаах гэмт хэрэг, 16 (9.9%) нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэрэг байна. Улсын хэмжээгээр 2022 онд бүртгэгдсэн эдийн засгийн 162 хэргийн 12 (7.4%) нь мөнгө угаах гэмт хэрэг бөгөөд өмнөх оноос 35 (74.5%)-аар буурсан байна.

2022 онд эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан 12.0 тэрбум төгрөгийн хохирлын 9.6 (80.4%) тэрбум төгрөгийг нөхөн төлүүлжээ. Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан 12.0 тэрбум төгрөгийн хохирлын 10.7 (89.5%) тэрбум төгрөг нь татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэргийн учирсан хохирол, 72.1 (0.6%) тэрбум төгрөг нь мөнгө угаах гэмт хэргийн хохирол, 1076.6 (9.0%) тэрбум төгрөг нь мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, төлбөр тооцооны хэрэгсэл хуурамчаар бэлтгэх, ашиглах гэмт хэргийн хохирол, 20.0 (0.2%) сая төгрөг нь нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэргийн хохирол байна.

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 2022 онд 678 болж, өмнөх оноос 138 (25.6%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 75 (27.9%)-аар, Хөвсгөл аймагт 18 (2.3 дахин)-аар, Сүхбаатар аймагт 12 (2.1 дахин)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүчиндэх гэмт хэрэг өмнөх оноос 111-ээр өсөхөд Сүхбаатар аймагт 10 (2.1 дахин)-аар, Завхан аймагт 9 (3.3 дахин)-өөр, Ховд аймагт 8 (2.6 дахин)-аар, Улаанбаатар хотод 60 (26.7%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 2022 онд 661 болж, өмнөх оноос 107 (19.3%)-гоор өсөхөд 8-17 насныхан 87 (25.4%)-гоор, 18-29 насныхан 20 (18.2%)-иор өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүн 661 хүний 638 (96.5%) нь эмэгтэй хүн, 458 (69.3%) нь 18 хүртэлх насны хүүхдүүд байна.

Хүчиндэх гэмт хэргийн улмаас хохирсон 552 хүний 362 (65.6%) нь 18 хүртэлх насных, 121 (21.9%) нь 18-29 насных, 42 (7.6%) нь 30-39 насных, 15 (2.7%) нь 40-49 насных, 12 (2.2%) нь 50, түүнээс дээш насныхан байна.

Хүчиндэх гэмт хэргийн хохирогч хүүхдийн тоо 2022 онд 362 болж, өмнөх оноос 84-өөр өсөхөд 14-17 насны хохирогчийн тоо 55 (42.3%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн гэмт хэрэг 2022 онд 1729 болж, өмнөх оноос 198-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 30 (3.5%)-аар, Хөвсгөл аймагт 40 (2.2 дахин)-өөр, Өвөрхангай аймагт 35 (74.5%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн 1729 хэргийн 882 (51.0%) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байна. Гэр

бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн хэрэг Улаанбаатар хотод өмнөх оноос 30-аар өсөхөд Баянзүрх дүүрэгт 36 (18.1%)-гаар, Чингэлтэй дүүрэгт 11(12.6%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн 1729 хэргийн 1551 (89.7%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 119 (6.9%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 32 (1.9%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг байна.

Гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагчдын тоо 2022 онд 23.7 мянгад хүрч, өмнөх оноос 5587 (30.9%)-гоор өсөхөд Улаанбаатар хот 4248 (40.2%), Сүхбаатар аймагт 167 (69.0%)-гоор, Дархан-Уул аймагт 153 (38.3%)-аар, Дорноговь аймагт 149 (40.1%)-өөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 35.2 мянган хүн, 87 хуулийн этгээд хохирч, өмнөх оноос хохирсон хүний тоо 10226-гаар, харин хохирсон хуулийн этгээдийн тоо 28-аар өсжээ. Хохирсон хүний тоо өмнөх оноос 10226 (40.9%)-гаар өсөхөд Улаанбаатар хот 7839 (48.8%)-ээр, Өвөрхангай аймаг 257 (56.5%)-гоор, Орхон аймаг 250 (50.9%)-иар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас хохирсон 35.2 мянган хүний 21455 (54.3%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 9736 (32.3%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч, 1361 (4.2%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч байна. Хохирсон хүн өмнөх оноос 10226-гаар өсөхөд Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 7882 (58.1%), Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 1664 (20.6%), нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч 321 (30.9%)-ээр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас хохирсон 87 хуулийн этгээдийн 54 (62.1%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн, 15 (17.2%) нь Эдийн засгийн гэмт хэргийн, 9 (10.3%) нь Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэргийн, 2 (2.3%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн, 1 (1.1%) нь Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн, 4 (4.6%) нь Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг хэргийн, 1 (1.1%) нь Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэргийн, 1 (1.1%) нь Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн хохирогч байна.

Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 2022 онд 347.9 тэрбум төгрөг, нөхөн төлүүлсэн хохирлын хэмжээ 183.2 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос учирсан хохирол 167.6 (93.0%) тэрбум төгрөгөөр, харин нөхөн төлүүлсэн хохирол 92.8 (2.0 дахин) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 167.6 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 134.8 тэрбум төгрөгөөр, Сүхбаатар аймагт 11.2 тэрбум төгрөгөөр, Дархан-Уул аймагт 3.4 тэрбум төгрөгөөр, Сэлэнгэ аймагт 3.4 тэрбум төгрөгөөр, Хөвсгөл аймагт 3.0 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Харин нөхөн төлүүлсэн хохирол өмнөх оноос 92.8 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 83.8 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас учирсан 347.9 тэрбум төгрөгийн хохирлын 299.4 (86.1%) тэрбум төгрөг нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн, 12.4 (3.6%) тэрбум төгрөг нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн, 12.0 (3.4%) тэрбум төгрөг нь Эдийн засгийн гэмт хэргийн, 7.5 (2.1%) тэрбум төгрөг нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт

хэргийн хохирол байна. Учирсан хохирол өмнөх оноос 167.6 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Эдийн засгийн гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол 165.0 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Гэмт хэргийн улмаас 2022 онд 766 хүн нас барсны 450 (58.7%) нь хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 280 (36.6%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас амьг насаа алджээ. Сүүлийн 10 жилд жил тутам дунджаар 887 орчим хүн гэмт хэргийн улмаас амьг насаа алдсан байна.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн 10310 хүний 9058 (87.9%) нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 1041 (10.1%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас гэмтсэн байна.

Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 2022 онд 14.2 мянга болж, өмнөх оноос 2134 (17.7%)-оор, иргэний хэрэг 57.6 мянга болж, 12.2 (26.8%) мянгаар, захиргааны хэрэг 2.1 мянга болж, 368 (20.9%)-аар өссөн байна.

Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 2134-өөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 1394 (22.0%)-оор, Өвөрхангай аймагт 100 (34.8%)-гаар, Дорноговь аймагт 82 (30.3%)-оор, Өвөрхангай аймагт 80 (34.2%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх 2022 онд 20197 хүнд холбогдох, 16357 эрүүгийн хэрэг хүлээн авсны 16735 хүнд холбогдох 14202 (86.8%) хэргийг хянан шийдвэрлэж, 1099 хүнд холбогдох, 337 хэргийг прокурорт буцааж, 165 хүнд холбогдох 117 хэргийг түдгэлзүүлж, 600 хүнд холбогдох, 337 хэргийг харьяаллын дагуу шилжүүлж, 235 хүнд холбогдох 112 хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон байна.

Улсын хэмжээгээр 2022 онд 35.3 мянган хэрэг бүртгэгдсэний 14.2 (40.2%) мянган хэрэгт Монгол Улсын эрүүгийн хуулийн холбогдох зүйл, заалтын дагуу шүүхээс гэм буруутайг нь тогтоож ял шийтгэл оногдуулсан байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 14.2 мянган эрүүгийн хэргийн 7.3 (51.7%) мянга нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, 3.9 (27.2%) мянга нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг, 1079(7.6%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг байна.

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо 2022 онд 14393 болж, өмнөх оноос 3130 (27.8%)-аар өсөхөд Улаанбаатар хотод 1765 (28.2%), Өвөрхангай аймагт 160 (67.5%), Архангай аймагт 135 (55.3%), Ховд аймагт 119 (63.0%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Шүүхээр ял шийтгүүлэгчдийн 1630 (11.3%) нь эмэгтэйчүүд, 209 (1.5%) нь өсвөр насны хүүхэд байна.

Анхан шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн 14.2 мянган эрүүгийн хэрэгт холбогдсон 14.4 мянган яллагдагчийн 7712 (53.6%) нь Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 4027 (28.0%) нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 683 (4.7%) нь Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 200 (1.4%) нь Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч, 409 (2.8%) нь Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч байна.

Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо өмнөх оноос 3130-аар өсөхөд Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 1895 (32.6%)-аар, Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 934 (30.2%)-оор, Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч 259 (61.1%)-гоор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Харин Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэргийн яллагдагч өмнөх оноос 83 (21.0%)-аар, Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 46 (18.7%)-аар буурсан байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхээр 2022 онд 14393 эрүүгийн хэрэгт холбогдох 264.2 тэрбум төгрөгийн хохирол учирч, 58.1 (22.0%) тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлжээ.

Учирсан хохирол өмнөх оноос 182.2 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд Улаанбаатар хотод 172.3 тэрбум төгрөгөөр, Орхон аймагт 4.8 тэрбум төгрөгөөр, Дундговь аймагт 1.3 тэрбум төгрөгөөр, Өвөрхангай аймагт 1.3 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голлон нөлөөлжээ. 2022 онд шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн улмаас учирсан 264.2 тэрбум төгрөгийн хохирлын 84.4 (32.0%) тэрбум төгрөг нь иргэнд, 179.8 (68.%) тэрбум төгрөгийн хохирол нь хуулийн этгээдэд учирсан хохирол байна.

2022 онд гэмт хэргийн улмаас нас барсан 530 хүний 236 (45.3%) нь хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэргийн улмаас, 257 (49.3%) нь хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас нас барсан байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн хэрэг 57.6 мянга болж өмнөх оноос 12.2 (26.8%) мянгаар өсөхөд Улаанбаатар хотын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 8756 (32.7%)-аар, Дархан-Уул аймагт 677 (2.5%)-гоор, Сэлэнгэ аймагт 615 (2.3%)-аар, Дорноговь аймагт 508 (1.9%)-аар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг өмнөх оноос 12.2 (26.8%) мянгаар өсөхөд Иргэний хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 9484 (38.7%)-өөр, Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 1573 (33.5%)-өөр, Иргэний хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 1565 (11.7%), өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Монгол Улсын "Гэр бүлийн тухай" хуулиар 2022 онд 6263 хэрэг шийдвэрлэсний 3790 (60.5%) нь гэрлэлт цуцалсан, 350 (5.6%) нь эцэг тогтоосон, 1774 (28.3%) нь хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах, 36 (0.6%) нь эцэг, эх байх эрх хассан, 39 (0.6%) нь гэрлэлт болон гэрлэлт цуцлалтыг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсон, 274 (4.4%) нь бусад хэрэг байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2022 онд 2155 нэхэмжлэгчид холбогдох 2096 маргааныг шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос нэхэмжлэгчдийн тоо 308 (16.7%)-аар, хянан шийдвэрлэсэн маргааны тоо 332 (18.8%)-аар өсжээ.

Анхан шатны шүүхийн захиргааны маргаан өмнөх оноос 332-оор өсөхөд төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой бусад маргаан 262 (3.1 дахин)-оор, бусад маргаан 122 (25.6%)-оор өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд 2022 онд 2155 нэхэмжлэгчээс 685.1 сая төгрөгийн хохирлыг нэхэмжилж, харин шүүхээс 434.4 (63.4%) сая төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлэхээр шийдвэрлэжээ.

Давж заалдах шатны шүүхээр 2022 онд шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 2312 болж, өмнөх оноос 207 (9.8%)-гоор, иргэний хэрэг 3048 болж, 475 (18.5%)-аар буурч, харин захиргааны хэрэг 1799 болж, 252 (16.3%)-аар өссөн байна.

Давж заалдах шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 207-гоор өсөхөд тогтоолыг хэвээр үлдээсэн хэрэг 337 (37.1%) -гоор, тогтоолд өөрчлөлт оруулсан хэрэг 91 (17.2%)-ээр, буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг 2022 онд 532 болж, 24 (4.7%)-өөр өсөж, харин эрүүгийн хэрэг 188 болж, өмнөх оны мөн үеэс 134 (41.6%)-өөр, иргэний хэрэг 2663 болж, 33 (1.2%)-аар буурсан байна.

Хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэсэн эрүүгийн 188 хэргийн 42 (22.3%) хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн тогтоолыг хэвээр үлдээж, 72 (38.3%) хэргийн тогтоолд өөрчлөлт оруулж, 74 (39.4%) хэргийн тогтоолыг хүчингүй болгожээ.

- **ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ**

Хүн: Монголын Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнийг ойлгоно.

Хуулийн этгээд: Өмчлөлдөө буюу эзэмшиж, ашиглах, захиран зарцуулах эрхдээ тусгайлсан хөрөнгөтэй, өөрийн нэрээр эрх олж, үүрэг хүлээдэг, үйл ажиллагаанаасаа бий болох үр дагаврыг эд хөрөнгөөрөө хариуцдаг, нэхэмжлэгч, хариуцагч байж чадах, тодорхой зорилго бүхий, тогтвортой үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг ойлгоно.

Гэмт хэрэг: Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан нийгэмд аюултай гэм буруутай үйлдэл, эс үйлдэхүйг ойлгоно.

16, түүнээс дээш насны 10000 хүнд ногдох гэмт хэргийн түвшин: 16, түүнээс дээш насны 10000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн (шүүхээр шийдвэрлэсэн) гэмт хэргийн тоог гаргахдаа нийт бүртгэгдсэн (шүүхээр шийдвэрлэсэн) гэмт хэргийн тоог 16, түүнээс дээш насны хүн амын жилийн дундаж тоонд харьцуулж, 10000-аар үржүүлж тооцно.

Гэмт хэргийн хохирогч: Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу гэмт хэргийн улмаас амь нас, эрүүл мэнд, бусад эрх, эрх чөлөө, эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус хохирол хүлээсэн хүн, хуулийн этгээдийг ойлгоно.

Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол: Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэргийн улмаас хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгө, бусад эрх, эрх чөлөө, нийтийн болон үндэсний ашиг сонирхол, аюулгүй байдалд шууд учирсан үр дагаврыг гэмт хэргийн хохирол гэж ойлгоно.

Хохирлын нөхөн төлбөр: Хохирлын нөхөн төлүүлэлт нь өргөн утгаараа хүний эрх, эрх чөлөөний хэр хэмжээ, учруулсан хор уршигт дүйцэхүйц байх ёстой бөгөөд хохирогчийн эрх, эрх чөлөө, хувийн байдал, гэр бүл, эд хөрөнгө, хөдөлмөр эрхлэлт, сургууль, боловсролын түвшинг аль болох өмнө байсан хэмжээнд нь сэргээхийг ойлгоно.

Яллагдагч: Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоолтой танилцсан гэмт хэрэгт холбогдогчийг ойлгоно.

Гэмт хэргийн илрүүлэлт: Хэрэг бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт хэргээс мөрдөн байцаалтын явцад гэмт этгээдийг нь тогтоосон хэргийн түвшнээр тодорхойлогдоно.

Ял: МУ-ын Эрүүгийн хуулийн 5.2-т хуульчилсан торгох, нийтэд тустай ажил хийлгэх, зорчих эрхийг хязгаарлах, хорих, эрх хасах ялыг ойлгоно.

Зам тээврийн осол: Зам дээр тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүдэн хүний амь, нас, эрүүл мэнд хохирох, тээврийн хэрэгсэл болон зам, замын байгууламж эвдэрч, гэмтэх, ачаа болон бусад эд хөрөнгийн хохирол учрахыг ойлгоно.

Хөдөлмөрийн маргаан: Хөдөлмөрлөх эрх түүнтэй холбогдсон хууль ёсны ашиг сонирхлын хүрээнд ажиллагч болон ажил олгогчдын хооронд үүссэн саналын зөрүүг ойлгоно.

Хүчирхийлэл: Хэн нэг этгээд зорилгодоо хүрэхийн тулд эрх мэдлээ тогтоох зорилгоор бусдад албадлага, хүч хэрэглэх, дарамтлах үйлдлийг ойлгоно.

Эс үйлдэхүй: Иргэн, хуулийн этгээдээс эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хэрэгжүүлэх, хамгаалуулахаар гаргасан гомдлыг хянан шийдвэрлэх үүргээ захиргааны байгууллага, албан тушаалтнаас хуульд заасан хугацаанд биелүүлээгүй буюу шийдвэрлээгүй орхигдуулсныг ойлгоно.

-
- United Nations Office on Drugs and Crime
- ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО
- БОДЛОГО БОЛОВСРУУЛАГЧ
- ХЭРЭГЛЭГЧИД
- МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР
- ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ
- ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛ
- МОНГОЛ УЛСЫН АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР
- МОНГОЛЫН ХУУЛЬЧДЫН ХОРОО
- ЦАГДААГИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
- ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ БАЙГУУЛЛАГА

96

ХУУЛИЙН ТАЙЛБАР:

Хууль зүйн шинэчлэлийн хүрээнд Монгол Улсын Их хурлаас Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг 2017 онд шинэчлэн баталснаар өмнө мөрдөгдөж байсан Эрүүгийн хуулийн бүлэг, зүйл, заалтын нэршил, агуулга болон гэмт хэргийн төрөл, ангиллын хувьд өөрчлөгдсөн. Иймд өмнө мөрдөгдөж байсан Эрүүгийн хуулийн гэмт хэргийн төрлүүдийг шинэ хуулийн гэмт хэргийн төрлүүдтэй дараах байдлаар дүйцүүлэн динамикийг үүсгэн мэдээллийг нийтэд тархааж байна. Өмнөх гэмт хэргийн төрлүүдийг шинэ хуулийн гэмт хэргийн төрлүүдтэй дүйцүүлэхэд, ХЗДХЯ-ны Сургагч багш нарт зориулан 2017 онд гаргасан гарын авлагыг үндэс болгосон болно.

МУ-ын Эрүүгийн хууль, 2002 он	МУ-ын Эрүүгийн хууль, 2017 он
Бусдын бие махбодод гэмтэл учруулах гэмт хэрэг	Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг
Хүүхэд гэр бүл, нийгмийн ёс суртахууны эсрэг	Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг
Иргэдийн улс төрийн болон бусад эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг
Аж ахуйн эсрэг гэмт хэрэг	Эдийн засгийн гэмт хэрэг
Нийгмийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, Хүн амын эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг
Шүүн таслах ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг
Захиргааны журмын эсрэг гэмт хэрэг	Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг
Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг	Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг
Компьютерын мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг
Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг
Албан тушаалын гэмт хэрэг	Авлигын гэмт хэрэг
Завших, үрэгдүүлэх гэмт хэрэг	Хөрөнгө завших гэмт хэрэг